

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Η ΑΠΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ
ΑΙΤΙΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ

ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΕΜΜΑΝΟΥΕΛΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Β. ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: Α. ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΥΠΟΒΟΛΗΣ:

ΠΑΤΡΑ 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
---------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ	6
1.1 ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΩΝ.....	6
1.2 ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	9
1.3 ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	14

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΑΧΑΪΑΣ	24
2.1 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	26
2.1.1 ΣΤΑΦΙΔΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	28
2.2 ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	33
2.3 ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	34
2.3.1 ΘΑΛΑΣΣΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ.....	35
2.3.2 ΟΔΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ.....	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΑΧΑΪΑΣ.....	45
3.1. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΧΑΪΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ	48
3.1.1. ΑΜΙΑΝΤΙΤ.....	49
3.1.2. ΠΕΙΡΑΪΚΗ – ΠΑΤΡΑΪΚΗ.....	53
3.1.3. ΜΥΛΟΙ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ.....	59
3.1.4. ΠΙΡΕΛΛΙ	61
3.1.5. ΜΙΣΚΟ	62
3.1.6. ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ	66
3.1.7. ΚΡΗΤΙΚΟΣ Α.Ε.....	71
3.2. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΓΛΙΤΩΣΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΑΣΤΙΓΑ ΤΗΣ ΑΠΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗΣ	71
3.2.1. ΑΧΑΪΚΑ ΚΛΑΟΥΣ.....	71
3.2.2. DUR	74

3.2.3. AVIGAL	75
---------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4°

ΑΙΤΙΕΣ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΗΣ ΑΧΑΪΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ.....	77
---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5°

ΛΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ.....	80
--	----

5.1. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	81
----------------------	----

5.1.1. ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΑΝΑΠΤΥΧΘΟΥΝ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΑΧΑΪΑΣ	86
---	----

5.1.1.1. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΣ – ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	86
---	----

5.1.1.2. ΟΡΕΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – ΧΕΙΜΕΡΙΝΑ ΣΠΟΡ	92
---	----

5.1.1.3. ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	93
------------------------------------	----

5.1.1.4. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	94
--------------------------------------	----

5.1.1.5. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ – ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	96
--	----

5.1.1.6. ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	99
------------------------------------	----

5.1.1.7. ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	99
--------------------------------------	----

5.1.1.8. ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	102
--------------------------------------	-----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	107
---------------------------	------------

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διαδικασία της αποβιομηχάνισης στον ελληνικό χώρο, η οποία ξεκίνησε από τη δεκαετία του 1960 και κορυφώθηκε κατά τη διάρκεια του 1980 κληροδότησε στον πολεοδομικό ιστό των περισσότερων αστικών κέντρων αρκετά εγκαταλελειμμένα και ερειπωμένα βιομηχανικά συγκροτήματα. Ήδη από τη δεκαετία του 1980 κάνει την εμφάνισή της στην Ελλάδα μια τάση διάσωσης και ανάδειξης αυτών των κτιρίων, αξιολογώντας τα ως κομμάτι του «ιστορικού πυρήνα» των πόλεων. (Κατσορίδας Δ., «Μια Οικονομία που υποβαθμίζεται», Τεύχος 52, περίοδος: Ιούλιος – Σεπτέμβριος 1995)

Η Ελλάδα την εξαετία 2000-2005 παρουσιάζει μικρή μείωση του ποσοστού συμμετοχής της βιομηχανίας στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) σε αντίθεση με άλλες χώρες. . (Κατσορίδας Δ., «Μια Οικονομία που υποβαθμίζεται», Τεύχος 52, περίοδος: Ιούλιος – Σεπτέμβριος 1995)

Αποτελεί πρωτόγνωρο φαινόμενο το γεγονός ότι ο εκσυγχρονισμός του Δημόσιου Τομέα με πανάκριβο εξοπλισμό συνοδεύεται με την εντυπωσιακή διόγκωση των ατόμων που απασχολούνται εκεί. Η διόγκωση των προσλήψεων στο Δημόσιο μπορεί εύκολα να ερμηνεύσει την πολυδιαφημιζόμενη μείωση της ανεργίας στη χώρα, σε μια περίοδο όπου ένας σημαντικός αριθμός μεγάλων βιομηχανικών μονάδων (όπως της Ideal, Siemens, Χημικές βιομηχανίες Βορείου Ελλάδος, Βιαμύλ) έκλεισε. Το κλείσιμο μεγάλων παραγωγικών μονάδων δεν προκαλεί μόνο ένα κύμα ανεργίας, αλλά οδηγεί στη διόγκωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου είτε μέσω της μείωσης των εξαγωγών, είτε μέσω της υποκατάστασης της εγχώριας παραγωγής από εισαγωγές. (www.solon.org.gr, Δαπάνες, Έσοδα και Επενδύσεις)

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ

1.1 ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΩΝ

Στην περιοχή των Πατρών κατοικούσαν αρχικά Πελασγοί. Στη συνέχεια κατοίκησαν Ίωνες και τέλος Αχαιοί, οι οποίοι συνένωσαν τους τρεις βασικούς οικισμούς, Αρόη, Άνθεια και Μεσάτιδα, σε μια πόλη, η οποία από το 1082π.Χ. φέρει το όνομα του Πατρέα. (www.18gym-patras.ach.ach.sch.gr)

Κατά τους ιστορικούς χρόνους η Πάτρα ήταν μια αξιόλογη πόλη με εμπορική κίνηση και ενδιαφέρουσες εκδηλώσεις. Υπήρξε σύμμαχος των Αθηναίων κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο και έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ίδρυση της Αχαϊκής Συμπολιτείας. (www.18gym-patras.ach.ach.sch.gr)

Η πόλη υποβαθμίστηκε κατά τους Ρωμαϊκούς χρόνους, την παρακμή της όμως διαδέχθηκε μια ταχύτατη ανάπτυξη, η οποία οφείλεται στο ενδιαφέρον του αυτοκράτορα Αυγούστου. (www.18gym-patras.ach.ach.sch.gr)

Προνομιακή μεταχείριση είχε η Πάτρα το 67μ.Χ. από το Νέρωνα, οπότε παρουσίασε μεγάλη εμπορική και βιομηχανική δραστηριότητα και εξωραΐστηκε με θαυμάσια οικοδομήματα.

Κατά τους πρώτους χριστιανικούς χρόνους ιδρύθηκε στην Πάτρα η πρώτη χριστιανική εκκλησία από τον Απόστολο Ανδρέα.

Κατά τη φραγκοκρατία υπέστη πολλές καταστροφές από βάρβαρους επιδρομείς, πάντα όμως μετά από κάθε λεηλασία, ανακτούσε την εμπορική και βιοτεχνική της ακμή.

Χάρη στη θέση της και το λιμάνι της, μεταξουργεία, εργοστάσια, κατασκευής υφασμάτων, την καθιέρωσαν ως βιομηχανική πόλη πριν από το 1000μ.Χ. Όταν συστήθηκε το Πριγκιπάτο της Αχαΐας, η Πάτρα αποτέλεσε τη Βαρονία της Αχαΐας, που δόθηκε στον Γουλιέλμο Αλεμάν.

Το 1429 και συγκεκριμένα στις 5 Ιουνίου, έγινε πανηγυρική είσοδος στην Πάτρα του Κ. Παλαιολόγου, που ήταν δεσπότης του Μυστρά. Αργότερα έγινε έδρα του δεσποτάτου του Θ. Παλαιολόγου, αδελφού του Κωνσταντίνου. (www.wikipedia.gr, Νομός Αχαΐας: Δήμος Πατρέων)

Το 1447 κατέλαβαν την πόλη οι Τούρκοι. Ο Θωμάς Παλαιολόγος έφυγε για τη Δύση παίρνοντας μαζί του τη κάρα του Αγίου Ανδρέου, την οποία προσέφερε στον Πάπα. Αργότερα ανακατέλαβε την Πάτρα με τη βοήθεια του Πάπα, αλλά τελικά η πόλη έπεσε στα χέρια του Μωάμεθ το 1460.

Από το 1687 έως το 1715 η Πάτρα ήταν στα χέρια των Βενετών υπό το Μοροζίνη. Τον Απρίλιο του 1769 εισέβαλαν οι Τουρκαλβανοί, οι οποίοι

έκαψαν ολοσχερώς την πόλη και έσφαξαν σχεδόν όλους τους κατοίκους. Πριν από την Επανάσταση, η Πάτρα ξαναγεννήθηκε.

Είχε πληθυσμό 15.000 κατοίκους και ανασυγκρότησε το εμπόριο της και τα βιοτεχνικά της εργαστήρια. Κατά την διάρκεια της Τουρκοκρατίας και μέχρι την Επανάσταση του 1821 οι Πατρινοί επαναστάτησαν 6 φορές.

Το 1466, το 1521, το 1608, το 1684-85, το 1769. Γνωστός ο ρόλος της Πάτρας στο 1821. Στις 21 Μαρτίου οι Τούρκοι κλείστηκαν στο Φρούριο. Στις 23 Μαρτίου έγινε η επίσημη προκήρυξη στην πλατεία Αγίου Γεωργίου.

Το Φρούριο έμεινε στα χέρια των Τούρκων μέχρι τη 18 Οκτωβρίου 1828, οπότε παραδόθηκε στις υπό τον Μαιζώνα Γαλλικές δυνάμεις, αφού αναγκάστηκε ο Ιμπραήμ να εγκαταλείψει την Πελοπόννησο. Μετά την απελευθέρωση ανοικοδομείται η σημερινή πόλη και το 1828 ο Καποδίστριας αναθέτει στον μηχανικό Στ. Βούλγαρη το σχέδιο της Πόλης που ολοκληρώθηκε το 1829. (www.18gym-patras.ach.ach.sch.gr)

Η πόλη χωρίζεται σε Κάτω και Άνω Πόλη και αξιοποιείται το λιμάνι. Η Πάτρα τότε είχε 4.000 κατοίκους. Μέχρι το 1864 η οικονομική ζωή της πόλης είναι συνδεδεμένη με την καλλιέργεια και το εμπόριο της σταφίδας. Έμποροι και κτηματίες αποτελούν την άρχουσα τάξη και κτίζονται τα πρώτα νεοκλασικά κτίρια.

Το 1841 οι πέντε δήμοι της επαρχίας Πατρών συγχωνεύονται σε ένα, το Δήμο Πατρών. Το πρώτο εργοστάσιο ιδρύθηκε το 1840 και ήταν ένα νεροκίνητο κλωστήριο, ενώ το 1857 λειτουργούσε το πρώτο ατμοκίνητο εργοστάσιο για την παραγωγή της γλυκόζης.

Στη συνέχεια λειτούργησαν μεγάλες βιομηχανικές μονάδες, οι οποίες έδωσαν εργασία σε χιλιάδες εργάτες και συνέλαβαν στην οικονομική άνθηση της περιοχής.

Το 1881 άρχισε η κατασκευή του σύγχρονου λιμανιού, και το πρώτο ατμόπλοιο που κατέπλευσε ήταν το «Ιθάκη». Κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο η Πάτρα ήταν από τις πρώτες πόλεις που βομβαρδίστηκαν από τα ιταλικά αεροπλάνα στις 9 και 10 το πρωί της 28^{ης} Οκτωβρίου 1940. Τον Απρίλιο του 1941 βομβαρδίστηκε από τα γερμανικά «στούκας». (www.wikipedia.gr, Νομός Αχαΐας: Δήμος Πατρέων)

1.2. ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ

Όταν ο Μέγας Αλέξανδρος διαδέχθηκε τον Φίλιππο, οι Ελληνικές πόλεις και οι Αχαϊκές, εξεγέρθηκαν πριν τη μάχη της Ιασού το 333π.Χ. Ο Μ. Αλέξανδρος απαγόρευσε στους Αχαιοί να έχουν κοινό σύνδεσμο, και μετά τον θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου η Συμπολιτεία οριστικά διαλύθηκε.

Το 314π.Χ. ο στρατηγός του Αντίγονου Αριστόδημος, πέρασε από την Αιτωλία στην Πελοπόννησο, για να πάρει τις Αχαϊκές πόλεις από τον Κάσσανδρο. Κατέλαβε και το Αίγιο, αλλά ενώ ήθελε να το ελευθερώσει πανηγυρικά, τα σίφη των μισθοφόρων του όρμισαν αχαλίνωτα και λεηλάτησαν και έκαψαν τη πόλη. Μετά την καταστροφή του Αιγίου το 308π.Χ. η πόλη καταλαμβάνεται από τον Πολυσπέρχοντα.

Ο Αντίγονος ο Γονατάς στέλνει τότε τον γιο του Δημήτριο. Αυτός καταλαμβάνει το Αίγιο μετά από πολιορκία, καθώς και τις άλλες Αχαϊκές πόλεις. (www.aigialeia.gov.gr, Ελληνιστικοί και Ρωμαϊκοί χρόνοι)

Τα χρόνια εκείνα οι κυριότερες πόλεις της Ελλάδας, Αθήνα, Σπάρτη, Θήβα,

είχαν παρακμάσει και δεν διεκδικούσαν την κηδεμονία της Ελλάδας. Στις άλλες πόλεις διάφορες φατρίες αλληλοσπαράσσονταν και καμία εθνική ωφέλεια ή σκοπό δεν επεδίωκαν, παρά το συμφέρον τους.

Εξαίρεση από αυτή την οικτρή κατάσταση αποτελούσαν οι Αχαϊκές πόλεις. Το 280π.Χ. τέσσερις αρχικά πόλεις, η Πάτρα, η Δήμη, η Τριταία, η Κερύνεια εξεγέρθηκαν και με το Αίγιο το 276π.Χ. αποκατέστησαν την αρχαία ομοσπονδία τους που είχε τώρα περισσότερο πολιτικό παρά θρησκευτικό χαρακτήρα.

Το παράδειγμα των Αχαϊκών πόλεων μιμήθηκε η Σικυών. Ο Άρατος κατέλαβε με έφοδο το ανάκτορο του Νικοκλέα και απελευθέρωσε την πατρίδα του. Ο Άρατος καθόρισε την εξωτερική πολιτική της Συμπολιτείας συνάπτοντας συμμαχία με τον βασιλιά της Αιγύπτου Πτολεμαίο. Μετά από αυτό η Συμπολιτεία τον εξέλεξε στρατηγό το 245π.Χ. Το 243π.Χ. με νυχτερινή έφοδο καταλαμβάνει την Κόρινθο.

Ο Αντίγονος φοβούμενος την επέμβαση του Πτολεμαίου του Γ' αναγκάστηκε να συνάψει ειρήνη με την Αχαϊκή Συμπολιτεία. Το 223π.Χ. προσχωρούν και άλλες πόλεις, ο Ορχομενός, η Τεγέα, η Μαντινεία, το Άργος, η Λυδιάδα, απελευθερώνεται η Αθήνα. (www.aigialeia.gov.gr, Ελληνιστικοί και Ρωμαϊκοί χρόνοι)

Ενώ η Μακεδονική κυριαρχία είχε μηδενισθεί κάτω από τον Ισθμό, εμφανίζεται ο μεγάλος αντίπαλος της Αχαϊκής Συμπολιτείας ο βασιλιάς της Σπάρτης Κλεομένης. Ο Αχαϊκός στρατός ηττήθηκε στο Λυκαίο όρος (226π.Χ.) και στα Λεύκτρα. Ο δε Κλεομένης μετά τις νίκες του κατά του Αράτου επανήλθε στην Σπάρτη και έκανε μεταρρυθμίσεις, επαναφέροντας το πολίτευμα του Λυκούργου.

Οι Αχαϊκές πόλεις εξεγέρθηκαν κατά του Αράτου και αυτός διαπραγματεύεται συμμαχία με τον βασιλιά της Μακεδονίας Αντίγονο τον Δώσωνα. Ο πόλεμος μεταξύ Κλεομένη και Αχαϊκής Συμπολιτείας συνεχίζεται με νέα ήττα του Αράτου στην Δύμη το 224π.Χ.

Το 223π.Χ. γίνεται σύνοδος των Αχαϊκών πόλεων στο Αίγιο όπου αποφασίζεται να κληθεί ο βασιλιάς της Μακεδονίας για βοήθεια. Ο Αντίγονος ο Δώσων έρχεται εις το Αίγιο και αναλαμβάνει την ηγεμονία της Αχαϊκής Συμπολιτείας. Το 222π.Χ. ο Αντίγονος νικά τον Κλεομένη στα στενά της Σελλασίας και θέτει τέρμα στα σχέδιά του.

Έτσι και λόγω της διαμάχης των Αχαϊκών πόλεων και του Κλεομένη η Ελλάδα έχασε μεγάλη ευκαιρία να ελευθερωθεί και να δημιουργήσει νέα περίοδο για την Ελληνική Ιστορία. (www.aigialeia.gov.gr, Ελληνιστικοί και Ρωμαϊκοί χρόνοι)

Τον Αντίγονο διαδέχθηκε ο Φίλιππος ο Ε' που στην αρχή είχε καλή συνεργασία με τον Άρατο και βοήθησε τους Αχαιούς εναντίων των Αιτωλών τους οποίους νίκησε και υποχρέωσε να συνάψουν ειρήνη το 217π.Χ. Μετά όμως άρχισε να φέρεται δεσποτικά και υπήρξε δυσαρέσκεια και δυσπιστία μεταξύ Αράτου και Φιλίππου.

Έτσι ο Φίλιππος το 213π.Χ.δηλητηρίασε τον Άρατο. Μετά τον θάνατο του Αράτου εξελέγη στρατηγός της Αχαϊκής Συμπολιτείας ο Φιλοποίμην. Ο Φιλοποίμην συνέταξε εθνικό στρατό και όχι μισθοφορικό, και με την πολιτική του ικανότητα έδωσε νέα ζωή στην Συμπολιτεία. Στον πόλεμο των Ρωμαίων κατά των Μακεδόνων (200-197π.Χ.) η Συμπολιτεία τάχθηκε με τους Ρωμαίους.

Μετά την ήττα των Μακεδόνων στις Κυνός Κεφαλές η Συμπολιτεία έλαβε όλες τις πόλεις που ήταν κάτω από Μακεδονική κυριαρχία.

Η Αχαϊκή Συμπολιτεία κηρύσσει τον πόλεμο κατά της Σπάρτης την οποία και καταλαμβάνει. Ο Φιλοποίμην κάνει μεταρρυθμίσεις στο πολίτευμα και η ολιγαρχία των δημιουργών του Αγίου αντιδρά.

Οι Μεσσήνιοι αποστατούν και ο Φιλοποίμην αν και πολύ γέρος εκστρατεύει εναντίον τους. Τελικά ηττάται και συλλαμβάνεται. Στην Μεσσήνη τον καταδικάζουν να πει δηλητήριο (183π.Χ.).

Γίνεται στρατηγός ο Λυκόρτας πατέρας του ιστορικού Πολύβιου, που κατορθώνει να εκδικηθεί το φόνο του Φιλοποίμενος, και να ομαλοποιήσει τις σχέσεις μεταξύ Αχαϊκής Συμπολιτείας και Σπάρτης και τους δέχθηκαν στην Συμπολιτεία.

Άνοδος των ολιγαρχικών με αρχηγό τον Καλλικράτη. Μετά από έριδες στέλνεται ο Καλλικράτης στη Ρώμη για εξομάλυνση της διαφοράς, αλλά αυτός έκανε μυστική συνεδρίαση με την Σύγκλητο.

Έτσι οι Αχαιοί εξέλεξαν τον Καλλικράτη σαν στρατηγό το 179π.Χ. σαν τον καταλληλότερο μεσίτη μεταξύ τους και των Ρωμαίων, χωρίς να γνωρίζουν την προδοτική διαγωγή του.

Ο Καλλικράτης επαναφέρει τους αριστοκρατικούς στη Σπάρτη και παρέλυσε κάθε ελευθερία και ανεξαρτησία της Συμπολιτείας.

Κατά τον πόλεμο του Περσέα με τους Ρωμαίους, η Αχαϊκή Συμπολιτεία, παρ' ότι η συμπάθεια ήταν υπέρ του Περσέα, δεν μπόρεσε να εκδηλωθεί.

Το 170π.Χ. στάλθηκαν πρέσβεις της Ρώμης στο Αίγιο που υπέδειξαν ότι ακόμα και η σιωπηλή συμπάθεια προς τον Περσέα θα θεωρούσαν έχθρα προς τη Ρώμη.

Έτσι η Συμπολιτεία στέλνει στρατό υπέρ της Ρώμης με τον ύπαρχο Πολύβιο, που δεν έγινε δεκτός από το Ρωμαίο ύπατο Οσύλιο. Μετά την ήττα του Περσέα το 168π.Χ. στην Πύδνη, ο Καλλικράτης κατηγόρησε χίλιους Αχαιούς ότι δήθεν είχαν έρθει σε συνεννόηση με τον Περσέα.

Τότε οι Ρωμαίοι πρέσβεις διέταξαν χίλιους επιφανείς Αχαιούς, τα ονόματα των οποίων σημείωσε ο Καλλικράτης, να τους ακολουθήσουν στη Ρώμη.

Ακολούθησε μίσος και αγανάκτηση κατά του Καλλικράτη και των οπαδών του και μετά από πολλές προσπάθειες μόνο τριακόσιοι Αχαιοί επανήλθαν αφού έμειναν εξόριστοι στη Ρώμη δεκαεπτά χρόνια.

Το 147π.Χ. η Σπάρτη ήθελε να αποσπαστεί από την Συμπολιτεία.

Οι Ρωμαίοι άρπαξαν την ευκαιρία και διέταξαν τον στρατηγό Μέτελλο να έρθει εναντίον των Αχαιών, που ήταν οι τελευταίοι πρόμαχοι της Ελληνικής ελευθερίας.

Οι Αχαιοί παρ' όλο που προσπάθησαν να αντισταθούν, έπαθαν ανωλεθρία στην πόλη της Λοκρίδας Σκαφρεία, όπου πολλοί φονεύθηκαν, χίλιοι αιχμαλωτίστηκαν και ο στρατηγός τους Κριτόλαος πέθανε.

Μετά την διεύθυνση της Αχαϊκής Συμπολιτείας ανέλαβε ο Δίαιος, που συνέχισε την αντίσταση απορρίπτοντας την ειρήνη που πρόσφερε ο Μέτελος. Όμως έρχεται στην Ελλάδα ο Ύπατος Λεύκιος Μόμμιος, ο οποίος σε μια μάχη στη Λευκόπετρα στον Ισθμό, νικά τους Αχαιούς που αγωνίστηκαν με μεγάλη ανδρεία και καταλαμβάνει την Κόρινθο που λεηλατεί και καίει το 146π.Χ.

Αυτό ήταν το τέλος της Αχαϊκής Συμπολιτείας και της ελευθερίας της Ελλάδας η οποία μεταβλήθηκε σε Ρωμαϊκή επαρχία με το όνομα Αχαΐα.

Τα επόμενα χρόνια, ενώ οι άλλες Αχαϊκές πόλεις και η Κόρινθος βρίσκονταν

σε παρακμή, το Αίγιο άρχισε να προάγεται και να ευδοκιμεί και έγινε το πρώτο εμπορικό λιμάνι της Αχαΐας.

Όμως η ανοικοδόμηση της Κορίνθου από τον Ιούλιο Καίσαρα (44π.Χ.) και η ανάκτηση της Πάτρας από τον Αύγουστο (30π.Χ.) και η υποχρέωση των κατοίκων των Ρυτιών να μετοικήσουν στην Πάτρα, έφεραν το Αίγιο σιγά σε δευτερεύουσα θέση.

Το 23π.Χ. η πόλη υπέστη φοβερό σεισμό και απαλλάχθηκε από κάθε υποχρέωση προς τη Ρώμη, με πρόταση του αυτοκράτορα Τιβέριου, για τρία χρόνια.

Κατά τα χρόνια 174-175μ.Χ. που συμπίπτουν με την περιήγηση του Πausανία διατηρείται σε ανθηρή κατάσταση. Το 217μ.Χ. υπάρχει η τελευταία αναφορά για Αίγιο σε νομίσματα προς τιμή της γυναίκας του Μάρκου Αυρηλίου, Πλαυτίλλης. (www.aigialeia.gov.gr, Ελληνιστικοί και Ρωμαϊκοί χρόνοι)

1.3. ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ

Ο Δήμος Καλαβρύτων παρουσιάζεται ιδιαίτερα προετοιμασμένος για τον Επαναστατικό Αγώνα. Αυτό αποδεικνύεται με την πραγματοποίηση σημαντικών Επαναστατικών γεγονότων.

Πρώτος, ο Νικόλαος Σουλιώτης, αγνοώντας τις μακροχρόνιες συνελεύσεις των προεστών των Καλαβρύτων και των Πατρών μαζί με τον Αναγνώστη Κορδή και άλλους κλέφτες, στις 14 Μαρτίου έστησαν ενέδρα και χτύπησαν σε τοποθεσία κοντά στο Αγρίδι της Νωνάκριδας τρεις γυφτοχαρατζήδες και τρεις ταχυδρόμους, που μετέφεραν επιστολές του καϊμακάμη Μεχμέτ Σελήχ στον Χουρσήτ πασά στα Ιωάννινα, κατόπιν παροτρύνσεως του Σωτήρη Χαραλάμπη. (www.kalavrita.gov.gr, Τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης 1821)

Ακολούθησε στις 18 Μαρτίου η επίθεση του Χονδρογιάννη στην τοποθεσία Χελωνοσπηλιά της Κατσάνας, εναντίον του εισπράκτορα Λαλαίου Τουρκαλβανού Σεϊδή, που μετέφερε μαζί με τον καταγόμενο από τη Βυτίνα «Σαράφη» Νικόλαο Ταμπακόπουλο, δημόσια χρήματα από την Κερπινή Καλαβρύτων στην Τριπολιτσά.

Μετά τη Χελωνοσπηλιά καταγράφεται επίσης η εχθρική ενέργεια του Νικόλαου Σουλιώτη και του Ανδρέα Πετιμεζά, κατά διαταγή του Ασημάκη Φωτήλα στο Λιβάρτζι, εναντίον των Τσιπουγλαίων.

Επαναστατικές ενέργειες θεωρούνται επίσης η επίθεση από το Νικόλαο Σουλιώτη εναντίον 7 Τούρκων στα χωριά του Αρφορά των Χασίων και 19 Αλβανών στο Βερσοβά, η προσβολή και ο φόνος μερικών από τους 18 Τούρκους, οι οποίοι πηγαίνοντας από τα Σάλωνα στην Τριπολιτσά έπεσαν στην ενέδρα των Πετιμεζαίων στην Ακράτα. (www.kalavrita.gov.gr, Τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης 1821)

Ιδιαίτερης σημασίας κρίνεται η επίθεση εναντίον ανθρώπων του Τούρκου διοικητή των Καλαβρύτων Ιμπραήμ πασά Αρναούτογλου, που ανήσυχος από την κατάσταση ξεκίνησε με ολόκληρη τη φρουρά του για την

Τριπολιτσά. Στη θέση Παλαιόπυργος, ο Σωτήρης Παπαδαίος, ο Θανάσης Φεφές και ο Θανάσης Κωστόπουλος από το Μάζι, ο Γιαννάκης Βίρας από τα Κρινόφυτα και ο Γαλάνης από τα Βρώσθαινα, ενεδρεύοντας σκότωσαν τον Αιθίοπα. Το απόγευμα της ίδιας ημέρας Τούρκος καφετζής, φροντιστής και ο σουρτζής έπεσαν σε ενέδρα στη θέση Πλατάνια που του έστησαν οι ίδιοι μαζί με άλλους και ο πρώτος σκοτώθηκε.

Ο Αρναούτογλου, όταν πληροφορήθηκε όσα συνέβησαν, έντρομος έσπευσε να κλειστεί μαζί με τους Τούρκους στους τρεις οχυρούς πύργους των Καλαβρύτων.

Στις 21 Μαρτίου συγκεντρώθηκαν και πολιορκήσαν τα Καλάβρυτα 600 ένοπλοι αγωνιστές με αρχηγούς τον Σωτήρη Χαραλάμπη, τον Φωτήλα, τον Σωτήρη Θεοχαρόπουλο, τον Ιωάννη Παπαδόπουλο, τον Νικ. Σολιώτη και τους Πετιμεζαίους και επιτέθηκαν εναντίον των Τούρκων που είχαν καταφύγει στους πύργους.

Ύστερα από πενήνήμερη αντίσταση στις 21-25 Μαρτίου, ο Αρναούτογλου παραδόθηκε. Μετά την απελευθέρωση στην πόλη και την Ιστορική Μονή της Αγίας Λαύρας τελέστηκε επίσημη δοξολογία. (www.kalavrita.gov.gr, Τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης 1821)

Παλαιών Πατρών Γερμανός

Ιεράρχης και πρωταγωνιστής της Ελληνικής Επανάστασης. Γεννήθηκε στη Δημητσάνα το 1771. Φοίτησε στη σχολή της Δημητσάνας, έπειτα στο Άργος και τέλος στη Σχολή της Σμύρνης.

Το 1806 εκλέχθηκε μητροπολίτης Παλαιών Πατρών Γερμανός, ο οποίος έγινε αποδεκτός από το λαό με αγάπη, σεβασμό και αφοσίωση.

Τα έτη 1815-1817 ο Γερμανός υπήρξε μέλος της Πατριαρχικής Συνόδου της Κωνσταντινούπολης.

Το Νοέμβριο του 1818 μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία. Από τότε αφοσιώθηκε στην προετοιμασία της Επανάστασης και υπήρξε ένας από τους πρωταγωνιστές του Αγώνα Ανεξαρτησίας του Ελληνικού Έθνους. Καθοριστικός ήταν ο ρόλος του στην Έναρξη της Επανάστασης από τα Καλάβρυτα στις 21 Μαρτίου 1821.

Ο Παλαιών Πατρών Γερμανός ευλόγησε στην Ιερά Μονή της Αγίας Λαύρας τα όπλα των αγωνιστών και ύψωσε τη σημαία της Επανάστασης, το λάβαρο του Αγώνα για την ανεξαρτησία και την αποτίναξη του Τουρκικού Ζυγού, που ήταν το παραπέτασμα της Ωραίας Πύλης του Ναού.

Το Δεκέμβριο του 1821 έλαβε ενεργό μέρος στην Α' Εθνοσυνέλευση στην Επίδαυρο, που με απόφασή της το 1822 τον έστειλε στην Ιταλία, με σκοπό

να συναντήσει τον Πάπα, προκειμένου να του αποσπάσει υλική και ηθική βοήθεια, αλλά το σχέδιο αυτό απέτυχε.

Αργότερα, συμμετείχε ως μέλος και στην Γ' Εθνοσυνέλευση στην Επίδαυρο και διηύθυνε τις εργασίες της. Λίγες μέρες μετά την πτώση του Μεσολογγίου πέθανε στο Ναύπλιο στις 30 Μαΐου 1826 και τα οστά του μεταφέρθηκαν στην γενέτειρά του Δημητσάνα. (www.kalavrita.gov.gr, Τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης 1821)

Λάβαρο Επαναστάσεως 1821

Το παραπέτασμα της Ωραίας Πύλης του Ναού της Αγίας Λαύρας υπήρξε η σημαία της Ελληνικής Επανάστασης που ύψωσε ο Παλαιών Πατρών Γερμανός και όρκισε τους αγωνιστές. Το Λάβαρο το έφερε στη Μονή ο Ιερομόναχος Νεόφυτος. Παρά τις πυρκαγιές και λεηλασίες που έγιναν στο Μοναστήρι το Λάβαρο δεν υπέστη καμία φθορά. Συντηρήθηκε το 1993 και διαφυλάσσεται σε ειδική θήκη στη Μονή.

Σήμερα αποτελεί τον πολυτιμότερο Εθνικό θησαυρό. (www.kalavrita.gov.gr, Τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης 1821)

Πανελλήνιο Ηρώο Αγωνιστών του 1821

Στον λόφο βόρεια της Μονής της Αγίας Λαύρας υψώνεται το μνημείο του Έθνους. Είναι το Ηρώο των Αγωνιστών της Επανάστασης του 1821, που θυσιάστηκαν για την ανεξαρτησία του Ελληνικού Έθνους από τον Τουρκικό ζυγό. Το Ηρώο αποτελείται από σύνθεση τριών ανδριάντων που παριστάνουν τη συμμετοχή του κλήρου και των αγωνιστών στην Επανάσταση του 1821 και την Ελευθερία του Ελληνικού Έθνους από τον

Τούρκο Κατακτητή. (www.kalavrita.gov.gr, Τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης 1821)

Προτομές Ηρώων

Στα Καλάβρυτα, στην πόλη που σηματοδότησε την Έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 βρίσκονται προτομές ηρώων αγωνιστών. Η Προτομή του προεστού Ανδρέα Ζαΐμη κοσμεί την «Πλατεία Ζαΐμαίων» και οι προτομές των Νικόλαου και Θανάση Πετιμεζά βρίσκονται στην «Πλατεία Πετιμεζαίων». (www.kalavrita.gov.gr, Τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης 1821)

Ανδρέας Ζαΐμης

Ο Ανδρέας Ζαΐμης γεννήθηκε στην Κερπινή το 1729. Γιος του Ασημάκη Ζαΐμη, ίσως ο σημαντικότερος εκπρόσωπος της επιφανούς οικογένειάς του. Μυήθηκε από τον Ανδρέα Λόντο στη Φιλική Εταιρεία το 1819 και συμμετείχε ενεργά στην προετοιμασία του Αγώνα.

Μαζί με τον Παλαιών Πατρών Γερμανό ύψωσε τη σημαία της Επανάστασης στο Ιστορικό Μοναστήρι της Αγίας Λαύρας.

Πέθανε στην Αθήνα το 1840. (www.kalavrita.gov.gr, Τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης 1821)

Νικόλαος Πετιμεζάς

Γεννήθηκε στα Σουδενά Καλαβρύτων το 1790. Συνδέθηκε με τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη και πολέμησε μαζί με τον Οδυσσέα Ανδρούτσο. Είχε μνηθεί στη Φιλική Εταιρεία.

Πολέμησε στην περιοχή των Καλαβρύτων, και σε μια μάχη με τον Ιμπραήμ το 1826 στο Καστράκι της Νωνάκριδος τον ανάγκασε να υποχωρήσει. Εκλέχθηκε πληρεξούσιος στην Εθνοσυνέλευση του 1843, η οποία συνέταξε το Σύνταγμα του 1844 και επανειλημμένα βουλευτής. Πέθανε στα Καλάβρυτα το 1865. (www.kalavrita.gov.gr, Τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης 1821)

Θανάσης Πετιμεζάς

Επικηρυγμένος από τους Τούρκους, πατέρας του αγωνιστή Νικόλαου Μετιμεζά, πέθανε πολεμώντας τους στα Σουδενά Καλαβρύτων το 1804. (www.kalavrita.gov.gr, Τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης 1821)

Ιερομόναχος Γρηγόριος Ντόκος

Ο Ιερομόναχος Γρηγόριος Ντόκος ήταν ο σημαιοφόρος της Ορκωμοσίας των αγωνιστών της Επανάστασης του 1821 στην Αγία Λαύρα.

Ο Γρηγόριος ήρθε στην Ιερά Μονή το 1812, σε ηλικία 14 ετών.

Ως σημαιοφόρος συμμετείχε στην πορεία των Αγωνιστών στις 21 Μαρτίου προς τα Καλάβρυτα και την κατάληψη της πόλης.

Το Μάιο του 1826, με την κατάληψη της Αγίας Λαύρας από τον Ιμπραήμ, ο ηγούμενος της Μονής Καλλίνικος αναθέτει στον Γρηγόριο να μεταφέρει το Λάβαρο στο Ναύπλιο, μαζί με άλλα κειμήλια.

Το 1828 η Αγία Λαύρα ανοικοδομείται και ο Ιερομόναχος Γρηγόριος, αναλαμβάνει, ύστερα από άδεια να περιφέρει την Τίμια κάρα του Αγίου Αλεξίου σε πολλά μέρη της Ελλάδας με στόχο να συγκεντρώσει χρήματα και να βγάλει τη Μονή από τη δεινή οικονομική θέση.

Ο Γρηγόριος πέθανε το 1870 σε ηλικία 72 ετών. Προτομή του Γρηγορίου Ντόκου βρίσκεται στην Κεντρική Πλατεία του Δημοτικού Διαμερίσματος Σκεπαστού Καλαβρύτων. (www.kalavrita.gov.gr, Τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης 1821)

Το Ολοκαύτωμα των Καλαβρύτων

Οι Γερμανοί μπήκαν στα Καλάβρυτα στις 9/12/1943. Δημιούργησαν έναν ασφυκτικό κλοιό γύρω από την πόλη, προκειμένου να μην μπορεί κανείς να ξεφύγει.

Την έντονη ανησυχία των κατοίκων κατάφερε, παραπλανώντας τους, να κατευνάσει ο Γερμανός Διοικητής, ο οποίος τους διαβεβαίωσε ότι δεν πρόκειται κανείς να πάθει τίποτε και ότι ο στόχος τους ήταν η εξόντωση των ανταρτών.

Προχώρησαν αρχικά στην πυρπόληση σπιτιών που ανήκαν σε αντάρτες και αναζήτησαν την τύχη των Γερμανών τραυματιών της Μάχης της Κερπινής. Στις 12/12 οι Γερμανοί άρχισαν να ετοιμάζονται για να αποχωρήσουν την επόμενη ημέρα.

Έτσι, πριν καλά – καλά ξημερώσει, χτύπησαν τις καμπάνες της κεντρικής εκκλησίας και Γερμανοί αξιωματικοί και στρατιώτες διέταξαν να συγκεντρωθούν όλοι οι κάτοικοι στο Δημοτικό Σχολείο, αφού θα έπαιρναν μαζί τους μια κουβέρτα και τρόφιμα για μια μέρα. Στο κτίριο του σχολείου έγινε ο χωρισμός και ο αποχωρισμός.

Τα γυναικόπαιδα κλείστηκαν στο σχολείο και οι άνδρες από 14 χρονών και πάνω οδηγήθηκαν σε φάλαγγες στην κοντινή Ράχη του Καππής. Ο χώρος ήταν προσεκτικά επιλεγμένος.

Η αμφιθεατρική του διαμόρφωση δεν θα επέτρεπε σε κανένα να γλιτώσει.

Οι Καλαβρυτινοί ήταν αναγκασμένοι να βλέπουν τις

περιουσίες τους, τα σπίτια και ολόκληρη την πόλη, να καίγονται και μαζί τους, να παραδίδονται στη φωτιά οι γυναίκες και τα ανήλικα παιδιά τους έγκλειστα στο κτίριο του Σχολείου, το οποίο φρουρούσαν πάνοπλοι στρατιώτες.

Ο Γερμανός Διοικητής, για να καθησυχάσει και να παραπλανήσει τους συγκεντρωμένους, έδωσε το λόγο της στρατιωτικής του τιμής, ότι δεν πρόκειται να τους σκοτώσουν. Ολόκληρη η πόλη παραδόθηκε στις φλόγες. Την ίδια στιγμή ο Οδοντωτός κατηφόριζε κατάφορτος με τις σοδιές από το πλιάτσικο των Γερμανών στα σπίτια, στα μαγαζιά και τις αποθήκες, από όπου άρπαξαν ότι πολύτιμο υπήρχε. Μαζί και τα χρήματα και τα αποθέματα των Τραπεζών και των Δημοσίων Υπηρεσιών, αφού προηγουμένως ανάγκασαν τους Διευθυντές να τα παραδώσουν.

Από το ξενοδοχείο «Μέγας Αλέξανδρος» με μια πράσινη και ύστερα μια κόκκινη φωτοβολίδα, δόθηκε το σύνθημα της εκτέλεσης. Τα πολυβόλα θέρισαν τους Καλαβρυτινούς. Ακολούθησε η χαριστική βολή που ολοκλήρωσε το έγκλημα. Διασώθηκαν 13 άτομα.

Στο δημοτικό σχολείο, τα γυναικόπαιδα έζησαν στιγμές αγωνίας και τρόμου, καθώς οι φλόγες έζωναν το κτίριο του σχολείου. Σπάζοντας πόρτες και παράθυρα κατάφεραν τελικά να ξεφύγουν τρέχοντας από τα σπίτια που φλέγονταν, άρχισαν να αναζητούν τους δικούς τους. Μια από τις γυναίκες, η ηλικιωμένη Κρίνα Τσαβαλά, ποδοπατήθηκε από το πανικόβλητο πλήθος των γυναικόπαιδων και ξεψύχησε πριν αντικρίσει το αποτρόπαιο έγκλημα. Το Ολοκαύτωμα των Καλαβρύτων «συγκίνησε και συνένωσε τους Έλληνες – δυνάμωσε τον αγώνα τους κατά του κατακτητή», ομολογεί ο τότε γενικός στρατιωτικός διοικητής των Γερμανών στην Ελλάδα.

Οι Καλαβρυτινές γυναίκες, παλεύοντας κάτω από δύσκολες συνθήκες κατάφεραν να αναθρέψουν τα παιδιά τους και να ξαναχτίσουν την πόλη μέσα από τα ερείπια. (www.kalavrita.gov.gr, Γεγονότα 1943)

ΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΑΧΑΪΑΣ

Μελετώντας τον αριθμό των απασχολούμενων άνω των 15 ετών ανά τομέα παραγωγής προκύπτει πως σημειώνεται διαχρονική αύξηση στο πλήθος των απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα, από 50.985 απασχολούμενους το 1991 σε 64.531 το 2001 άνοδος κατά 26.6%, με παράλληλη μείωση στον πρωτογενή τομέα, καθώς από 18.616 απασχολούμενους ελαττώθηκαν στους 13.378 το 2001, πτώση κατά 37.9%.

Μικρότερη είναι η μείωση του πλήθους των απασχολούμενων του Νομού στον δευτερογενή τομέα (11.3%).

Οι απασχολούμενες γυναίκες στον τριτογενή τομέα σημειώνουν αύξηση κατά 54.6% από 17.453 γυναίκες το 1991 ανήλθαν στις 26.991 άτομα το 2001, ενώ η αντίστοιχη αύξηση στους άνδρες κυμαίνεται στο 12%.

Αντίθετα πτωτική πορεία ακολουθεί το πλήθος των απασχολούμενων ανδρών και γυναικών στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα.

Εξαίρεση αποτελούν οι γυναίκες στον πρωτογενή τομέα καθώς σημειώνουν μικρή άνοδο κατά 2.3%. (ΕΣΥΕ, Επιμελητήριο Αχαΐας, Απασχόληση ανά Τομέα Παραγωγής)

Πίνακας: Απασχολούμενοι ανά Τομέα Παραγωγής και Φύλο στο Νομό Αχαΐας

	1991			2001		
	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες
Απασχολούμενοι στον Πρωτογενή Τομέα	18.616	14.095	4.521	13.378	8.752	4.626
Απασχολούμενοι στον Δευτερογενή Τομέα	24.038	18.797	5.241	21.312	17.945	3.367
Απασχολούμενοι στον Τριτογενή Τομέα	50.985	33.532	17.453	64.531	37.540	26.991
Ποσοστό συμμετοχής (%)						
Ποσοστό συμμετοχής στον Πρωτογενή Τομέα	19.9	21.2	16.6	13.5	13.6	13.2
Ποσοστό συμμετοχής στον Δευτερογενή Τομέα	25.7	28.3	19.3	21.5	27.9	9.6
Ποσοστό	54.4	50.5	64.1	65.0	58.4	77.2

συμμετοχής στον Τριτογενή Τομέα						
------------------------------------	--	--	--	--	--	--

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφές 1991 & 2001, Επεξεργασία: Data RC

2.1. Πρωτογενής Τομέας

Ο πρωτογενής τομέας στον Νομό Αχαΐας με τρεις βασικούς άξονες, την γεωργία, την κτηνοτροφία και την αλιεία είναι ιδιαίτερα δυναμικός και αναπτυσσόμενος και έχει ιδιαίτερη σημασία για την οικονομία του νομού, αντιμετωπίζει όμως κρίσιμα προβλήματα.

Συγκεκριμένα ο γεωργικός κλάδος αντιμετωπίζει πολλά διαρθρωτικά προβλήματα όπως υφίσταται ο συνολικός γεωργικός κλάδος στη χώρα μας, τα οποία είναι πολυκερματισμός κλήρου, γήρανση απασχολούμενων, χαμηλός δείκτης αντικατάστασης των ήδη απασχολούμενων από νεότερους,

μικρός βαθμός εκσυγχρονισμού σε μέσα και μεθόδους παραγωγής κ.λ.π. Οι αδυναμίες αυτές απαιτούν άμεση λύση με την προώθηση νέων και απαραίτητων αλλαγών.

Παράλληλα όμως, η γεωργία λόγω κλίματος και σύσταση εδάφους, έχει συγκριτικά πλεονεκτήματα που δίνει την δυνατότητα παραγωγής ευρέως φάσματος προϊόντων με εξαγωγικές δυνατότητες. Οι βασικότεροι κλάδοι παραγωγής είναι η ελαιοκαλλιέργεια, τα κηπευτικά, τα εσπεριδοειδή και η αμπελοκαλλιέργεια.

Επίσης και η κτηνοτροφία στο Νομό Αχαΐας παρουσιάζει προβλήματα μειωμένης παραγωγικότητας αφήνοντας ανεκμετάλλευτες δυνατότητες και διαθέσιμους πόρους. Παράλληλα το υψηλό κόστος παραγωγής που έχει οδηγήσει πολλές κτηνοτροφικές μονάδες σε χρηματοοικονομικό αδιέξοδο, ενώ η ελλιπής υποδομή και η ανεπαρκής χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας μειώνουν την περαιτέρω ανάπτυξη του κλάδου. (ΕΣΥΕ, Επιμελητήριο Αχαΐας, Απασχόληση ανά Τομέα Παραγωγής)

Ο τρίτος και τελευταίος κλάδος, αυτός της αλιευτικής, παρουσιάζει το σημαντικό πρόβλημα της μειωμένης απόδοσης των αλιευτικών πεδίων του Κορινθιακού και του Πατραϊκού κόλπου. Άλλα προβλήματα αφορούν τις ελλείψεις των απαραίτητων υποδομών, όπως και τις δυσκολίες στην λειτουργία του συστήματος διάθεσης των προϊόντων.

Ο υποκλάδος των ιχθυοκαλλιεργειών, δεν έχει σημειώσει την ανάπτυξη που παρουσιάζει σε άλλες περιοχές της Ελλάδας, λόγω της γεωμορφολογίας της Αχαΐας και της έλλειψης κόλπων, που αποτελούν δυσμενείς παράγοντες για την ανάπτυξή του.

Παρ' όλα αυτά όμως, αυτά τα προβλήματα ο κλάδος της αλιείας και της ιχθυοκαλλιέργειας στην Αχαΐα διαθέτει περιθώρια ανάπτυξης, αρκεί να αντιμετωπισθούν άμεσα τα προβλήματα και να προωθηθεί χωρίς άλλες καθυστερήσεις ο απαραίτητος εκσυγχρονισμός του.

Σύμφωνα με την ΕΣΥΕ, ο συνολικός αριθμός γεωργο – κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων είναι στο Νομό Αχαΐας 26.224 στρ. Το σύνολο αμπελιών στην Αχαΐα είναι 84.332 στρ. Οι εκτάσεις ελαιόδεντρων στην Αχαΐα είναι 184.162 στρ. (ΕΣΥΕ 2002/2004)

2.1.1. Η σταφιδική κρίση

Μελετώντας το ζήτημα της σταφίδας στις διάφορες πτυχές του μέσα και από τις παραμέτρους των διακυμάνσεων της σταφιδοπαραγωγής και του σταφιδεμπορίου, καθώς επίσης και τους κοινωνικούς αγώνες για

την προστασία των συμφερόντων των σταφιδοπαραγωγών, διαπιστώνεται η άρρηκτη διαπλοκή της με τις τραπεζικές πρακτικές χρηματοδότησης του εμπορίου και της αγροτικής παραγωγής.

Η ζήτηση της σταφίδας στην Ευρωπαϊκή αγορά ήταν μεγάλη και η αγροτική παραγωγή των κατοίκων του Νομού προσδέθηκε στη συγκυρία αυτή. Τα

λιμάνια του Λονδίνου, Λίβερπουλ, Μασσαλίας, Τεργέστης, Άμστερνταμ και Οδησού ήταν ο προορισμός των πλοίων που έφευγαν φορτωμένα με σταφίδα από τα λιμάνια των Πατρών, Κατακόλου, Καλαμάτας και Ζακύνθου. Από κει το προϊόν διοχετεύονταν οδικώς ή σιδηροδρομικώς στα μεγάλα αστικά κέντρα για να καταναλωθεί ως ξηρός καρπός, για την κατασκευή πουτίγκας και σταφιδόψωμου, σαν υλικό ζαχαροπλαστικής και από το 1850 και μετά για την παρασκευή φθηνού σταφιδίτη οίνου και άλλων οινοπνευματωειδών ποτών.

Έτσι η σταφίδα ανακηρύχθηκε το κυριότερο εξαγωγικό προϊόν του ελληνικού κράτους που κάλυπτε περισσότερο από το 50% της συνολικής αξίας των εξαγωγών της χώρας.

Παρά το υψηλό καλλιεργητικό κόστος οι κάτοικοι του Νομού, επιδόθηκαν με ζήλο στην καλλιέργεια, αδιαφορώντας για το ότι το αμπέλι αρχίζει να καρποφορεί στο πέμπτο έτος και έτσι φθάνει σε πλήρη καρποφορία το δέκατο και η καλλιέργειά του απαιτεί πολλές και εξειδικευμένες εργασίες, που λόγω της απουσίας μηχανικών μέσων δέσμευαν πολλά εργατικά χέρια. Από πολύ νωρίς η πόλη της Πάτρας, έγινε το κατεξοχήν εξαγωγικό κέντρο της σταφίδας που παραγόταν σε 66 συνολικά σταφιδοπαραγωγικά κέντρα του Νομού Αχαΐας και των γειτονικών περιοχών Ήλιδας και Αιγίου, της Αιτωλοακαρνανίας και της Μεσσηνίας.

Μέχρι το 1840 το εμπόριο της σταφίδας ελεγχόταν κυρίως από Αγγλικούς εμπορικούς οίκους διευθυντές των οποίων ήταν οι αντίστοιχοι Άγγλοι Πρόξενοι στην Πάτρα. (Μούλιας Χρ., «Το λιμάνι της Σταφίδας Πάτρα 1828-1900. Εμπόριο – Βιομηχανία – Τράπεζες - Ασφάλειες», Εκδόσεις Χρηστάκης, Αθήνα 2000)

Το εμπόριο της σταφίδας άρχισε να περνάει έντονη κρίση τη δεκαετία του 1850, όταν η φυλλοξήρα έπληξε τους σταφιδαμπελώνες, με συνέπεια να χρεοκοπήσουν πολλοί μεγάλοι εξαγωγικοί οίκοι.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1860 οι τιμές λόγω του ότι η βροχή είχε καταστρέψει τη παραγωγή, διατηρήθηκαν σε υψηλά επίπεδα, αλλά μετά συνεχίστηκε η πτωτική τάση. Ο πιο σημαντικός παράγοντας που επηρέαζε την οικονομική κατάσταση του Νομού, ήταν οι Ευρωπαϊκές οικονομικές κρίσεις, οι οποίες λόγω της κυρίαρχης θέσης της σταφίδας, είχαν άμεσο αντίκτυπο στην αγορά.

Η κρίση του σταφιδεμπορίου, που αποδίδεται στη μεγάλη παραγωγή σταφίδας και κατ' επέκταση τη χαμηλή τιμή του προϊόντος, είχε καταστρεπτικές συνέπειες για πολλούς εμπόρους, δημιούργησε κλίμα ηττοπάθειας στην αγορά και οδήγησε σε περιορισμό της ζήτησης. Για αυτό το λόγο πολλοί παραγωγοί αναγκάστηκαν να εξάγουν μόνοι τους τη σταφίδα που παρήγαγαν, αναλαμβάνοντας επιπλέον από τους κινδύνους της παραγωγής και αυτού του εμπορίου.

Ένας σημαντικός παράγοντας που ευνοούσε την κερδοσκοπία ήταν και η ανυπαρξία αποθηκευτικών χώρων. Όταν άρχισαν να χτίζονται οι αποθήκες για την τοποθέτηση του καρπού, οι οποίες βρίσκονταν κατά μήκος του κεντρικού λιμανιού, οι παραγωγοί έπαψαν να είναι υποχείριοι των εμπόρων, που τους έπαιρναν το προϊόν σχεδόν εκβιαστικά, με την απειλή ότι θα τους έμενε στην αποθήκη.

Από τότε, όσοι διέθεταν αποθήκες, μπορούσαν να φυλάνε το προϊόν και να το δίνουν στην αγορά λίγο – λίγο ανάλογα με τη ζήτηση στο εξωτερικό και έτσι να εξασφαλίζουν σταθερότητα στις τιμές. (Μούλιας Χρ., «Το λιμάνι της

Σταφίδας Πάτρα 1828-1900. Εμπόριο – Βιομηχανία – Τράπεζες - Ασφάλειες», Εκδόσεις Χρηστάκης, Αθήνα 2000)

Ένα άλλο πλήγμα στην κερδοσκοπία και κυρίως στα σχέδια των τοκογλύφων, που εκμεταλλεύονταν την ανάγκη των παραγωγών για κεφάλαια κίνησης, επέφερε η καθιέρωση των ενεχυρογράφων, με τα οποία ο παραγωγός μπορούσε, βάζοντας ενέχυρο την αποθηκευμένη σοδειά του, να δανεισθεί χρήματα με χαμηλό επιτόκιο για να αντιμετωπίσει τα άμεσα έξοδά του.

Η διαμόρφωση της τιμής της σταφίδας αρχικά επηρεάζονταν από τον τόπο παραγωγής. Εξάλλου το προϊόν κάθε παραγωγικού κέντρου διακρινόταν σε πρώτη, δεύτερης και

τρίτης κατηγορίας, με ανάλογη φυσικά διαβάθμιση στην τιμή.

Τέλος, οι τιμές διαφοροποιούνταν αν ήταν άβρεχτη ή βρεγμένη η σταφίδα και ανάλογα με το χρόνο δηλαδή αν ήταν φετινής ή περσινής σοδειάς ή αν η διάθεσή της γινόταν στην αρχή, στο μέσον ή στο τέλος της περιόδου.

Μέχρι το 1892 η οικονομική κατάσταση όσων ασχολούνταν με το εμπόριο της σταφίδας, ακόμα και των λαϊκότερων κύκλων ήταν πάρα πολύ καλή. Εξαιτίας όμως της κρίσης της δεκαετίας του '50 όπου αιτία ήταν η μεγάλη

προσφορά του προϊόντος, ιδρύθηκε το 1858 στην πόλη της Πάτρας από ντόπιους κτηματίες η Ελληνική Οινοποιητική Εταιρεία.

Ένας από τους σκοπούς της σύμφωνα με το καταστατικό της, ήταν η μεταποίηση του σταφιδοκάρπου σε οίνους και οινόπνευμα, ώστε να αξιοποιείται η πλεονάζουσα παραγωγή και να συγκρατείται η τιμή. Η ίδρυση της εταιρείας αυτής ήταν η πρώτη συστηματική προσπάθεια αντιμετώπισης του σταφιδικού ζητήματος και επέκτασης της οινοποιητικής τέχνης από τα στενά της κατ' οίκον επεξεργασίας στο στάδιο της εκβιομηχάνισης.

Το 1861 η εταιρεία παρήγαγε τα πρώτα κρασιά σε τέσσερις διαφορετικούς τύπους (αφρώδες, μαύρο, λευκό και κόκκινο σταφιδίτη) και το 1870 έλαβε στην Έκθεση των Ολυμπίων χάλκινο βραβείο για το λευκό.

Με την ίδρυση της Ελληνικής Οινοποιητικής Εταιρείας, που υπαγορεύτηκε από την ανάγκη αντιμετώπισης του σταφιδικού ζητήματος, επιχειρήθηκε να δημιουργηθεί ένα ισχυρό αντιστάθμισμα στην αβεβαιότητα που δημιουργούσε η εξάρτηση της παραγωγής της σταφίδας από τις εξωτερικές αγορές, δηλαδή μια εσωτερική αγορά που να ελέγχεται απόλυτα από την τοπική κοινωνία.

Παρότι η προσπάθεια αυτή δεν είχε καλή κατάληξη σηματοδότησε την απαρχή μιας πορείας, που μερικές δεκαετίες αργότερα κατέστησε την αχαϊκή πρωτεύουσα εκτός από το κύριο εξαγωγικό κέντρο της σταφίδας και οινοποιητικό κέντρο. (Μούλιας Χρ., «Το λιμάνι της Σταφίδας Πάτρα 1828-1900. Εμπόριο – Βιομηχανία – Τράπεζες - Ασφάλειες», Εκδόσεις Χρηστάκης, Αθήνα 2000)

Απόδειξη το γεγονός ότι ταυτόχρονα με τη διακοπή της λειτουργίας της εταιρείας αυτής, δημιουργήθηκαν νέες οινοβιομηχανίες¹, με αποτέλεσμα τη δημιουργία και νέων θέσεων εργασίας.

2.2. Δευτερογενής Τομέας

Ο τομέας της μεταποίησης στο Νομό Αχαΐας, τα τελευταία χρόνια ξεπέρασε την κρίση την οποία αντιμετώπισε κατά την δεκαετία του '80, που οδήγησε στην ολοκληρωτική αποβιομηχάνιση του νομού με το κλείσιμο σημαντικών βιομηχανικών μονάδων και μικρομεσαίων επιχειρήσεων και τελικώς στην ανεργία ενός μεγάλου ποσοστού του πληθυσμού του νομού και κατάφερε να παρουσιάσει σημάδια ανάκαμψης και ανάπτυξης.

Παρ' όλα αυτά, ο τομέας της μεταποίησης αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα που σχετίζονται με την ανάγκη τεχνολογικού και λειτουργικού εκσυγχρονισμού αρκετών από τις μεγάλες αλλά και από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, εφαρμογής σύγχρονων και περισσότερο αποδοτικών μεθόδων διοίκησης, υιοθέτησης των νέων μοντέλων του μάρκετινγκ κ.α.

Καθώς και για προβλήματα που προκαλούνται από τις πιεστικές χρηματοπιστωτικές δυσκολίες αλλά και την έλλειψη ενημέρωσης για τις επικρατούσες τάσεις και εξελίξεις της ζήτησης στις διεθνείς αγορές.

---

¹ Το 1875 λειτουργούσαν στην Πάτρα 3 οινοποιείες. Μια που ανήκε στο Γερμανό Ιάκωβο Κλίπφελ και είχε τις εγκαταστάσεις της στο Ριγανόκαμπο, η «Αχαΐα» του Βαυαρού Γ. Κλάους και μια άλλη που ανήκε στον Λεωνίδα Σύψωμο και ασχολήθηκε κυρίως με την παραγωγή επιτραπέζιων οίνων.

Όλα αυτά τα προβλήματα εμποδίζουν πολλές επιχειρήσεις να αποκτήσουν μια δυναμική παρουσία τόσο στην αγορά της ευρύτερης περιφέρειας, όσο και στην Ελληνική.

Σύμφωνα με την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, παρόλα τα προβλήματα, ο Νομός Αχαΐας κατατάσσεται τρίτος στη χώρα και παράγει το 3.9% του συνολικού ΑΕΠ της μεταποίησης της (Π.Ε.Π. 2000-2006).

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αναδιάρθρωση της βιομηχανικής βάσης της περιοχής, αλλά και η βιομηχανική περιοχή (ΒΙΠΕ) Πατρών με την απαραίτητη συμπλήρωση των υποδομών της μπορεί να αποτελέσει πυρήνα για την περαιτέρω ανάπτυξη των μεταποιητικών δραστηριοτήτων. (Μούλιας Χρ., «Το λιμάνι της Σταφίδας Πάτρα 1828-1900. Εμπόριο – Βιομηχανία – Τράπεζες - Ασφάλειες», Εκδόσεις Χρηστάκης, Αθήνα 2000)

2.3. Τριτογενής Τομέας

Ο τουρισμός, το εμπόριο και οι μεταφορές αποτελούν τους κυριότερους κλάδους υπηρεσιών του τριτογενούς τομέα της Αχαΐας και συμμετέχουν με υψηλό ποσοστό στη διαμόρφωση του τοπικού ΑΕΠ, ενώ η παρουσία σύγχρονων κλάδων υπηρεσιών όπως οι τηλεπικοινωνίες και η πληροφορική είναι σχετικά μικρή στο Νομό Αχαΐας.

Σταθερή ανοδική πορεία παρατηρείται την περίοδο 2000-2005 στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν τόσο της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας όσο και των Νομών της. Μάλιστα, στο Νομό Αχαΐας το 2005 παρουσιάζεται η υψηλότερη ποσοστιαία άνοδος με 34.9% του ΑΕΠ συγκριτικά με τους υπόλοιπους Νομούς αναφορικά με το 2000. (Μούλιας Χρ., «Το λιμάνι της

Σταφίδας Πάτρα 1828-1900. Εμπόριο – Βιομηχανία – Τράπεζες - Ασφάλειες», Εκδόσεις Χρηστάκης, Αθήνα 2000)

2.3.1. Θαλάσσιες Μεταφορές

Ένα θέμα βασικό για την φυσιογνωμία των κατοίκων που εγκαταστάθηκαν στις πόλεις του Νομού Αχαΐας και διαμόρφωσαν το

κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον του, είναι η αναζήτηση των αιτιών που οδήγησαν στον εποικισμό του Νομού. (Βλάχος Γ., «Διεθνής Ναυτιλιακή Πολιτική», Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε, Αθήνα 2007)

Είναι γεγονός, ότι μια βασική επίπτωση της βιομηχανικής επανάστασης στη λεκάνη της Μεσογείου ήταν η ενίσχυση του ρόλου των πόλεων – λιμανιών,

δηλαδή εμποροναυτικών κέντρων που ξεπήδησαν και άκμασαν χάρη στο εισαγωγικό και εξαγωγικό τους εμπόριο. Μία από αυτές και η Πάτρα, η οποία αποτελεί αντιπροσωπευτική περίπτωση Ελληνικού εμποροναυτικού κέντρου μέχρι τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα. Συγκεκριμένα κατά την περίοδο 1794 – 1814 διακινείτο μέσω του λιμανιού της το 30% των εξαγωγών της Πελοποννήσου, ενώ το 1867 το ποσοστό αυτό είχε ανέβει στο 54% και με την πάροδο του χρόνου συνεχώς αυξανόταν, μέχρι το άνοιγμα του Ισθμού της Κορίνθου το 1893. (Βλάχος Γ., «Διεθνής Ναυτιλιακή Πολιτική», Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε, Αθήνα 2007)

Οι πόλεις – λιμάνια με την εξωστρέφειά τους λειτουργούσαν ως συνδετικοί κρίκοι μεταξύ της ενδοχώρας τους που σε αρκετές περιπτώσεις παρήγαγε κάποιο χαρακτηριστικό εξαγωγίμο προϊόν και των οικονομικών αλλαγών που ακολούθησαν τις βιομηχανικές εξελίξεις και με την άνθησή τους συνέβαλαν στο σχηματισμό και την ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς.

Η συνοχή των τόπων αυτών, με τον ανομοιογενή πληθυσμό, και τις πολιτισμικές αντιθέσεις, βασιζόταν κυρίως σε σχέσεις οικονομικού περιεχομένου που καθόριζαν την κινητικότητα του πληθυσμού τους και τις εναλλαγές στις βαθμίδες της κοινωνικής πυραμίδας. Λόγω της συρροής ετερόκλητων πολιτισμικών ομάδων που προσπαθούσαν να διατηρήσουν τις ετερότητές τους και των επαφών με άλλα εμπορικά κέντρα, οι πόλεις αυτές ανέπτυξαν έναν ιδιότυπο κοσμοπολιτισμό.

Σημαντικός παράγοντας αύξησης του πληθυσμού του Νομού, ήταν η μετανάστευση από το εσωτερικό και από το εξωτερικό, η οποία συνετέλεσε ώστε στα τέλη του 19ου αιώνα ο Νομός να αριθμεί πάνω από 40.000

κατοίκους. Μεγάλος ο αριθμός από αυτούς που μετανάστευσαν στην Αχαΐα, λόγω αναζήτησης απασχόλησης σε ένα χώρο ο οποίος λόγω οικονομικής ανάπτυξης είχε ανάγκη από τεχνικό και εργατικό δυναμικό.

Το λιμάνι ανέκαθεν έπαιξε σημαντικό ρόλο στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή του Νομού Αχαΐας. Γνώρισε μια περίοδο μεγάλης άνθησης σαν κέντρο σταφιδεμπορίου. Τα πλεονεκτήματα γεωγραφικής θέσης του επεφύλαξαν μια εκτεταμένη περίοδο ακμής, που σημάδεψε την οικονομική πορεία του Νομού και διαμόρφωσε σε μεγάλο βαθμό τα χαρακτηριστικά της τοπικής οικονομίας.

Αρχικά, η κάμψη και παρακμή του σταφιδεμπορίου, συμπαρέσυρε και το λιμάνι σε μια περίοδο στασιμότητας και αργότερα παρακμής. Όμως η ανάπτυξη των πορθμειακών μεταφορών, οδήγησε σε μια νέα περίοδο ακμής που άρχισε τη δεκαετία του 1960 και συνεχίζεται και σήμερα με πολύ θετικές προοπτικές.

Το χαρακτηριστικό του λιμανιού σε όλη την περίοδο του μεσοπολέμου μέχρι και τις αρχές του Β' παγκόσμιου πόλεμου ορίζουν ένα εύρωστο λιμάνι με έντονη εμπορευματική δραστηριότητα. Υπήρχε ναυτική σύνδεση των Πατρών με όλη σχεδόν τη Δυτική Ελλάδα καθώς και με την Ιταλία και την Αλβανία.

Ο Β' παγκόσμιος πόλεμος δημιουργεί μια τομή που ακολουθείται από μια φάση απραξίας και αναδιοργάνωσης μετά την απελευθέρωση. Από το 1951 – 52 αρχίζει πάλι να ανακτά σημαντική εμπορευματική δραστηριότητα στα πλαίσια των αλλαγμένων μεταπολεμικών συνθηκών. Από το τέλος της δεκαετίας του '50 δρομολογούνται οι συνθήκες που καθόρισαν το σημερινό

χαρακτήρα του λιμανιού. (Κολοβός Γ., «Υποδομές των μεταφορών του Νομού Αχαΐας», Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών)

Μέσα στα τελευταία 30 χρόνια, τόσο ο Νομός Αχαΐας όσο και το λιμάνι, άλλαξαν δραστικά. Ιδιαίτερες αλλαγές στον χαρακτήρα του λιμανιού έγιναν και τα τελευταία χρόνια, οι οποίες οφείλονταν στην κρίση των Βαλκανίων, όπου άλλαξαν οι προτιμήσεις τουριστικών και εμπορευματικών ροών.

Οι διαφοροποιήσεις, που οφείλονταν σε τοπικές συνθήκες και σε γενικότερες πανελλήνιες εξελικτικές τάσεις, έκαναν το λιμάνι αγνώριστο.

Ως χρονολογία ορόσημο, μπορεί να χαρακτηριστεί το 1960 γιατί είναι η χρονιά εκείνη που δρομολογείται το πρώτο οχηματαγωγό πλοίο² στη γραμμή Ελλάδας – Ιταλίας.

Η θέση της Πάτρας ως πλησιέστερου σημαντικού ηπειρωτικού λυμένος προς τη Δυτική Ευρώπη, ως αστικού κέντρου υπερτοπικής κλίμακας και συγκοινωνιακού κόμβου, ευνόησε τη χρησιμοποίησή της από τους τουρίστες είτε ως σημείο εισόδου – εξόδου, είτε ως σημείο διέλευσης. Γεγονός ιδιαίτερα σημαντικό για την πολεοδομική διαμόρφωση του Νομού, μιας και το λιμάνι, η σιδηροδρομική γραμμή και ο σταθμός, καταλάμβαναν σχεδόν ολόκληρο μέρος, από την παραλία της πόλης της Πάτρας, και που σε συνδυασμό με την ύπαρξη των βιομηχανιών στα νοτιοδυτικά παράλια (Ακτή Δυμαίων) κατέστησαν τον Νομό έναν “παραθαλάσσιο Νομό χωρίς θάλασσα”.

---

² Ήταν το οχηματαγωγό πλοίο “Εγνατία” και το παρθενικό του ταξίδι

χαιρετίστηκε με μουσική και πυροτεχνήματα.

Σήμερα το λιμάνι, αποτελεί τη σημαντικότερη τερματική εγκατάσταση θαλάσσιων μεταφορών της Δυτικής Ελλάδας και το σημαντικότερο σημείο πορθμειακής σύνδεσης της χώρας με την Ιταλία, ενώ ο ρόλος του στο δίκτυο των εσωτερικών ακτοπλοϊκών συνδέσεων με τα νησιά του Ιονίου έχει αποδυναμωθεί, μετά την ανάπτυξη του λιμανιού της Κυλλήνης, ως κύριου σημείου συνδέσεως της Ζακύνθου και της Κεφαλονιάς.

Οι εξελίξεις της διεθνούς μεταφορικής αγοράς στην ευρύτερη περιοχή της Αδριατικής και των Βαλκανίων, ανέδειξαν και αναβάθμισαν το ρόλο του λιμανιού του Νομού στο διεθνές δίκτυο μεταφορών.

Η κρίση των Βαλκανίων είχε σαν αποτέλεσμα την εκτροπή πολύ σημαντικού τμήματος του διεθνούς εμπορίου της χώρας στη θαλάσσια οδό εξυπηρέτησης.

Ενώ το ποσοστό του διεθνούς εμπορίου της χώρας που εξυπηρετούνταν οδικά παρέμεινε σταθερό στην τάξη του 7-8% ετησίως, η κατανομή των φόρτων μεταξύ θαλάσσιου δρόμου της Αδριατικής και των χερσαίων διαδρομών, μεταστράφηκε από 80-20% περίπου στα μέσα της δεκαετίας του 1980, σε 50-50% για το 1993.

Από τον φόρτο αυτό, το 1993 ο Νομός εξυπηρετούσε περίπου το 80% ενώ ο Νομός Θεσπρωτίας το υπόλοιπο 20%.

Παρ' όλα αυτά, ακόμα και μετά την αποκατάσταση της πολιτικής ομαλότητας στα Βαλκάνια, το μεγαλύτερο μέρος από την εκτραπείσα κίνηση, παραμένει εξυπηρετούμενο από τη θαλάσσια οδό.

Οι φόρτοι για το 2010 ανέρχονται σε 190.000 – 280.000 φορτηγά, 280.000 – 300.000 ιδιωτικά αυτοκίνητα, 10.000 λεωφορεία, 40.000 δίκυκλα και 1.700.000 επιβάτες.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το 1992 τα αντίστοιχα νούμερα ήταν: 948.226 επιβάτες, 110.999 φορτηγά, 6.806 λεωφορεία, 153.096 επιβατικά και 17.883 δίκυκλα. (Κολοβός Γ., «Υποδομές των μεταφορών του Νομού Αχαΐας», Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών)

2.3.2. Οδικές Μεταφορές

Ο Νομός Αχαΐας είναι κόμβος τριών μεγάλων οδών. Στα ανατολικά της πρωτεύουσας του βρίσκεται η Εθνική Οδός 8α, η οποία συνδέει την πόλη με την Αθήνα, την Κόρινθο και της πόλεις της Βόρειας Πελοποννήσου.

Στα βόρεια υπάρχει η Γέφυρα Ρίου – Αντιρρίου και η Εθνική Οδός 5, η οποία συνδέει την πόλη με τη Στερεά Ελλάδα και την Ήπειρο. Νότια υπάρχει η Εθνική Οδός 9, η οποία συνδέει την πόλη με την Καλαμάτα και τις πόλεις της Δυτικής Πελοποννήσου.

«Η Αχαΐα, αποτελεί την δυτική πύλη σύνδεσης της χώρας μας με την υπόλοιπη Ευρώπη, το δυτικό άκρο του άξονα Θεσσαλονίκης – Αθήνα – Πάτρα και την κυριότερη πύλη προσπέλασης προς την Δυτική Ελλάδα και εν μέρει προς τη Νότια Ελλάδα.

Ταυτόχρονα, καταλαμβάνει θέση κλειδί στους άξονες Ιταλία – Ελλάδα – Μέση Ανατολή (Λίβανος, Ισραήλ) και Αδριατική – Ελλάδα – Αφρική.

Στο Νομό Αχαΐας υπάρχουν τρία λιμάνια (Πάτρα, Ρίο, Αίγιο), ένα αεροδρόμιο (Αράξου), η Γέφυρα Ρίου – Αντιρρίου και ο περιφερειακός αυτοκινητόδρομος της πόλης των Πατρών.

Στο εσωτερικό του Νομού Αχαΐας, υπάρχει απαρχαιωμένο οδικό (Εθνική οδός Αθηνών – Κορίνθου – Πατρών – Πύργου, επαρχιακό δίκτυο) και σιδηροδρομικό δίκτυο (γραμμή Αθηνών – Πατρών – Πύργου και Διακοπτό – Καλάβρυτα).»

(Γεώργιος Κολοβός, “Υποδομές των μεταφορών του Νομού Αχαΐας”, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών, Κατ: Μελέτες και Έρευνες)

Πίνακας: Εξέλιξη ΑΕΠ στη Χώρα, Περιφέρεια και Νομοί Δυτικής Ελλάδας

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ανά έτος						
Σε εκατ. €	2000	2001	2002	2003	2004	2005
τρέχουσες τιμές						
Σύνολο Ελλάδας	136.281	146.260	157.586	171.258	185.225	198.609
Δυτική Ελλάδα	6.273	6.566	6.917	7.507	7.721	8.042
Αιτωλοακαρν ανία	1.810	1.822	1.910	2.023	2.108	2.211
Αχαΐα	3.154	3.409	3.624	3.935	4.021	4.255
Ηλεία	1.309	1.334	1.384	1.549	1.592	1.576
Ποσοστιαία Μεταβολή ανά έτος						
	2001/2000	2002/2001	2003/2002	2004/2003	2005/2004	2005/2000
	0			3	4	2000
Σύνολο Ελλάδας	7.3	7.7	8.7	8.2	7.2	45.7
Δυτική	4.7	5.3	8.5	2.9	4.2	28.2

Ελλάδα						
Αιτωλοακαρνανία	0.7	4.8	5.9	4.2	4.9	22.2
Αχαΐα	8.1	6.3	8.6	2.2	5.8	34.9
Ηλεία	1.9	3.7	11.9	2.8	-1.0	20.4

Πηγή: ΕΣΥΕ, Περιφερειακή Λογαριασμοί 2000-2005. Επεξεργασία: DATA RC

Τα στοιχεία που παρουσιάζονται παρακάτω, σκιαγραφούν την επιχειρηματικότητα στον Νομό Αχαΐας κατά την περίοδο 01/01/2000 – 11/11/2008 προερχόμενα από το μητρώο του Επιμελητηρίου Αχαΐας. Τα στοιχεία που παρουσιάζονται αφορούν τις νεοϊδρυθείσες επιχειρήσεις στο νομό κατά την προαναφερθείσα περίοδο και οι οποίες έχουν λάβει ταμιακή ενημερότητα, δηλαδή έχουν εκπληρώσει τις ταμιακές τους υποχρεώσεις προς το Επιμελητήριο, κατά τα έτη 2006 έως 2008.

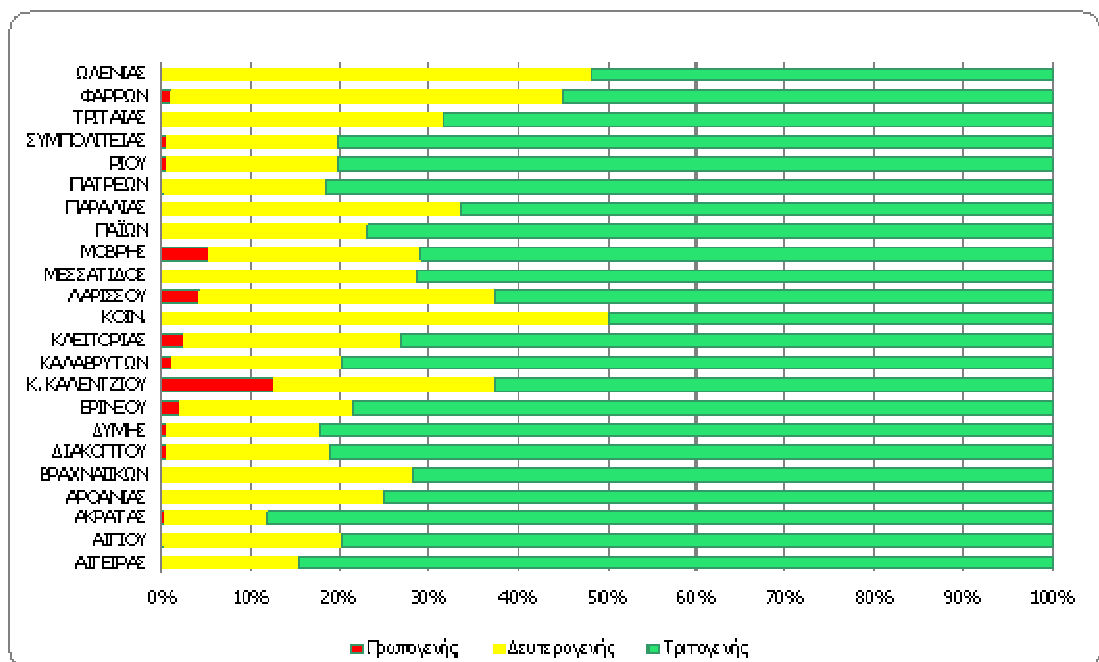
Με τους Δήμους Πατρέων και Αιγίου να συγκεντρώνουν τον μεγαλύτερο απόλυτο αριθμό επιχειρήσεων σε όλους τους τομείς παραγωγής, η περαιτέρω ανάλυση σε ποσοστά συμμετοχής κάθε τομέα παραγωγής για κάθε δήμο ξεχωριστά, οδηγεί στα παρακάτω συμπεράσματα.

Στους περισσότερους δήμους οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον πρωτογενή τομέα είναι οι λιγότερες, ενώ οχτώ δήμοι δεν έχουν καμία επιχείρηση στον πρωτογενή τομέα.

Ο δήμος που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων στον πρωτογενή τομέα είναι του Καλετζίου με ποσοστό 12.5%, με δεύτερο να

ακολουθεί το δήμο Μόβρης με ποσοστό 5.54%. Αναφορικά με τον δευτερογενή τομέα, οι δήμοι Λαρισσού, Ωλενίας και Φαρρών παρουσιάζουν τα υψηλότερα ποσοστά, 50%, 48.35% και 44.04% αντίστοιχα. Ο δήμος Ακράτας παρουσιάζει το μικρότερο ποσοστό. Τη μεγαλύτερη συγκέντρωση ποσοστών την παρουσιάζει ο τριτογενής τομέας στον οποίο όλοι οι δήμοι συμμετέχουν με ποσοστά υψηλότερα του 50%. Με ποσοστά άνω του 80% οι δήμοι Αιγείρας, Ακράτας, Διακοφτού, Δύμης, Πατρέων, Ρίου και Συμπολιτείας κατατάσσονται πρώτοι σε ποσοστό παραγωγής στον εν λόγω τομέα. (Επιμελητήριο Νομού Αχαΐας)

Γράφημα: Ποσοστιαία συμμετοχή επιχειρήσεων ανά τομέα παραγωγής και ανά Δήμο Νομού Αχαΐας

Πηγή: Επιμελητήριο Αχαΐας. Επεξεργασία DATA RC

Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΑΧΑΪΑΣ

Η Αχαΐα τον 19^ο αιώνα αποτελούσε μια οικονομική περιοχή με εξωστρεφή προσανατολισμό.

Η τοπική οικονομία συνέδεσε τις τύχες της με την Ευρωπαϊκή αγορά, μέσω της καλλιέργειας και της εξαγωγής της σταφίδας. Κατά την διάρκεια του μεσοπολέμου, η Αχαΐα αποτελούσε ένα από τα πρώτα σε σημασία βιομηχανικά κέντρα.

Οι ριζικές ανακατατάξεις που έλαβαν χώρα μετά την δεκαετία του 1980 στο παγκόσμιο οικονομικό στερέωμα είχαν ως αποτέλεσμα να κλείσουν σημαντικές βιομηχανικές επιχειρήσεις και να οδηγηθεί στην ανεργία ένα

μεγάλο ποσοστό έμπειρου εργατικού δυναμικού, ιδίως αυτού στους κλάδους της κλωστοϋφαντουργίας, της ένδυσης και της χαρτοβιομηχανίας.

(<http://www.e-patras.gr/portal/web/common/388>)

Πίνακας: Οι βιομηχανίες κλωστοϋφαντουργίας στο Νομό Αχαΐας

Κλωστήρια και Υφαντήρια	Πλεκτική – Φανελοποιία - Καλτσοποιεία
Π. Φωτεινός, Σαραβάλι (1846)	Β. Μαραγκόπουλος, τέρμα Κορίνθου και Μαιζώνος
Σ. Κυριτσόπουλος (1883)	Β. Ηλιόπουλος (1902), Βίλεμαν
Π. Κρητικός, Αρείας & Κανάρη (1862)	Β. Δημητρόπουλος & Σια, Γ. Ολυμπίου
Γ. Κόγκκος (1857)	Ν. Βέτσος (Α.Ε. «Ο Ταξιάρχης»), Λόντου
Υιοί Γ. Τριάντη (1847)	Κ. Δροσόπουλος
Γ. Παπαθεοδώρου (1873)	Χ. Σπηλιόπουλος, Γ. Ρούφου
Αν. Αναστασόπουλος, Καλαβρύτων (1890) και μετά Αγ. Διονυσίου (1925)	Τ. Εμμανουήλ, Τριών Ναυάρχων
Πατραϊκή Εμποροβιομηχανική Εταιρία (1919) (Χ. Κατσάμπας, Σ.Στράτος, Τ. Εμμανουήλ)	«Καλτσοβιομηχανική Ένωση», Νόρμαν
Ανώνυμος Πειραιϊκή Εταιρία Επιχειρήσεων	Ι. Σαββόπουλος, Παντοκράτορος
Πειραιϊκή Πατραϊκή ΑΕ (1932), τέρμα Κορίνθου και Μαιζώνος	Λ. Παπαϊωάννου, Όθωνος Αμαλίας

Α. Φωκάς (1866)	Ε. Παπαντωνόπουλος
	Αφοί Αναγνωστόπουλοι
	Ε. Λαδόπουλος, Αγ. Ανδρέου
	Χ. Πετρόπουλος, Κ. Βακρόπουλος, Ερμού
	Π. Παναγιωτόπουλος, συνοικία Προσφυγικά
	Κ. Καρτσούνης, Αγ. Τριάδας («Η Αράχνη»)
	Θ. Κότταρης, Αγ. Σοφίας
	Σ. Γουβέλης, Μπουκαούρη

Πίνακας: Οι βιομηχανίες ένδυσης στο Νομό Αχαΐας

Βιομηχανία Ένδυσης	
DUR	Ν. Δούρος
MITOS	ΑΦΟΙ Ντότσικα Ο.Ε., Λεύκα
Rannia	Οικ. Σωτηράκη
Ρετσίνα	

Πίνακας: Οι βιομηχανίες χάρτου στο Νομό Αχαΐας

Βιομηχανία Χάρτου	
Λαδόπουλου (1928)	Λαδόπουλος
Κορωνιώτη	
Χαρτοποιία Αιγίου	

3.1. Ο «θάνατος» της Αχαϊκής Βιομηχανίας

Δύο δεκαετίες μετρά η πορεία προς την αποβιομηχάνιση, (1984-1992) όταν μεγάλα ονόματα επιχειρήσεων στο χώρο της βιομηχανίας της εποχής άρχισαν να παίρνουν τον κατήφορο.

Η βιομηχανική αφαίμαξη οδήγησε στην ανεργία χιλιάδες άτομα. Αρχής γενομένης από την Pirelli, μια βιώσιμη μονάδα παραγωγής ελαστικών που «σφραγίστηκε» πριν από είκοσι χρόνια εξαιτίας των πολυήμερων απεργιακών κινητοποιήσεων που οδήγησαν σε ρήξη τις σχέσεις με την εργοδοσία με συνέπεια να μείνουν χωρίς δουλειά 500 άτομα.

Η ιταλική πολυεθνική ήρθε στην βιομηχανική ζώνη του Νομού κατόπιν συμφωνίας Ανδρέα Παπανδρέου και Λεοπόλντο Πιρέλι, για να καταλήξει λίγα χρόνια να μετεγκατασταθεί στην γειτονική Τουρκία.

Η «Πειραιϊκή - Πατραϊκή» (4.000 εργαζόμενοι), η χαρτοβιομηχανία «Λαδόπουλου» (1.200 εργαζόμενοι), η «Ελλάς ΑΕ» (120 εργαζόμενοι),

έκλεισαν. Η μεταφορά των δραστηριοτήτων της πολυεθνικής «Barilla» ήταν θέμα χρόνου. Η καλτσοβιομηχανία «Μάντισον» (250 εργαζόμενοι), η οινοποιία «ΒΕΣΟ» (300 εργαζόμενοι), η «Ντρέσκο» (200 εργαζόμενοι) είναι μερικές από τις γνωστές εταιρείες που είτε έφυγαν από την περιοχή είτε κατέβασαν ρολά οριστικά.

Λίγα χιλιόμετρα πιο πέρα, στο Αίγιο, έκλεισαν η «Χαρτοποιία Αιγίου» (550 εργαζόμενοι), η μονάδα ενδυμάτων «Ρεσίνα» (300 εργαζόμενοι). (<http://www.isotimia.gr/default.asp?pid=24&ct=6&artid=84010>)

Ας εξετάσουμε όμως αναλυτικά μερικές από τις πιο σημαντικές βιομηχανικές μονάδες που έβαλαν «λουκέτο».

3.1.1. AMIANTIT

Το εργοστάσιο AMIANTIT ξεκίνησε τη λειτουργία του το 1969 στην περιοχή Δρέπανο στην Πάτρα.

Τα προϊόντα που παρήγαγε ήταν τα φύλλα

επικάλυψης στεγών, στεγανωτικά υλικά, καπναγωγούς και αγωγούς από αμιαντο - τσιμέντο. Απασχολούσε 500 εργαζόμενους.

Σταδιακά, μετονομάστηκε σε INNOTSIMENTI με μείωση των εργαζομένων. Τον Οκτώβριο του 2005 απασχολούσε 30 άτομα και οδηγήθηκε σε

πτώχευση το διάδοχο σχήμα, που προήλθε από την εξαγορά των μετοχών της INNOTSIMENTI.

Στην Ελλάδα, την περίοδο 1969, τέσσερις (4) εταιρείες επεξεργάζονται αμιάντο (AMIANITIT, ΕΛΛΕΝΙΤ, ΕΒΠΑ, ΕΥΕΛΙΤ), με δυνατότητα παραγωγής 300.000 τόνων το χρόνο και μια εταιρεία – ορυχείο

αμιάντου, την MABE.

Υπολογίζονται στις 15.000 τουλάχιστον οι εργαζόμενοι που εκτέθηκαν επαγγελματικά στους κινδύνους από αμιάντο. Και αυτό επειδή αφενός παρατηρήθηκε μια ιδιαίτερη κινητικότητα των εργαζομένων σε χώρους εργασίας με αμιάντο, αφετέρου οι φυσικοχημικές ιδιότητες καθώς και το σχετικά χαμηλό κόστος παραγωγής του, συντέλεσαν στην αλόγιστη χρήση του αμιάντου σε περισσότερες από 3.000 πρακτικές εφαρμογές.

Αυτή η άκριτη ανάπτυξη της βιομηχανίας παραγωγής προϊόντων αμιάντου στη χώρα μας στηριζόμενη και από τις εκάστοτε κυβερνήσεις δεν έγινε ερήμην κοινωνικών αντιπαραθέσεων. (<http://syn-achaias.pblogs.gr/2008/08/gia-ta-epikindyna-apoblhta-ths-amiantit.html>)

Το Σεπτέμβριο του 1978, κατά τη διάρκεια συζητήσεων για καλύτερες συνθήκες εργασίας μέσα στα πλαίσια υπογραφής της νέας συλλογικής σύμβασης εργασίας, ανάμεσα στο σωματείο εργαζομένων και στη διεύθυνση της εταιρείας AMIANITIT στην Πάτρα, είχαμε την πρώτη ρήξη.

Ακολούθησε απεργία των εργαζομένων περίπου για 100 ημέρες, κατά τη διάρκεια της οποίας αναπτύχθηκε έντονος προβληματισμός. Ειδικοί επιστήμονες παρουσίασαν τις επιστημονικές διαστάσεις του προβλήματος «υγεία και αμίαντος» με βάση τα διεθνή δεδομένα και βοήθησαν στον ευρύτερο διάλογο που δημιουργήθηκε στην κατεύθυνση των συνθηκών εργασίας στο εν λόγω εργοστάσιο.

Το 1984 σε ιατρικό συνέδριο που διεξήχθη για την αναφορά συμπερασμάτων σχετικά με τα αποτελέσματα ιατρικής παρακολούθησης των εργαζομένων κατά την 15ετή λειτουργία του εργοστασίου, τα αποτελέσματα ήταν εντυπωσιακά.

Εδώ να σημειώσουμε ότι το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος (ΤΕΕ) είχε καταγγείλει το εν λόγω εργοστάσιο γιατί σε ποσοτικές μετρήσεις που είχε πραγματοποιήσει βρέθηκαν υψηλές συγκεντρώσεις ινών αμιάντου, ακόμα και εκτός της περιφραξης του εργοστασίου. Η λειτουργία του εργοστασίου σταμάτησε το έτος 2005. (<http://syn-achaias.pblogs.gr/2008/08/gia-ta-epikindyna-apoblhta-ths-amiantit.html>)

Η κατάσταση σήμερα

Οι ιδιοκτήτες του πρώην εργοστασίου AMIANTIT (Εθνική Τράπεζα, Τράπεζα Πειραιώς και Όμιλος Εταιρειών Αντζουλάτος), υποχρεώθηκαν να υποβάλλουν ειδική μελέτη εξυγίανσης – αποκατάστασης του χώρου σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία.

Το Κέντρο Ελέγχου Ποιότητας Περιβάλλοντος (ΚΕΠΠΕ) της Νομαρχίας Αχαΐας διαπίστωσε την ύπαρξη πλήθους επικίνδυνων υλικών και ζήτησε από τους ιδιοκτήτες να ενημερώσουν για το πρόγραμμα εξυγίανσης και

αποκατάστασης του χώρου διότι σε διαφορετική περίπτωση θα υποβάλλονταν διοικητικές κυρώσεις.

«Πρέπει άμεσα να εφαρμοστούν οι σχετικές ΚΥΑ (Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις) και να υποχρεωθούν οι ιδιοκτήτες όχι μόνο να εκπονήσουν τις μελέτες αλλά και να τις υλοποιήσουν ώστε να εξυγιάνουν το χώρο. Δεν μπορούμε να παίζουμε με την υγεία των πολιτών.

Ο αμιάντος είναι καρκινογόνο υλικό και πρέπει να απομακρυνθεί από την περιοχή. Η AMIANTIT είναι ένα από τα μεγαλύτερα «νεκροταφεία αμιάντου» στη χώρα μας.

Στο χώρο αυτό υπάρχουν χιλιάδες τόνοι αμιάντου που έχουν εγκαταλειφθεί σε μια έκταση άνω των 10 στρεμμάτων.

Το επικίνδυνο υλικό βρίσκεται σε κοινή θέα, σχεδόν κάθε μέρα μπαίνουν διάφοροι και παίρνουν προς πώληση διάφορα υλικά με ότι αυτό συνεπάγεται για την υγεία τους. Εκφράζονται φόβοι για την διαρροή υγρών λυμάτων από τις δεξαμενές του πρώην εργοστασίου.

Τα λύματα αυτά, καταλήγουν στη θάλασσα, ενώ μολύνουν και τον υδροφόρο ορίζοντα, τη στιγμή που σε μικρή απόσταση από το σημείο λειτουργούν γεωτρήσεις ύδρευσης.

Σε απόσταση 100 μέτρων από το εργοστάσιο υπάρχει παραλία όπου το καλοκαίρι εκατοντάδες κάτοικοι κάνουν το μπάνιο τους χωρίς να έχουν γίνει ποτέ μετρήσεις για την ύπαρξη ινών αμιάντου στο νερό...» (Συνέντευξη του κ. Τσούκαλη, Βουλευτή Αχαΐας του ΣΥΡΙΖΑ, 10/09/08, «Για τα επικίνδυνα απόβλητα της AMIANTIT», <http://syn-achaias.pblogs.gr/2008>)

Για τον λόγο αυτό, διέταξε να γίνουν όλες οι νόμιμες ενέργειες και αν δεν συμμορφωθούν οι ιδιοκτήτες του κτιρίου να βεβαιωθεί και νέο πρόστιμο, όπως ορίζει ο νόμος. Πιο συγκεκριμένα, από την Διεύθυνση Περιβάλλοντος της Νομαρχίας εστάλη έγγραφο προς τον ιδιοκτήτη του κτιρίου, προκειμένου να υποβάλλουν ειδική μελέτη εξυγίανσης – αποκατάστασης του χώρου στην αρμόδια διεύθυνση ΠΕΧΩ της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και να προσκομίσουν βεβαίωση υποβολής της.

3.1.2. ΠΕΙΡΑΪΚΗ ΠΑΤΡΑΪΚΗ

Η Πειραιϊκή Πατραϊκή έχει ήδη περάσει στην ιστορία. Όχι μόνο γιατί «έντυσε» την Ελλάδα. Αλλά κι επειδή στην πορεία της

καθρεφτίζεται η πολυκύμαντη διαδρομή της ελληνικής βιομηχανίας στο μεγαλύτερο μέρος του 20^{ου} αιώνα. Μέχρι το 1984 που εντάσσεται με τον περίφημο νόμο 1386 στις «προβληματικές», έχει περάσει από όλες σχεδόν τις οικονομικές περιπέτειες.

Ως Πατραϊκή είχε επιβιώσει από τις κρίσεις υπερχρέωσης των επιχειρήσεων του Μεσοπολέμου. Ως Πειραιϊκή – Πατραϊκή των παρόμοιων κλυδωνισμών της δεκαετίας του 1950 με τις «παγωμένες πιστώσεις». (www.evrytan.gr)

Αλλά και από τις συναφείς χρηματοοικονομικές κρίσεις των αρχών της δεκαετίας του 1960.

Η Πειραιϊκή Πατραϊκή συγκεντρώνει τα βασικά χαρακτηριστικά, που την αναδεικνύουν σε τυπικό δείγμα επιχείρησης.

1. Για την αποβιομηχάνιση της δεκαετίας του 1980
2. Για το πινγκ – πονγκ που παίχθηκε την δεκαετία του 1990 μεταξύ κρατικοποιήσεων και αποκρατικοποιήσεων
3. Για τις προβληματικές, που οι πρώην ιδιοκτήτες τους επιδίωξαν να χαρακτηριστούν και να αντιμετωπίσουν ως τέτοιες προκειμένου να επωφεληθούν οικονομικά και να ξανακερδίσουν με την εξαγορά τους από τους ίδιους αργότερα.

Η Πειραιϊκή Πατραϊκή αποτέλεσε ιδιωτικό εργοστάσιο του Χρ. Κατσάμπα αρχικά και κρατικοποιημένο αργότερα. Λειτούργησε την περίοδο 1987-1998, με 400 περίπου εργαζομένους. Σήμερα οι κτιριακές εγκαταστάσεις έχουν πουληθεί σε ιδιώτη. Η Πειραιϊκή – Πατραϊκή απασχολούσε συνολικά 4.000 εργαζομένους. (www.evrytan.gr)

Πως δόθηκε το εργοστάσιο

Η υπόθεση όμως της μεταβίβασης ολόκληρου του συγκροτήματος σε κοινοπραξία μελών των οικογενειών Κατσάμπα – Στράτου και «κεφαλαιούχων του εξωτερικού», όπως είναι γνωστό, κρίθηκε το 1996 και τελικά «ναυάγησε». (www.imerisia.gr)

Ο – και τότε εμπλεκόμενος με αποκρατικοποιήσεις – παλαιστίνιος μεσάζων κ. Σαγιούν, που εμφανίστηκε ως «εκπρόσωπος» διεθνών εταιρειών στην εν εξελίξει διαδικασία πώλησης της Softex, δεν είχε καταφέρει να τεκμηριώσει την ύπαρξη διαθέσιμων «διεθνών κεφαλαίων» για την εξαγορά, αφήνοντας έκθετο, μεταξύ άλλων, τον τότε αναπληρωτή υπουργό Βιομηχανίας κ. Χρ. Ροκόφυλλο, όπως επίσης τον επικεφαλής τότε του ΟΑΕ κ. Β. Σεβδαλή. Ο

τελευταίος, όπως είχε αποκαλυφθεί, ήταν συνétairos σε εταιρεία συμβούλων επιχειρήσεων που ελεγχόταν από τον σφόδρα ενδιαφερόμενο για την εξαγορά επιχειρηματία

κ. Ν. Βερνίκο, σύζυγο της κυρίας Βαρβάρας Στράτου.

Η μεταβίβαση όμως σε «επιγόνους της δυναστείας» της νηματοουργικής μονάδας που η Πειραιϊκή – Πατραϊκή είχε δημιουργήσει στο Καρπενήσι από το 1976 και την οποία επισήμως είχαν εγκαινιάσει το 1977 ο «γενάρχης» της εταιρείας Χριστόφορος Κατσάμπας και ο τότε Πρόεδρος της Δημοκρατίας Κωνσταντίνος Τσάτσος, ολοκληρώθηκε σχετικά νωρίς, στα μέσα του 1994.

Το ουσιώδες, ήταν η ανάληψη εκ μέρους των υποχρεώσεων που θα καθιστούσαν ασύμφορη και πάντως δαπανηρή τυχόν «απόπειρα» παύσης της παραγωγικής λειτουργίας και εμπορικής αξιοποίησης της μονάδας, η οποία βρίσκεται στα όρια της πρωτεύουσας του νομού και διαθέτει περιβάλλοντα χώρο 150 στρεμμάτων. (www.imerisia.gr)

Για να αποφευχθούν αυτά τα ενδεχόμενα καθορίστηκαν, μεταξύ άλλων, αυστηρές οικονομικές αλλά και ποινικές ρήτρες εις βάρος των αγοραστών «μέχρι αποπληρωμής του τμήματος», η οποία προσδιορίστηκε τον τέταρτο μήνα του 2001.

Τα συνολικά αποτελέσματα προ αποσβέσεων και χρηματοοικονομικών εξόδων το 1996 και το 1997, έτη κατά τα οποία οι συνολικές πωλήσεις βαμβακερών νημάτων τύπου καρντέ, συμβατικών και open – end έφθασαν τα 6,5 δις. δρχ., ήταν θετικά.

Ωστόσο, το τελικό οικονομικό αποτέλεσμα, σε σημαντικό βαθμό λόγω του υψηλού κόστους εξυπηρέτησης δανείων που «κάλυπταν» την ανεπάρκεια ιδίων κεφαλαίων, ήταν αρνητικό. Οι επενδύσεις που έγιναν για την αξιοποίηση ενός εξοπλισμού που χρονολογείται από τα μέσα της δεκαετίας του '70 δεν ήταν αρκετές.

Οι τρέχουσες υποχρεώσεις της Enritex (εταιρεία με έδρα το Καρπενήσι, που είχε ιδρύσει η οικογένεια Κατσάμπα) προς τις τράπεζες στις 31.12.1997 είχαν εκτιναχθεί σε 2 δις. δρχ., παρά τη «χείρα βοήθειας» που είχε τείνει το Δημόσιο.

Ήδη από τα μέσα του 1996 η Enritex είχε λάβει και χαμηλότοκο δάνειο από την Ελληνική Αναπτυξιακή Εταιρεία Επενδύσεων.

Επίσης, κατά το πρώτο εξάμηνο του 1997 ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας κ. Ι. Παπαντωνίου είχε εντάξει στις διατάξεις των αναπτυξιακών νόμων, πρόγραμμα της εταιρείας ύψους 1,08 δις. δρχ., θέτοντας στη διάθεσή της επιχορήγηση ύψους 378 εκατ. δρχ. που δεν εκταμιεύτηκε, τελικά, αφού το εργοστάσιο έκλεισε. (www.imerisia.gr)

Το ναυάγιο μιας ιδιωτικοποίησης

Από την αρχή δεν ήταν λίγοι όσοι αμφέβαλλαν αν οι γνώσεις των σημερινών επιγόνων της δυναστείας Κατσάμπα – Στράτου, που αναπτύσσουν επικερδείς δραστηριότητες στον τομέα της εισαγωγής και εμπορίας έτοιμων ενδυμάτων και χαίρουν υψηλής εκτίμησης στη μεγάλη αυτή αγορά, ταίριαζαν με μια νηματοουργική βιομηχανία.

Διευθύνων σύμβουλος είχε αναλάβει ο κ. Χρ. Κατσάμπας, εγγονός του συνονόματου ιδρυτή της «αυτοκρατορίας» της Πειραιϊκής – Πατραϊκής. Ο – και θείος των επιγόνων – πρόεδρος του ΣΕΒ κ. Στράτος ούτε διάθεση ούτε χρόνο είχε να ασχοληθεί και έμεινε τελείως αμέτοχος, ενώ ο αδελφός του κ. Θ. Στράτος, που κατείχε το 1984 τη θέση του διευθύνοντος συμβούλου της Πειραιϊκής – Πατραϊκής, μόνο μερικές συμβουλές μπορούσε να δώσει, περιοριζόμενος σε συμβολική μάλλον παρουσία, ως πρόεδρος του Δ.Σ., με αντιπρόεδρο τον κ. Αρ. Κατσάμπα.

Επίσης, την ίδια στιγμή που η οικογένεια «έριχνε» αρκετά χρήματα σε άλλες – εμπορικές – εταιρείες, ήταν φανερό ότι τα κεφάλαια που πραγματικά επένδυε στο Καρπενήσι δύσκολα θα έφθαναν για το εγχείρημα «ανάστασης» μιας λίγο – πολύ απομονωμένης από το κέντρο μονάδας, καταδικασμένης, λόγω της στενότητας της ζήτησης στην εγχώρια αγορά, να αναπτύξει

εξαγωγική δραστηριότητα. (www.imerisia.gr)

Σε αντίθεση με αυτήν, αναπτύσσονταν επικερδείς επιχειρήσεις οικογενειακών συμφερόντων, όπως η εταιρεία γενικού εμπορίου Kazatex και η εταιρεία ενδυμάτων Αταλάντα, των οποίων ηγείται ο κ. Αλ. Στράτος, ή η ομοειδής οικογενειακή εταιρεία Αταλάντη, γνωστή με το σήμα Gant, η οποία το 1997 κέρδισε περισσότερα από 350 εκατ. δρχ.

Όπως επίσης η εμπορική εταιρεία Αλβίττα και σε μικρότερο βαθμό η Τεξτίλες Σποτ, την οποία διευθύνει η κ. Σοφία Στράτου, η τουριστική και κτηματική εταιρεία Λητώ, η συμμετοχική εταιρεία Medicot, η εταιρεία κοσμημάτων και ενδυμάτων Celataco ή η κλωστοϋφαντουργική εταιρεία Αλκυών που ελέγχεται από τον κ. Β. Κατσάμπα.

Ταυτόχρονα οι δυο οικογένειες επεκτείνονταν, με μικρή επιτυχία, σε δραστηριότητες του τομέα της τεχνολογίας και των επικοινωνιών, μέσω των εταιρειών Ευρωφόν, LSI, ITS και Μετρόπολις. Μόνο η Νέα Πειραιϊκή – Πατραϊκή, που είχε συσταθεί για την εξαγορά ολόκληρου του συγκροτήματος, δεν είχε καμία τύχη.

Από το 1996, όπως λέγεται, «επιστρατεύθηκαν» στην Enritex και κεφάλαια γνωστού βιομηχάνου ξυλείας με πολυετή φιλική σχέση με τις οικογένειες Κατσάμπα – Στράτου.

Ο μεγαλομέτοχος και ιθύνων νους της εταιρείας Σέλμαν κ. Π. Ηλιάδης, αν και ουδέποτε αναμίχθηκε στην πορεία και τη διοίκηση της εταιρείας, λέγεται ότι κατέβαλε κεφάλαια που αντιστοιχούσαν στο 71% των μετοχών της Enritex, ενώ η εμπορική εταιρεία των αγοραστών Modicot και ο διευθύνων

σύμβουλος περιορίστηκαν, από απόψεως εισφοράς κεφαλαίων, στο άλλο 29%. (www.imerisia.gr)

3.1.3. ΜΥΛΟΙ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ο αποσχισθείς βιομηχανικός κλάδος παραγωγής αλεύρων της πρώην εταιρείας ΜΥΛΟΙ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α.Ε. που εισφέρθηκε την 2^η Οκτωβρίου 2000 με την υπ' αριθμόν ΕΜ/3693/2.10.2000 της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Μαγνησίας στην εταιρεία ΓΡΑΦΗ Α.Ε. έχει μακροχρόνια ιστορία.

Η βιομηχανία ΜΥΛΟΙ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α.Ε. ιδρύθηκε την 4^η Φεβρουαρίου 1927 από μια ομάδα προσφύγων επιχειρηματιών από την Μικρά Ασία.

Οι κύριοι τότε μέτοχοι ήταν οι αδελφοί Συμεώνογλου, ο Α. Καραϊοσήφογλου, ο Ι. Απάζογλου και ο Ν. Βουδούρογλου. Η εταιρεία πήρε το όνομά της από τον τότε ερημικό κολπίσκο του Αγ. Γεωργίου στο Κερατσίνι, όπου θεμελιώθηκε και το εργοστάσιό της.

Η έδρα της ήταν αρχικά στην Αθήνα και από το 1930 στον Πειραιά. Από την ημέρα της έναρξης της λειτουργούσε συνεχώς ακόμη και κάτω από τις εξαιρετικά αντίξοες συνθήκες του 1940-1944.

Η εταιρεία εκμεταλλεόμενη την εγγύτητα της θέσεώς της στο μεγαλύτερο καταναλωτικό κέντρο της χώρας και την χρήση του ιδιόκτητου λυμένος της, εδραιώθηκε στην αγορά και σε όλα τα χρόνια της λειτουργίας της είναι ο μεγαλύτερος μύλος της Ελλάδας.

Επιπλέον, δημιούργησε και ένα πολύ ισχυρό σήμα στην αγορά αλεύρου για το σπίτι όπου κατείχε την πρώτη θέση σε αυτή.

Το 1937 αγοράστηκαν οι «ΜΥΛΟΙ ΤΡΙΑΝΤΟΥ» στην Πάτρα, οι οποίοι λειτούργησαν επιτυχώς έως το 1990. Επίσης το 1974 αποκτήθηκαν από την οικογένεια Λιανού οι Κυλινδρόμυλοι

Αττικής, οι οποίοι λειτούργησαν έως το 1991.

Την 12^η Μαρτίου 1999 ξεκινά η αγορά της μέσω του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών από τον κ. Κωνσταντίνο Λούλη, βασικό μέτοχο της εταιρείας Κυλινδρόμυλος Λούλη Α.Ε. και την ίδια την Κυλινδρόμυλος Λούλη Α.Ε.

Την 16^η Ιουνίου 1999 ο κος Κωνσταντίνος Λούλης που κατείχε το 24,6% μεταβιβάζει το 20,9% στον Κυλινδρόμυλο Λούλη Α.Ε. προκειμένου η ίδια εταιρεία να κατέχει το 50,02% της εταιρείας ΜΥΛΟΙ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α.Ε.

Το ύψος της αγοράς των μετοχών της εταιρείας αυτής, ανήλθε στο ποσό των 13.552.295.610 δρχ.

Στην συνέχεια, απορροφάται ο αποσχισθείς βιομηχανικός κλάδος παραγωγής αλεύρων από την ΓΡΑΦΗ Α.Ε. και αρχίζει ο νέος κύκλος της

εταιρείας. Από τον Μάρτιο του 2002 η εταιρεία παράγει άλευρα ΦΑΣΟΝ για την ΜΥΛΟΙ ΛΟΥΛΗ Α.Ε. Το αντικείμενο των εργασιών της Εταιρείας επικεντρώνεται στην παραγωγή αλεύρων από άλεση σίτου, καθώς και σίκαλης, καλαμποκιού και κριθαριού. Τα προϊόντα που παράγει μετά τον Μάρτιο του 2002, είναι τα ίδια με τα προϊόντα της βιομηχανίας Μύλοι Λούλη Α.Ε. καθόσον παράγει ΦΑΣΟΝ για αυτή.

Εκτός από την παραγωγή ΦΑΣΟΝ αλεύρων, η επιχείρηση δραστηριοποιείται και στην εμπορία αλεύρων μικρής συσκευασίας στα νοικοκυριά. Σε αυτές χρησιμοποιούνται μικροσυσκευασίες του μισού και ενός κιλού με το σήμα της εταιρείας ΜΥΛΟΙ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α.Ε. το οποίο είναι εξαιρετικά γνωστό και ισχυρό σε αυτήν την αγορά.

3.1.4. ΠΙΡΕΛΛΙ

Στην πολυεθνική Πιρέλλι, δεν έμεινε τίποτα να τη θυμίζει, πέρασε πια και αυτή στην ιστορία της βιομηχανίας της Πάτρας, στο κτίριο εγκαταστάθηκε νέος ιδιοκτήτης.

Η Πιρέλλι απασχολούσε 500 εργαζομένους.

Πριν από 21 χρόνια, έκλεισε η Πιρέλλι τη μονάδα της Πάτρας, ύστερα από πολυήμερη γενική απεργία των εργαζομένων. Τότε το συνδικαλιστικό

κίνημα είχε χρεωθεί τις ευθύνες για αυτή την καταστροφική εξέλιξη. Έκαναν συνεχόμενες απεργίες, ώστε να μην χαθούν τα εργασιακά δικαιώματα.

Οι Ιταλοί, είχαν ετοιμάσει τη μονάδα στην Τουρκία και τους ήταν περιττή αυτή στην Πάτρα. Η μονάδα της Πάτρας ζούσε χάρη στα προνόμια της αποκλειστικής προμήθειας ελαστικών στα επαγγελματικά οχήματα του δημοσίου τομέα και του στρατού.

Τον Ιούλιο του 1991, η οικογένεια «Πιρέλλι» αποφάσισε να «βάλει λουκέτο» στο εργοστάσιο της Pirelli Hellas στην Πάτρα. (Βήχος Π., «Ο Μεγάλος Ανατολικός, Ταξιδεύοντας στην Ελλάδα», Ρεπορτάζ στο Νομό Αχαΐας)

3.1.5. ΜΙΣΚΟ

Η πορεία της ΜΙΣΚΟ ξεκίνησε το 1927 στον Πειραιά και το 1977 στην Πάτρα. Ιδρύθηκε από τους Μιχαηλίδη και Κωνσταντίνη. Μετά από μια ανοδική πορεία 26 χρόνων, το 1953, η εταιρεία πέρασε στην ιδιοκτησία των οικογενειών Μαντζίκια,

Παπαναστασίου, Παπαχρυσάνθου και Θεοδωράκη.

Τότε, μεταφέρθηκε και η παραγωγή των ζυμαρικών στην Πάτρα, στο υπερσύγχρονο για εκείνη την εποχή εργοστάσιο της ΜΙΣΚΟ.

Η πρωτεύουσα της Αχαΐας, δοκιμάζεται από νέες επαναστατήσεις λόγω απολύσεων. Νέα θύματα 150 εργαζόμενοι της βιομηχανίας μακαρονιών ΜΙΣΚΟ οι οποίοι – σύμφωνα με τους εκπροσώπους της πολυεθνικής

BARILLA που έχει αγοράσει τη ΜΙΣΚΟ – πρέπει να πληρώσουν το κόστος ανάπτυξης της εταιρείας.

Με ανακοίνωσή του ο γενικός διευθυντής της εταιρείας πληροφόρησε τους εργαζόμενους για την αντικατάσταση «γραμμών παραγωγής» με μια νέα. Ταυτόχρονα σημείωσε πως η «εγκατάσταση της νέας μηχανής σε συνδυασμό με την επιβεβλημένη μείωση του κόστους για την αντιμετώπιση του εσωτερικού, αλλά και του εισαγόμενου, έντονου ανταγωνισμού...», «υποχρεώνουν» την εταιρεία να προβεί σε «σταδιακή μείωση, μέχρι τα μέσα Μαρτίου 1997, του προσωπικού κατά 40 περίπου εργαζόμενους».

Σύντομη αναδρομή

Η Misko ως σήμα είναι παλιό, έκλεισε ήδη 80 χρόνια, αλλά προτού περάσει στα χέρια των τριών συνεταίρων,

των Ελ. Ματζικά, Εμ. Παπαναστασίου και Εμ. Θεοδωράκη το 1953 και αναδείχθηκε τελικώς στη μεγαλύτερη εταιρεία ζυμαρικών της ελληνικής αγοράς, είχε χρεοκοπήσει το 1945, οκτώ χρόνια πριν από την εξαγορά της.

Ο κ. Μαντζίκας, μοναδικός επιζών από την αρχική ομάδα και ηλικίας 90 ετών – οι ιταλοί ιδιοκτήτες αναγνωρίζοντας την προσφορά του τον διατηρούν ακόμη στην εταιρεία και σήμερα με τον τίτλο του επίτιμου προέδρου – γεννήθηκε στο χωριό Λιγοψά της επαρχίας Πωγωνιανής του

Νομού Ιωαννίνων και το 1931, σε ηλικία 14 ετών, βρέθηκε να εργάζεται στο μεγάλο παντοπωλείο (το σουπερμάρκετ της εποχής) του Αλέξανδρου Κίκιζα, μεταπολεμικά ανταγωνιστή στην αγορά των ζυμαρικών.

Η επιχειρηματική του δραστηριότητα αρχίζει μετά τον πόλεμο. Τον Μάρτιο του 1945 γνωρίζεται και το 1946 συνεταιρίζεται με τον Εμ. Παπαναστασίου.

Οι συνέταιροι, βάζοντας τα λίγα κεφάλαια που είχαν καταφέρει να συγκεντρώσουν, δημιουργούν τη βιοτεχνία ζυμαρικών Ρεκόρ στη Λεωφόρο Ηρακλείου 73, στην Αθήνα.

Λίγα χρόνια αργότερα, τον Οκτώβριο του 1953, οι δυο φίλοι πραγματοποιούν την πρώτη τους συγχώνευση. Η Ρεκόρ συγχωνεύεται με τη βιοτεχνία ζυμαρικών Θρίαμβος της οικογένειας Θεοδωράκη και από κοινού οι τρεις πλέον επιχειρηματίες αποκτούν τη βιομηχανία Παπαχρυσάνθου Α.Ε. στην Πάτρα. Έτσι προστίθεται και τέταρτος συνέταιρος, η οικογένεια Παπαχρυσάνθου.

Αμέσως μετά, δαπανώντας 10.000 δρχ. της εποχής εκείνης, εξαγοράζουν τη βιομηχανία ζυμαρικών Misko, οι εγκαταστάσεις της οποίας ήταν στον Πειραιά, η οποία είχε χρεοκοπήσει από το 1945. Η Misko δημιουργήθηκε στον Πειραιά το 1927 από τις οικογένειες Μιχαηλίδη και Κωνσταντίνη και στην πρώτη της φάση ήταν ένα μικρό εργαστήριο παρασκευής ζυμαρικών.

Η επωνυμία της προέρχεται από τα αρχικά των δυο ιδρυτών, Μιχαηλίδης και Κωνσταντίνης.

Αμέσως ύστερα από αυτές τις ανακατατάξεις έκλεισαν τα εργοστάσια Ρεκόρ και Θρίαμβος στην Αθήνα και δημιούργησαν ένα νέο, μεγάλο εργοστάσιο στην Πάτρα από το 1977 όπου και τελικώς σταδιοδρόμησαν ως βιομήχανοι.

Η «απογείωση» της εταιρείας δεν αργεί να έλθει και συγχρόνως η αναγνώρισή της από την υπόλοιπη αγορά.

Το 1962 ο κ. Μαντζίκας εκλέγεται πρόεδρος του Πανελληνίου Συνδέσμου Βιομηχάνων Ζυμαρικών, μια θέση που θα διατηρήσει ως το 1993, επί 31 συνολικά έτη. Αλλά και η εταιρεία δεν αργεί να κατακτήσει την πρώτη θέση στην αγορά των ζυμαρικών και να παίξει σημαντικό ρόλο γενικότερα στην αναβάθμιση του κλάδου των ζυμαρικών στην Ελλάδα. Το 1975 η εταιρεία δημιουργεί τη Βάντα ΕΠΕ, εταιρεία διανομών για την περιοχή της Αττικής με μεγάλους αποθηκευτικούς χώρους στο Χαϊδάρι. Και το 1978, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΣΕΒ για τις μεγαλύτερες βιομηχανίες στην Ελλάδα, είναι η 36^η.

Θεωρείται μάλιστα μία από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες ζυμαρικών της Ευρώπης.

Κατέχει το 35% της εγχώριας αγοράς και η συνολική παραγωγική δραστηριότητα του εργοστασίου της που βρίσκεται στην Πάτρα ξεπερνάει τους 150 τόνους κάθε εικοσιτετράωρο. Έτσι αναγκαστικά βρίσκεται στην κεφαλή του κλάδου από άποψη ποσοτική όσο και ποιοτική. Το ίδιο διάστημα απασχολεί 300 εργαζομένους.

Το 1979 επιβραβεύεται για τις εξαγωγικές της προσπάθειες στις χώρες της Μέσης Ανατολής, της Ασίας και της Αφρικής με το διεθνές βραβείο «Χρυσός Ερμής», ένα από τα 56 βραβεία που έχει αποσπάσει τις τελευταίες πέντε δεκαετίες.

Οι πωλήσεις της στην εσωτερική αγορά σε όγκο από το 1980 ως τώρα είναι περίπου σταθερές, κυμαίνονται από 24.000 έως 25.000 τόνους, ενώ η

δεύτερη σε μέγεθος εταιρεία του κλάδου πωλεί 11.000 – 12.000 τόνους ετησίως.

Το 1991 ο κ. Μαντζίκας – μαζί με τους άλλους μετόχους και κληρονόμους αρχικών μετοχών – σε ηλικία 74 χρόνων αποφάσισε να πωλήσει την εταιρεία. Αγοραστής είναι ο μεγαλύτερος αγοραστής ζυμαρικών στη διεθνή αγορά, η Barilla SpA. (www.misko.gr)

3.1.6. ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ιστορικά στοιχεία

1. 1928 ίδρυση της εταιρείας
2. 1929 πρώτη λειτουργία
3. 1931 πλήρης λειτουργία του εργοστασίου
4. 1962 τελική μορφή του εργοστασίου
5. 1965 αναλαμβάνει τη διεύθυνση ο Γεώργιος Ε. Λαδόπουλος
6. 1968 ο Ευάγγελος Γ. Λαδόπουλος πεθαίνει
7. 1974 η πρώτη απεργία για 93 ημέρες που αφορούσε το ρεπτό
8. 1977 αγορά μετοχών από την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, μικτή διοίκηση με Γ.Ε. Λαδόπουλο

9. 1982 απεργία πείνας 450 ατόμων για 3 ημέρες
10. 1984 πτώχευση της επιχείρησης
11. 1986 γίνεται οικονομική εκκαθάριση
12. 1987 αναλαμβάνει ο Οργανισμός Οικονομικής Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων (Ο.Α.Α.Ε.) – βγαίνει το εργοστάσιο σε πλειστηριασμό
13. 1988 νέα διοίκηση
14. 1990 αγορά σύγχρονων μηχανημάτων από Γερμανία
15. 1991 απόλυση εργαζομένων – αποζημίωση και οριστική διακοπή της λειτουργίας
16. 1998 αγορά κτιριακού συγκροτήματος του εργοστασίου από τον Δήμο Πατρέων
17. 2006 Επανάχρηση χώρων του εργοστασίου από την «Πάτρα πολιτιστική πρωτεύουσα 2006» (γραφεία διοίκησης – εκθέσεις - αποθήκες)

Το κτίριο της χαρτοβιομηχανίας Λαδόπουλου, αποτελεί έναν από τους πιο ιστορικούς ίσως, χώρους εργασίας στην Πάτρα αλλά και από τους πλέον ξεχασμένους. Από το 1928 και για δεκάδες χρόνια στην εταιρεία απασχολούνται εκατοντάδες εργάτες ενώ η ίδια χαρτοβιομηχανία είναι από τις μεγαλύτερες των Βαλκανίων.

Από το '74 στην Ελλάδα όλα αλλάζουν. Η μεταπολίτευση φέρνει μεγάλες αλλαγές τόσο στην καθημερινότητα όσο και στον εργασιακό χώρο.

Στις αρχές της δεκαετίας του '90, με την αποβιομηχάνιση της πόλης αλλά και σχεδόν ολόκληρης της χώρας, κλείνει και το συγκεκριμένο εργοστάσιο, γράφοντας τον επίλογο της βιομηχανικής Πάτρας.

Από τότε μέχρι σήμερα, τα κτίρια παραμένουν εγκαταλελειμμένα, δηλώνοντας διακριτικά την ιστορία της πόλης, μάρτυρες των συνθηκών ζωής της εργατικής τάξης, η άλλη όψη της μέχρι τώρα ισχύουσας

Όταν οι απεργοί της Π.Π. πηγαίνουν σε συμπαράσταση των συναδέλφων τους της ΟΤΟΕ, στη διάρκεια της απεργίας των δευτέρων, οι μπάτσοι στη θέα τους κρύβονται στις κλούβες και ο επικεφαλής συνδικαλιστής δηλώνει: «Αυτή τη στιγμή, μπορούμε να εξασφαλίσουμε 3 τάγματα απεργοφρουρών για κάθε απεργία στο νομό...» Και δεν πρόκειται για υπερβολή.

Όταν οι ίδιοι εργάτες πηγαίνουν στον Λαδόπουλου, όπου η εκεί διοίκηση μέσα στα γραφεία ετοίμαζει απολύσεις, της δίνουν 5 λεπτά καιρό για ν' αποχωρήσει και οι χαρτογιακάδες αποχωρούν πριν εκπνεύσει η προθεσμία. Κι εκεί, λοιπόν, στο "ξένο" εργοστάσιο, οι εργάτες της Π.Π. προκαλούν φόβο.

Πώς λοιπόν ξεχάστηκαν όλα αυτά;

Πώς ξεχάστηκαν τα αγκαλιάσματα των εργατών των δύο εργοστασίων μετά την προσωρινή νίκη στον Λαδόπουλου;

Πώς αυτοί οι εργάτες, που δήλωναν ότι προτιμούν "να το κάψουν παρά να το παραδώσουν στη διοίκηση", γυρνούν, σε εκατόν τόσες μέρες, με σκυμμένο το κεφάλι στη δουλειά αφήνοντας έξω 604 συναδέλφους τους;

Η Νία με κοιτά συγκαταβατικά. Προφανώς, δε συμφωνεί.

«Αυτοί οι εργάτες, μου λέει, όχι μόνο δεν υποτάχτηκαν εύκολα, αλλά έκαναν πολλά παραπάνω απ' όσα θα περίμενε κάποιος που ήξερε την κατάσταση μέσα στο εργοστάσιο. Στη διάρκεια αυτού του αγώνα ήρθαν κυριολεκτικά τα πάνω-κάτω. Πολλοί γνωστοί πολιτικοποιημένοι λούφαξαν, ενώ, αντίθετα, φάνηκαν άνθρωποι που μέχρι τότε κανείς δεν τους ήξερε. Εκείνες τις μέρες έβλεπες τα πρόσωπά τους που ΑΣΤΡΑΦΤΑΝ (μπορούν εδώ τα κεφαλαία να μεταδώσουν τον τόνο της φωνής της Νίας:).

» Πολλοί εργάτες μās έλεγαν: "...τώρα νοιώθουμε να ζούμε πραγματικά". Κι άλλοι, "...τώρα καταλαβαίνουμε γιατί μας κουρδίζατε το μυαλό όλα αυτά τα χρόνια...". Κι όλα αυτά, από ανθρώπους που δεν είχαν μέχρι τότε πάρει μέρος σε καμιά απεργία. Από ανθρώπους που έπιασαν δουλειά επί ΣτρατοΚατασπαταίων ».

ΜΑ-Ι-ΟΣ 1990

1	T	ⓓ	† Ιερμίου τοῦ Προφήτου
2	T		† Ανακομιή λαγώνων Ἁγίου Ἀθανασίου
3	Π		Τυρόβου καὶ Μαύρας μαρτύρων
4	Π		Πελαγίας μάρτυρος, Ἰακώβου θαυματουργοῦ
5	Σ		† Εὐρήνης μεγαλομάρτυρος, Εὐθυμίου ἐπ. Μαιεύτου
6	K		† ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΥΤΟΥ, Ἰωβ, Σεραφείμ Ἀρφαδέας ὁσίου
7	Δ		Τῶν ἐν σόρῳ φωνήων Τιμίου Σταυροῦ, Ἀκακίου
8	T		† Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, Ἀρσενίου τοῦ μεγ.
9	T	ⓓ	† Τῆς Μεσοκωνουσίας, Ἡσαΐου Προφήτου
10	Π		Σίμωνος ἀποστόλου, Ζηλοῦ, Λαυρεντίου ὁσίου
11	Π		Μακκίου, Διοσκόρου, Μεθοδίου, Κυρίλλου Θεσσαλ.
12	Σ		† Ἐπιφανίου ἐπ. Κύπρου, Γερμανοῦ Κωνσταντ.
13	K		† ΤΗΣ ΣΑΜΑΡΕΙΤΙΔΟΣ Γλαυκίνας, Λαργίου
14	Δ		Θεράποντος ἱεροῦ, Ἰσιδώρου τοῦ ἐν Χίῳ
15	T		Παλαμίου τοῦ μεγάλου, Ἀχιλλείου ἐπ. Λαρίσης
16	T		Θεοδώρου ἡγαστοῦ, Θεσσαλιανῶν, Νικολάου νεομ.
17	Π	ⓓ	† Ἀνδρονίκου καὶ Ἰουσίας ἐκ τῶν 70
18	Π		Πέτρου, Διονυσίου, Ἀνδρέου, Ἰουλίας μαρτύρων
19	Σ		Πατρικίου ἐπ. Πρωτοσύνης, Μενάνθου μάρτυρος
20	K		† ΤΟΥ ΤΥΦΑΘΥ, Ἀνακομιή λαγώνων Ἁγ. Νικολάου
21	Δ		† Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης ἰσαποστόλων
22	T		Βασιλικῶν μάρτ. Δημητρίου, Παύλου ἐν Τροπὸν.
23	T		† Ἀπόστολος τοῦ Πάργου, Μιχαὴλ ἐπ. Σινδών
24	Π	ⓓ	† Τῆς Ἀναλήψεως, Σιμωνῶν τοῦ Σουλίου
25	Π		Γ' εἰρενῆς Τιμίου Κεφαλῆς τοῦ Προφύρου
26	Σ		Κάρπου καὶ Ἀλφειοῦ ἐκ τῶν 70 ἀποστόλων
27	K		† ΤΩΝ ἉΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ, Ἰωάννου τοῦ Ρίτσου
28	Δ		Εὐθυμίου ἐπ. Μιλύτην, Ἐλευκινίδου μάρτυρος
29	T		Θεοδοσίας παρθενομάρτυρος Θεοδοσίας ὁσίου.
30	T		† Ἰσακίου ἡγουμένου Μονῆς Δαλμῶν
31	Π	ⓓ	† Ἐρμίου μάρτ. τῶν ἐν Ἀσκήσει μάρτύρων

55-210

κουλτούρας γύρω από την πολιτιστική κληρονομιά, για την οποία οι επίσημοι φορείς αδιαφορούν.

Κτίρια – Μνημεία μιας τάξης που δεν έχει τη δυνατότητα να αφήσει σημάδια στο χώρο, γιατί της λείπουν τα μέσα και

η μόνη μαρτυρία ύπαρξής της είναι οι χώροι παραγωγής που παραμένουν φανεροί στο περιβάλλον της πόλης.

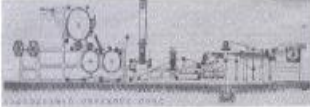
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1990

1	Σ	† Αρχή τῆς Ἰνδίκτου, Συμεών τοῦ Στυλίου
2	Κ	† ΙΓ' ΜΑΤΘΑΙΟΥ. Μάμαντος, Ἰωάννου νηστευτοῦ
3	Δ	Ἀνθίμου, Θεοκτίστου, Χαρίτωνος Φοίβης διακόνου
4	Τ	Μωϋσέως Προφήτου, Βαβύλα ἱερομ. Ἑρμιόνης μάρτ.
5	Τ	Ζαχαρίου προφήτου πατρός τοῦ Προδρόμου
6	Π	Ἀνάμν. θαύματ. Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, Καλοδόκτης
7	Π	Σώζοντος, Εὐψυχίου μαρτ. Λουκά ὁσίου
8	Σ	† Τό Γενέθλιον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου
9	Κ	† ΠΡΟ ΤΗΣ ΥΨΩΣΕΩΣ. Ἰωακείμ καί Ἄννης Θεοπατ.
10	Δ	Μηνοδώρας, Μητροδώρας, Νυμφοδώρας
11	Τ	Θεοδώρας ὁσίας, Εὐφροσύνου μαγειροῦ, Εὐανθίας
12	Τ	Αὐτονόμου μάρτ. Δανιήλ τοῦ Θασίου, Κορνοῦτου
13	Π	Κορνηλίου ἑκατοντ. Ἱεροθέου, Ἀριστείδου μάρτ.
14	Π	† Ὑψωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ (νηστεία)
15	Σ	Νικήτα μεγαλομ., Φιλοθέου, Συμεών Θεσ/νίκης
16	Κ	† ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΥΨΩΣΙΝ. Εὐφημίας μεγαλομάρτυρος
17	Δ	Σοφίας καί τέκνων, Πίστεως, Ἐλπίδος, Ἀγάπης
18	Τ	Εὐμενίου ἐπισκ. Γορτύνης Κρήτης, Ἀριάδνης
19	Τ	Τροφίμου, Σαββατίου, Δορυμέδοντος μαρτύρων
20	Π	† Εὐσταθίου μεγαλομάρτυρος καί τῶν σὺν αὐτῷ
21	Π	Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου, Κοδράτου ἀποστόλου
22	Σ	Φωκά ἱερομάρτυρος, Φωκά τοῦ κηπουροῦ, Ἰσαάκ
23	Κ	† Α' ΛΟΥΚΑ. Σύλληψις Προδρόμου, Ξανθίπης
24	Δ	Θέκλης ἱσαποστόλου, Παναγίας Μυρτιδιωτίσσης
25	Τ	Εὐφροσύνης ὁσίας καί πατρός Παφνουτίου μάρτ.
26	Τ	† Μετάστασις Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ
27	Π	Καλλιστράτου μάρτυρος, Ἀριστάρχου ἀποστόλου
28	Π	Βαρούχ τοῦ προφήτου, Χαρίτωνος ὁμολογητοῦ
29	Σ	Κυριακοῦ ἀναχωρητοῦ, Πετρωνίας μάρτυρος
30	Κ	† Β' ΛΟΥΚΑ. Γρηγορίου ἱερομ. φωτιστοῦ Ἀρμενίας

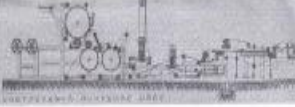
11.300 + 22090 + 6.066 = 39.456 πύργς

Ανεργία (ἠρώα τῶν Δουλέων) Νομ. 1990

Παρακάτω, βλέπουμε κάποια φωτογραφικά αρχεῖα τοῦ εργοστασίου ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

Ἐκθέσις καί συναρμολόγημα ἀπὸ τὸν χῶρο τοῦ εργοστασίου "Ε.Γ. Λαδοπούλου", ὅταν ἐντὸς ἀκόμῃ λειτουργοῦσε.

Ἐκθέσις καί συναρμολόγημα ἀπὸ τὸν χῶρο τοῦ εργοστασίου "Ε.Γ. Λαδοπούλου", σὴν σημερινῇ τῷ κατάστασιν.

Ποῦ ἀρτῆρα μιν φιλῶ...

... ὅσο κλεισμένο... φικτι...

... ἔκω... εἶχε... ἦν... ἡία...

... σωματικῶν... ἐπένδυση...

... τῆς... ταξί... τῶν... 5... 12...

... ἐπὶ... τῶν... 1988... μάρ...

... ἐν... ἡ... ἐπένδυση... ἐπὶ...

... ἡ... πρὸς... τῶν... τῶν...

... τῆς... ἐξ... ἀπο... τῆς...

... ἀπο... φιλῶ... τῶν...

ΕΓΓ. ΧΑΡΤ. ΒΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ Α.Ε.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑΣ ΚΑΝ. ΑΔΕΙΑ Β-89

ΤΗ-ΚΩΔ.: 21-0164 ΟΝΟΜ/ΝΟ: ΕΙΔΙΚ.: ΒΟΗΘ ΒΟΗΘ ΜΗ

ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΙΣΘΟΥ/ΗΜΕΡΟΜΙΣ		Α Π Α Σ Χ Ο Λ Η Σ Η / Α Π Ο Δ Ο Χ Ε Σ			
		ΕΙΔΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ/ΑΠΟΔΟΧΩΝ	ΑΡΙΘΜ.	ΑΜΟΙΒΗ	ΠΟΣΟ
ΒΑΣΙΚΟΣ	708.00	ΗΜΕΡΟΜΙΣΘΙΑ	19.00	3233.00	0
ΠΟΛΥΕΤΙΑ	0.00	ΥΠΕΡΕΡΓΑΣΙΑ	0.00	606.18	0
ΠΡΟΥΠΗΡΕΣΙΑ	0.00	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΩΡΕΣ ΗΜΕΡΑΣ	152.00	484.95	73712
ΔΙΟΡΘΩΤΙΚΟ	200.00	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΩΡΕΣ ΝΥΚΤΑΣ	0.00	121.23	0
ΣΥΖΥΓΙΟΣ	70.80	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΩΡΕΣ ΑΡΓΙΑΣ	0.00	363.71	0
ΤΕΚΝΑ	0.00	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΩΡΕΣ ΑΡΓΙΑΣ-ΝΥΚΤ	0.00	484.95	0
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ	0.00	ΝΟΜΙΜ.ΥΠΕΡΩΡΙΕΣ ΗΜΕΡΑΣ	0.00	0.00	0
ΑΝΘΥΓΙΕΙΝΟ	50.00	ΝΟΜΙΜ.ΥΠΕΡΩΡΙΕΣ ΝΥΚΤΑΣ	0.00	0.00	0
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚ.	0.00	ΝΟΜΙΜ.ΥΠΕΡΩΡΙΕΣ ΑΡΓΙΑΣ	0.00	0.00	0
Α.Τ.Α.	1828.00	ΝΟΜΙΜ.ΥΠΕΡΩΡΙΕΣ ΑΡΓ-ΝΥΚΤΑΣ	0.00	0.00	0
ΕΙΔ.ΣΥΝΘΗΚ.	0.00	ΠΑΡΑΝ.ΥΠΕΡΩΡΙΕΣ ΗΜΕΡΑΣ	0.00	969.90	0
ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤ.	0.00	ΠΑΡΑΝ.ΥΠΕΡΩΡΙΕΣ ΝΥΚΤΑΣ	0.00	1091.13	0
ΥΠ.ΔΙΑΦ.ΣΣΕ	376.20	ΠΑΡΑΝ.ΥΠΕΡΩΡΙΕΣ ΑΡΓΙΑΣ	0.00	1333.61	0
ΔΙΜ.ΣΥΜΦΩΝΙΑ	0.00	ΠΑΡΑΝ.ΥΠΕΡΩΡΙΕΣ ΑΡΓ-ΝΥΚΤΑΣ	0.00	1454.85	0
ΣΥΝΟΛΟ	3233.00	ΑΣΒΕΝΕΙΣ (ΜΙΣΑ)	0.00	0.00	0
		ΑΣΒΕΝΕΙΣ (ΔΙΑΦΟΡΑ ΙΚΑ)	0.00	0.00	0
		ΛΟΙΠΕΣ ΤΑΚΤΙΚΕΣ ΑΠΟΔΟΧΕΣ			0
		ΛΟΙΠΕΣ ΕΚΤΑΚΤΕΣ ΑΠΟΔΟΧΕΣ			0
					0
					0
Κ Ρ Α Τ Η Σ Ι Ε Ι Σ					
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΠΟΣΟ				
ΧΑΡΤΟΣΗΜΟ	442				
ΙΚΑ ΤΕΑΜ ΑΣΒΕΝΕΙ	6266	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΟΔΟΧΩΝ			73712
ΤΑΤ	6634	ΜΕΙΟΝ ΣΥΝΟΛΟ ΚΡΑΤΗΣΕΩΝ			17883
	0	ΚΑΒΑΡΕΣ ΑΠΟΔΟΧΕΣ			55829
	0				
ΦΟΡΟΣ ΜΙΣΘ.ΥΠΗΦ.	4541	ΠΡΟΚΑΤΑΒΟΛΕΣ			38000
ΠΡΟΣΤΙΜΟ	0	ΚΡΑΤΗΣΗ ΔΑΝΕΙΩΔ-ΤΡΙΤΩΝ			0
ΣΥΝΟΛΟ ΚΡΑΤΗΣΕΩΝ	17883	ΚΑΒΑΡΟ ΠΛΗΡΩΤΕΟ			17829
ΧΡΕΩΣΤ.ΠΡΟΚ/ΛΗ	0	Ο ΛΑΒΩΝ			
ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΔΑΝΕΙΩΔ	0				
ΑΠΑΛΛΑΣ.ΕΙΣΟΔ	342000				

Ε.Γ. ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Σύμφωνα με μελέτη ομάδας οικονομολόγων της ΕΔΑ Πάτρας που έγινε τα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης και που ο φιλελεύθερος Α. Παπανδρόπουλος χαρακτήρισε «ασυνήθιστη σοβαρότητα για ελληνικό κόμμα μελέτη» (Οικ. Ταχ. 14.1.1982) διαπιστώνεται ο ολιγοπωλιακός χαρακτήρας του ομίλου Λαδόπουλου που όχι μόνο δεν ήταν σε θέση να ξεφύγει με τις δικές του δυνάμεις από τον ασφυχτικό εναγκαλισμό των δανειστών του, αλλά θα είχε ήδη καταρρεύσει κάτω από το βάρος των καθυστερημένων οφειλών του, εάν δεν μεσολαβούσε η Εθνική Τράπεζα, συγκρατώντας το 85% περίπου των ανεξόφλητων λογαριασμών. Ακόμη και τα χρόνια 1973 και 1974 που η δραστηριότητα του ομίλου έκλεισε, λόγω της σημαντικής ανόδου των τιμών του χαρτιού, με κέρδη 26 εκατ. και 75 εκατ. αντίστοιχα, εξακολούθησε να μεγαλώνει ο δανεισμός του.

«...Ο όμιλος χρόνια τώρα υποαπασχολεί το παραγωγικό του δυναμικό... Ο ακριβός μηχανολογικός εξοπλισμός του συγκροτήματος έχει περιέλθει σε προϊούσα φθορά γιατί οι εργασίες συντηρήσεως είναι υποτυπώδεις... Η κ. Ρένα Λαδόπουλου που προβάττει τον προσωπικό απέτυχε παταγωδώς εξ αιτίας της παντελούς ελλείψεως επιστημονικού υπόβαθρου. Από τα εργοστάσια της παρέλασαν διμοιρίες νέων και παλιών επιστημόνων, πήραν το βάπτισμα του πυρός οι νέοι και πλαισιώσαν, έμπειροι πλέον, άλλες επιχειρήσεις. Και αυτό γιατί η σημερινή διοίκηση προσλαμβάνει επιστημονικό προσωπικό μόνο και μόνο για να το χρησιμοποιήσει ως ενισχυτικό στοιχείο για την εξασφάλιση του πολυπόθητου δανείου, επειδή ακριβώς σε κάτι τέτοιο την υποχρεώνουν οι πιστοδοτικοί οργανισμοί...».

Στις 7 Ιουλίου 1977 με σύμβαση ανάμεσα στην Εθνική Τράπεζα και στον Λαδόπουλο, προκειμένου να μη μείνουν 1000 οικογένειες χωρίς φοιμή, όπως επίσημα ειπώθηκε, οι εταιρείες του στην Πάτρα και τη Θεσ/κη τέθηκαν κάτω από μικτή διοίκηση με την τράπεζα να ελέγχει το Δ.Σ. και τον

Λαδόπουλο να χει βέτο στα σημαντικότερα θέματα. Οι συνολικές οφειλές του κυρίου αυτού υπολογίζονταν επίσημα κοντά στα 3 δισ. δρχ. και είχε καταδικαστεί σε 353 χρόνια φυλακή, συνολικά, για τα χρέη του αυτά. Το επιτόκιο των δανείων του ήταν 8%!!!

Στις 15 Ιουλίου 1980 με καινούργια σύμβαση η Εθνική Τράπεζα, ενώ δεν είχε εκπληρωθεί σχεδόν κανείς όρος της προηγούμενης σύμβασης από πλευράς Λαδόπουλου, δεν λαμβάνει καμιά πρόνοια για να ικανοποιηθεί μέρος των οφειλών από την εκποίηση υποθηκωμένων εξοπαρωγικών περιουσιακών στοιχείων ύψους 1,6 δισ. δρχ., παραδίδει τις μονάδες ΕΓΛ (Πάτρας) και ΜΕΛ (Θεσ/κης) στο Λαδόπουλο με νέο δάνειο — δόρο 150 εκατ. δρχ.

Με ερώτηση της στη Βουλή η Β. Τσουδερού ρωτούσε τότε: «...Πότε έσφαλε η Εθνική, το 1977 ή τώρα; Το 1977 εκτιμήθηκε ότι με ορισμένα δραστικά μέτρα οι μονάδες θα μπορούσαν να αποδειχθούν αποδοτικές και να λειτουργήσουν σε όφελος της εθνικής οικονομίας. Ποιος είναι ο υπαίτιος που η σημερινή τους οικονομική κατάσταση εμφανίζεται χειρότερη από το 1977;

Εάν έφταιξαν οι διαχειριστές της ΕΤΕ γιατί δεν καλούνται σε απολογία; Εάν, όπως φαίνεται, κατ' εξοχήν υπαίτιος είναι ο Λαδόπουλος με την παρελκυστική πολιτική που ακολούθησε, πως του αποδίδεται η διαχείριση των επιχειρήσεων, αφού δεν ήρθε κανένας λόγος για τον οποίο του αφαιρέθηκε η διοίκηση το 1977 και για τους οποίους είχε σωσάρρσει ποιηή φυλακίσειως 353 ετών;

Το 1977 είχε προβληθεί σαν κύριος λόγος καλύψεως του Λαδόπουλου το κοινωνικό δράμα που θα εδημιουργείτο με την απόλυση 1.000 εργατών. Σήμερα η σωστική επιχείρηση καθαρά φαίνεται ότι έγινε για τον Λαδόπουλο και όχι για τις 1.000 οικογένειες...».

Η επερώτηση απευθύνονταν προς τους υπουργούς Συντονισμού, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Οικονομικών της τότε κυβέρνησης Γ. Ράλλη.

3.1.7. ΚΡΗΤΙΚΟΣ Α.Ε.

Η βιομηχανία «ΚΡΗΤΙΚΟΣ Χ.Γ. Α.Ε.» αποτελεί σταθμό για την ελληνική κλωστοϋφαντουργία. Ξεκίνησε την εμπορική της δραστηριότητα το 1859 στην Οβρυά του Νομού Αχαΐας και στις αρχές του αιώνα έφτασε στο μέγιστο της παραγωγής της. Εκεί εργάζονταν 170 γυναίκες και 110 άνδρες και μέχρι το 1998 παράγαγε το 4% των νημάτων στην Ελλάδα.

Σε γενικές γραμμές η εργασία στην βιομηχανία κυλούσε ήρεμα. Παρόλα αυτά, δεν έλειψαν τα κινήματα εξεγέρσεων των εργατών και εργατριών ξεκινώντας το 1935.

Τελικά η επιχείρηση έβαλε λουκέτο τον Δεκέμβριο του 2000, αφήνοντας 200 εργαζομένους περίπου στο δρόμο.

3.2. Επιχειρήσεις που «γλίτωσαν» από την μάστιγα της αποβιομηχάνισης

Παρόλα αυτά, υπήρξαν και βιομηχανίες της ίδιας εξίσου δυναμικότητας, οι οποίες κατάφεραν και «ξέφυγαν» από τον θάνατο της Αχαϊκής βιομηχανίας, και αναλύονται παρακάτω:

3.2.1. ΑΧΑΪΑ ΚΛΑΟΥΣ

Η Αχαΐα Κλάους ιδρύθηκε το 1861 από τον βαυαρό φιλέλληνα Γουσταύο Κλάους, που ήρθε στην Ελλάδα το 1852, για να αναλάβει την διεύθυνση ενός τμήματος εξαγωγών σταφίδας της εταιρείας Φελς. Σε έναν από τους περιπάτους του ανακάλυψε την τοποθεσία στο Πετρωτό, που τον μάγεψε

και έκτισε την θερινή κατοικία του, στην οποία φρόντισε να φυτέψει αμπέλια.

Το 1861 ιδρύει την οινοποιητική εταιρεία Αχαΐα Κλάους. Στην αρχή διαχειριζόταν το κτήμα του με την εταιρεία Γιάκομπ Κλίπφελ. Τα πρώτα χρόνια της Αχαΐα Κλάους ήταν πραγματικά δύσκολα αφού επιθέσεις των συμμοριών της περιοχής ήταν καθημερινό φαινόμενο. Παρόλα αυτά κατάφερε να επιβιώσει και να εδραιωθεί στην περιοχή χάρη στους δεσμούς του με την κεντρική εξουσία.

Το 1872 οι ιδιοκτήτες της Φελς και Σια, ο Θεόδωρος Χάρμπουργκερ και ο Γουσταύρος Κλάους αποφάσισαν να ιδρύσουν την εταιρεία «Αχαΐα Ανώνυμη Εταιρεία Οινοποιίας». Από το 1873 έως το 1881 την διεύθυνση της εταιρείας ανέλαβε ο Αιμίλιος Βερλ. Από το 1883, οπότε και ανέλαβε την διεύθυνση της εταιρείας ο Γουσταύος Κλάους, έως το 1908 η εταιρεία επικεντρώθηκε στην παραγωγή ευγενών κρασιών όπως η Μαυροδάφνη καθώς και σε μικρότερο βαθμό, στην παραγωγή Δεμέστιχας.

Μετά τον θάνατο του Κλάους η εταιρεία πέρασε στα χέρια του Γκούντερντ αλλά με το ξέσπασμα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου αναγκάστηκε να πουλήσει την εταιρεία και να καταφύγει στο εξωτερικό. Μέχρι το 1920, οπότε και η εταιρεία πέρασε στα χέρια του Βλάσση Αντωνόπουλου, η Αχαΐα Κλάους είχε μειώσει αισθητά την παραγωγή της.

Από το 1920, με ένα μικρό διάλειμμα την περίοδο της Κατοχής, η εταιρεία αναπτύχθηκε ραγδαία. Το αποκορύφωμα έφτασε το 1955 όταν την επιχείρηση ανέλαβε ο Κωνσταντίνος Αντωνόπουλος, ο οποίος εφοδίασε με νέα μηχανήματα το εργοστάσιο ενώ φρόντισε και για την πρόσληψη ειδικών επιστημόνων. Το 1983 η εταιρεία έθεσε σε λειτουργία το νέο εμφιαλωτήριο. Το 1997 την θέση του προέδρου και του διευθύνοντα συμβούλου ανέλαβε ο Νίκος Καραπάνος.

Η Αχαΐα Κλάους με το πέρασμα των χρόνων έχει τιμηθεί με 15 μεγάλα βραβεία, 51 χρυσά μετάλλια, 38 αργυρά και 32 διπλώματα.

Σήμερα, η οινοποιεία αποτελεί μοναδικό αξιοθέατο για κάθε επισκέπτη, που μπορεί να μάθει εκεί τα πάντα για την παραγωγή του κρασιού, να επισκεφθεί τα κελάρια της ΑΧΑΙΑ ΚΛΑΟΥΣ και να θαυμάσει τα δυο μεγάλα σκαλιστά δρύινα βαρέλια, που αγοράστηκαν από την Τεργέστη, το 1882, χωρητικότητας 13,195 λίτρων, και τα οποία περιέχουν σοδειά Μαυροδάφνης από το 1873.

Η παλαίωση της Μαυροδάφνης είναι μια πολύπλοκη διαδικασία, καθώς κάθε βαρέλι θα πρέπει να συμπληρώνεται, σε ετήσια βάση, με Μαυροδάφνη από το βαρέλι της επόμενης χρονιάς.

Στα κελάρια της ΑΧΑΙΑ ΚΛΑΟΥΣ η αλυσίδα των βαρελιών ξεκινά από το 1882 μέχρι και σήμερα. Η Μαυροδάφνη είναι γλυκό κρασί, με χαρακτηριστικό άρωμα και ζεστό ρουμπινί χρώμα. Απαιτεί παλαίωση, σε δρύινα βαρέλια, τουλάχιστον για 6 χρόνια πριν εμφιαλωθεί και οδηγηθεί στην κατανάλωση. (Χατζηγεωργίου Τ., «Οδοιπορικό στην Πάτρα»)

3.2.2. DUR

Στράφηκε εγκαίρως στην παραγωγή επώνυμων προϊόντων και μπόρεσε παρόλα αυτά να μείνει ανταγωνιστικά στην αγορά η βιομηχανία ένδυσης Δούρος, γνωστή

με το σήμα Dur, ενώ στις γύρω περιοχές του Νομού Αχαΐας, υπήρχαν πολλές και μεγαλύτερες βιομηχανίες καθώς και βιοτεχνίες ειδών ενδυμασίας, οι οποίες κατέρρευσαν σαν χάρτινοι πύργοι. Διακρίνεται η επιχείρηση για τα επιτεύγματά της, η οποία αξιοποιεί και νέους παραγωγικούς και εμπορικούς χώρους, διευρύνει τις συλλογές της και τις φέρμες που αντιπροσωπεύει και αναζητεί νέες αγορές στο εξωτερικό.

Τέσσερα καταστήματα – σημεία πώλησης των προϊόντων και εμπορευμάτων κατέχει η εταιρεία Δούρος στην Αχαΐα και συγκεκριμένα στην πόλη της Πάτρας, όπου βρίσκεται και η εργοστασιακή μονάδα της επιχείρησης. Αυτά συνεισφέρουν το 15% των πωλήσεών της.

Σαράντα και πλέον χρόνια καθημερινής ενασχόλησης με το ρούχο, οδήγησαν την εταιρεία στη σημερινή θέση της στην αγορά και την ανέδειξαν έναν από τους μεγάλους βιομηχανικούς εργοδότες των Πατρών καθώς απασχολεί συνολικά 160 άτομα, εκ των οποίων οι 110 εργάζονται στην Πάτρα.

Η βιομηχανική μονάδα παράγει σχεδιασμένα από την ίδια πουκάμισα και T-shirts ενώ άλλα ενδύματα και αξεσουάρ με το σήμα της Dur είτε παράγονται σε άλλες μονάδες της περιοχής, είτε σε περίπτωση που δεν είναι αυτό εφικτό ή δεν συμφέρει, εισάγονται από το εξωτερικό και συμπληρώνονται από ενδύματα άλλων διεθνών οίκων.

Ο συνδυασμός αυτός παραγωγής και εισαγωγών και η ανάπτυξη μέσω ιδιόκτητου δικτύου διανομής ή συνεργαζομένων καταστημάτων φαίνεται ότι επιτρέπουν στην εταιρεία έναν σταθερό ρυθμό ανάπτυξης και μια αισιοδοξία για το μέλλον καθώς ολοένα και περισσότερες ευθύνες και τομείς περνούν στα χέρια της δεύτερης γενιάς. Οι μικρές αλλά σταθερές επενδύσεις σε πάγιο εξοπλισμό πείθουν ότι η παραγωγική μονάδα προορίζεται να αναπτυχθεί.

3.2.3. Η AVIGAL

Η Αχαϊκή Βιομηχανία Γάλακτος ιδρύθηκε το 1967 ως «Αφοι Αθ. Παντελή Ο.Ε.» με έδρα την Βαλμαντούρα Αχαΐας. Μια περιοχή πλούσιας φυσικής ομορφιάς που βρίσκεται στην κοιλάδα του ποταμού Πείρου.

Από την πρώτη κιόλας ημέρα κυρίαρχα στοιχεία της φιλοσοφίας της εταιρείας υπήρξαν η προσήλωση στον παραδοσιακό τρόπο παρασκευής

τυροκομικών προϊόντων, και η χρήση αποκλειστικά ντόπιου, φρέσκου γάλακτος από τα ορεινά βοσκοτόπια του Ερύμανθου.

Αυτές οι επιλογές, οδήγησαν στην παραγωγή τυροκομικών προϊόντων, υψηλότερης διατροφικής αξίας.

Κάτω από την επωνυμία «Τυροκομικά Παντελή», τα προϊόντα κατέκτησαν δεσπόζουσα θέση στην αγορά των τυροκομικών, ξεφεύγοντας από τα γεωγραφικά όρια της Αχαΐας, και δημιουργώντας μια διαχρονική σχέση εμπιστοσύνης με το καταναλωτικό κοινό.

Σήμερα η ΑΒΙΓΑΛ Α.Ε. συνεχίζει την πορεία της με την ίδια προσήλωση σε εκείνες τις αρχές που την καθιέρωσαν στην αγορά. Παράλληλα, αξιοποιεί τις δυνατότητες που παρέχει η τεχνολογία, διατηρώντας τις υψηλές προδιαγραφές ποιότητας στην παραγωγική της διαδικασία (Πιστοποιητικό Iso 9002, σύστημα HACCP).

Τα τελευταία χρόνια η εταιρεία έχει πραγματοποιήσει σημαντικές επενδύσεις σε εξοπλισμό με μηχανήματα τελευταίας τεχνολογίας.

Το ανθρώπινο δυναμικό εκπαιδεύεται και ενημερώνεται διαρκώς για τις εξελίξεις στον τομέα της τυροκομίας, ώστε να διατηρούν την δυναμική της ΑΒΙΓΑΛ σε υψηλά επίπεδα. (www.avigal.gr)

ΑΙΤΙΕΣ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΗΣ ΑΧΑΪΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Από τα μέσα περίπου της δεκαετίας του '80 όπως προαναφέραμε σταμάτησε η άνθιση της Βιομηχανικής Περιοχής του Νομού Αχαΐας και άρχισαν να φαίνονται τα πρώτα σημάδια της αποβιομηχάνισης, τα οποία διήρκησαν περίπου 15 χρόνια, μέχρι τα μέσα δηλαδή της δεκαετίας του '90. Ως σημαντικά αίτια της κρίσης, αναφέρουμε τα διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής βιομηχανίας – ύπαρξη πολλών και μικρών μονάδων, εξειδίκευση σε κλάδους εντάσεως εργασίας που το προϊόν τους υφίσταται τον έντονο ανταγωνισμό των προϊόντων των Νέων Βιομηχανικών Χωρών, που προκλήθηκαν από τον τρόπο μεταπολεμικής ανάπτυξης και

επιδεινώθηκαν με την κάμψη των επενδύσεων. (Πιτέλης Χρ., Αντωνάκης Ν., «Διεθνής ανταγωνιστικότητα και Βιομηχανική Στρατηγική»)

Στη συνέχεια η μείωση του προστατευτισμού με την είσοδο της χώρας στην ΕΟΚ και η κρίση των υπόλοιπων ρυθμιστικών μηχανισμών όπως οι ξένες άμεσες επενδύσεις και το διεθνές εμπόριο, που επέτρεπαν την εκτόνωση των όποιων κρίσεων κατά το παρελθόν.

Τέλος, η τάση των μεγάλων μονάδων για απεμπλοκή των κεφαλαίων τους από το οικονομικό σύστημα, με προσφυγή στον βραχυχρόνιο τραπεζικό δανεισμό, που οδήγησε τελικά στην υπερχρέωση πολλών επιχειρήσεων. (Ευσταθίου Α., «Βιομηχανία, Έρευνα και Ανάπτυξη»)

Τα σημαντικότερα αίτια της αποβιομηχάνισης του Νομού, είναι τα εξής:

- Γρήγορη ανάπτυξη της τεχνολογίας, στην οποία δεν μπόρεσαν όλες οι βιομηχανίες να ανταπεξέλθουν με αποτέλεσμα να κλείσουν.
- Το άνοιγμα της ελληνικής οικονομίας στη βαλκανική αγορά.
- Ο βραχυχρόνιος δανεισμός των βιομηχανιών στον οποίο δεν μπόρεσαν να ανταπεξέλθουν.
- Η μείωση της σημασίας του λιμανιού της Πάτρας ως παράγοντας έλξης νέων μονάδων.

Οι συνέπειες της αποβιομηχάνισης ήταν η έναρξη κρίσης της οικονομίας του Νομού και της εμφάνισης της ανεργίας καθώς επίσης και το κλείσιμο των καταστημάτων της αγοράς τα οποία συνεργάζονταν με τις βιομηχανίες.

Παρ' όλα αυτά, η αναζήτηση των αιτιών της κρίσης στην τακτική της προσφυγής στον βραχυπρόθεσμο τραπεζικό δανεισμό, φαίνεται να έχει περισσότερο ενδιαφέρον.

Ο δείκτης δανειακής επιβάρυνσης από 69,7% το έτος 1979 ανήλθε στο 141,2% το 1984, που είχε ως αποτέλεσμα τον οικονομικό στραγγαλισμό των επιχειρήσεων, που αδυνατούσαν πλέον να εξυπηρετήσουν το χρέος τους.

Παράλληλα, η μείωση των εξαγωγών, εξαιτίας της ανόδου του διεθνούς ανταγωνισμού, αποτελεί μια άλλη αιτία της κρίσης της τοπικής βιομηχανίας.

Εξάλλου, η μείωση των εξαγωγών, σήμανε και τη μείωση της σημασίας του λιμανιού της Πάτρας ως παράγοντα έλξης νέων μονάδων. Τα χωρικά πλεονεκτήματα της περιοχής φαίνεται μάλιστα να υποβαθμίζονταν ακόμα περισσότερο μετά και το άνοιγμα της ελληνικής οικονομίας προς τη βαλκανική αγορά.

Αυτό φυσικά είχε ως αποτέλεσμα την μείωση του αριθμού αξιόλογων μονάδων που εγκαθίστανται στην περιοχή μετά το 1983, γεγονός που οδήγησε στην επιδείνωση της κρίσης. (Καρβούνης Σ., «Βιομηχανική Παραγωγή»)

Από την μελέτη της εξέλιξης των τοπικών βιομηχανικών μεγεθών φαίνεται ότι τέσσερα είναι τα βασικότερα στοιχεία της κρίσης που έπληξε την βιομηχανική περιοχή του Νομού. Η παύση της λειτουργίας μεγάλων μονάδων, η ανακοπή του κύματος ίδρυσης νέων επιχειρήσεων, οι απώλειες θέσεων εργασίας σε όλους τους τομείς και η μείωση της συμμετοχής της περιοχής στο ΑΕΠ.

ΛΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Η αποβιομηχάνιση του Νομού Αχαΐας, οδήγησε σε παραγωγική νέκρωση και η ανεργία έσπρωξε χιλιάδες εργαζομένους στο κοινωνικό περιθώριο. Οι εργαζόμενοι της περιοχής, θεωρούν την αποβιομηχάνιση κατάρρα και την ανεργία κόλαση.

Γνωρίζουν όλοι όμως πως αυτή η κατάρρα, δεν αντιμετωπίζεται με ξόρκια και η αποφυγή αυτής της κόλασης δεν επιτυγχάνεται με νηστείες και προσευχές.

Αντιλαμβάνονται πλέον ότι δεν φτάνει να σωθούν κάποιες βιομηχανίες από την λαίλαπα της αποβιομηχάνισης και να ληφθούν κάποια μέτρα για την ανακούφιση των ανέργων, αλλά χρειάζεται ένα μαζικό κίνημα που να θέσει και πολιτικούς στόχους, προκειμένου να κλείσουν αυτές οι πληγές, από όπου πηγάζουν και τα προβλήματα.

Θα πρέπει να αναλάβουν όλοι τις ευθύνες τους. Η βιομηχανία στον Νομό, διένυσε κρίσιμες περιόδους. Η παγκόσμια κρίση και η έλλειψη υποστήριξης από το κράτος αναδεικνύουν τις αδυναμίες του τοπικού παραγωγικού συστήματος, το οποίο οδήγησε σταδιακά σε αποβιομηχάνιση. Η πολιτεία,

θα πρέπει να θέσει σε προτεραιότητα τη βιομηχανία και να βελτιώσει το εγχώριο επιχειρηματικό περιβάλλον.

Γραφειοκρατία, πολυνομία και αδυναμία άσκησης συγκεκριμένης βιομηχανικής πολιτικής οδηγούν με βεβαιότητα την επιχειρηματικότητα σε συρρίκνωση και περιορισμό. Δυστυχώς, στο δύσκολο αυτό περιβάλλον οι επιχειρήσεις βάλλονται αδιακρίτως, ισοπεδωτικά με τρόπο και ένταση που φθάνει στα όρια της δυσφήμισης και του διασυρμού.

Διαπιστώνουμε πως σε μια προσπάθεια αποποίησης των ευθυνών του καθενός, όλο το βάρος πέφτει συλλήβδην στις πλάτες του επιχειρηματικού κόσμου με γενικολογίες και απλοποιήσεις που δημιουργούν αρνητική εικόνα στην κοινωνία.

Επομένως, ένα τέτοιο κλίμα, που δαιμονοποιεί την ιδιωτική πρωτοβουλία και επιχειρηματικότητα οδηγεί με βεβαιότητα σε συρρίκνωση της παραγωγικής βάσης του Νομού.

5.1. Τουρισμός

Ο Νομός Αχαΐας ενώ διαθέτει φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους και συγκεντρώνει συγκριτικά πλεονεκτήματα από πλευράς κλίματος και γεωγραφικής θέσης, δεν

έχει κατακτήσει μέχρι σήμερα μια αξιόλογη εξειδίκευση στις τουριστικές και πολιτιστικές δραστηριότητες και δεν έχει καταφέρει να αποτελέσει ένα μόνιμο πόλο έλξης.

Η συμμετοχή του Νομού στον σχηματισμό του ΑΕΠ του τριτογενή τομέα σε επίπεδο χώρας αυξήθηκε, όμως η αύξηση αυτή ήταν αποτέλεσμα της αύξησης της συμβολής των κλάδων των μεταφορών – επικοινωνιών, των τραπεζών – ασφαλειών – διεκπεραιώσεων, της δημόσιας διοίκησης και της εκπαίδευσης – υγείας, η δε συμβολή των κλάδων του χονδρεμπορίου – λιανικού εμπορίου και των λοιπών υπηρεσιών μειώθηκε.

Τα αίτια της σχετικά περιορισμένης τουριστικής ανάπτυξης και του νομού σύμφωνα με την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (Π.Ε.Π. 2000-2006), είναι κυρίως τα ακόλουθα:

Απουσία του συστηματικού προγραμματισμού διάσωσης και συντήρησης τόσο των φυσικών πλεονεκτημάτων όσο και των πολιτιστικών αξιών. Χαρακτηριστική είναι η ελλιπής και μη ορθολογική αξιοποίηση των ιαματικών πηγών, των απέραντων ακτών, των πλούσιων αρχαιολογικών ευρημάτων και χώρων, των περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και οικολογικού ενδιαφέροντος.

Η αλόγιστη ρύπανση του θαλάσσιου και χερσαίου περιβάλλοντος τόσο από κακότεχνες και πρόχειρες κατασκευές, όσο και από την ανεξέλεγκτη και αλόγιστη απόρριψη γεωργικών αποβλήτων και πάσης φύσεως αχρήστων υλικών.

Οι χαμηλοί ρυθμοί προώθησης και εκσυγχρονισμού των βασικών έργων υποδομής, δηλαδή των λιμανιών, μαρίνων, αεροδρομίων, του οδικού και

σιδηροδρομικού δικτύου, των χώρων πράσινου και αναψυχής, στάθμευσης αυτοκινήτων, των πεζοδρόμων, των αποχετευτικών δικτύων και βιολογικών καθαρισμών και των δικτύων ύδρευσης.

Η πλημμελής τουριστική συνείδηση – τουριστική παιδεία αλλά και το χαμηλό, σχετικά, επενδυτικό ενδιαφέρον για τη δημιουργία ιδιωτικών τουριστικών εγκαταστάσεων και επιχειρήσεων.

Αναφορικά με τον τουρισμό, η ελλιπής μέχρι σήμερα αξιοποίηση και ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του φυσικού και

πολιτιστικού περιβάλλοντος έχει κατά βάση οδηγήσει στην αντιπροσώπευση του τουρισμού κατά το μεγαλύτερο μέρος του σε ξενοδοχεία και εστιατόρια στα οποία δεν θεωρείται ότι ο Νομός παρουσιάζει εξειδίκευση.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν την κατανομή της τουριστικής ζήτησης σε επίπεδο Νομού, διαπιστώνεται επίσης ότι στην Αχαΐα η τουριστική δραστηριότητα βασίζεται και στους ημεδαπούς και στους αλλοδαπούς αλλά με φθίνουσα τάση. (Καλοκάρδου Ρέα, «Εναλλακτικές μορφές τουρισμού»)

Παρόλα αυτά, η σημαντικότητα του Νομού στον τουρισμό της χώρας μειώθηκε αναφορικά με το 1981. Ειδικότερα η συμμετοχή του Νομού στις

ξενοδοχειακές κλίνες της χώρας μειώθηκε συνεχώς κατά το χρονικό διάστημα 1981-1994. Επίσης μειώθηκε συνεχώς η συμμετοχή του Νομού στις συνολικές αφίξεις και τις αφίξεις αλλοδαπών, καθώς και σε όλες τις κατηγορίες των διανυκτερεύσεων.

Εξαίρεση αποτέλεσαν οι αφίξεις ημεδαπών που αυξήθηκαν μεταξύ 1981-1991, μειώθηκαν όμως μεταξύ 1991-1994 και μάλιστα σε επίπεδο κατώτερο του 1981.

Πίνακας: Τουριστικές δαπάνες για το Νομό Αχαΐας

Τουριστικές Δαπάνες	2005	2006	2007
Νομός Αχαΐας	121442521	108452799	56938528

Πηγή: <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE>

Πίνακας: Διανυκτερεύσεις τουριστών Νομού Αχαΐας

Νομός Αχαΐας	2005	2006	2007
Διανυκτερεύσεις	4.822.080	3.532.686	1.806.218

Πηγή: <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE>

Πίνακας: Αφίξεις τουριστών Νομού Αχαΐας για το έτος 2006

Νομός Αχαΐας	2006
Αφίξεις	29.6963

Πηγή: <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE>

Πίνακας: Ξενοδοχειακά καταλύματα, Αριθμός Ξενοδοχειακών Μονάδων

Ξενοδοχεία Α' κατηγορίας	14
Ξενοδοχεία Β' κατηγορίας	24
Ξενοδοχεία Γ' κατηγορίας	55
Ξενοδοχεία Δ' κατηγορίας	11
Ενοικιαζόμενα Δωμάτια	21
Κάμπινγκ	2
Σύνολο	127

Πηγή: <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE>

Πίνακας: Μέση ετήσια πληρότητα ξενοδοχειακών καταλυμάτων (2000-2006)

Δυτική Ελλάδα	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	46,6%	44,4%	40,5%	43,8%	39,3%	41,0%	41,5%

Πηγή: <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE>

Πίνακας: Ξενοδοχειακά καταλύματα, Αριθμός Κλινών

	Δεδομένα	5*	4*	3*	2*	1*	Σύνολο
Πελοπόννησος	Δωμάτια	10	91	187	371	104	763
	Κλίνες	5.110	9.271	13.618	17.821	2.657	48.477

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδος/ 31-12-2008

Οι κλίνες στα ξενοδοχειακά καταλύματα του Νομού Αχαΐας παρουσιάζουν μια αυξητική τάση μεταξύ των ετών 2002-2005, όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας: Αριθμός κλινών στα ξενοδοχειακά καταλύματα τα έτη 2002-2007

ΕΤΗ	Αριθμός Κλινών
2002	5.936
2003	6.268
2004	6.536
2005	6.523
2006	6.654
2007	6.749

Πηγή: <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE>

5.1.1. Μορφές τουρισμού που μπορούν να αναπτυχθούν στον Νομό Αχαΐας

5.1.1.1. Τουρισμός περιπέτειας – Αθλητικός Τουρισμός

Πολλές είναι οι περιοχές που μπορούν να αναπτύξουν αθλητικό τουρισμό και εκτός της Πάτρας με το Παμπελοποννησιακό στάδιο και πολλές άλλες περιοχές έχουν τα προσόντα να αναδειχτούν σε πόλους έλξης αθλητικού και τουρισμού περιπέτειας και ακραίων αθλημάτων.

Η Πάτρα είναι πρόσφορος τόπος και για αθλητικές διοργανώσεις. Στα πλεονεκτήματά της περιλαμβάνονται η εύκολη πρόσβαση και οι υποδομές

που αναφέρθηκαν για τα συνέδρια με την προσθήκη και των πλήρως οργανωμένων νοσοκομείων της.

Ακόμα το ευνοϊκό κλίμα για όποια αθλητική δραστηριότητα και οι πολλές και σύγχρονες αθλητικές εγκαταστάσεις (12 κλειστοί αθλητικοί χώροι, 2 σκεπασμένα στάδια, 3 κολυμβητήρια). Στα αθλητικά κέντρα της έχουν φιλοξενηθεί σπουδαίες διεθνείς διοργανώσεις όπως:

Οι ολυμπιακοί αγώνες ποδοσφαίρου (2004), το παγκόσμιο πρωτάθλημα μπάσκετ νεανίδων, το πανευρωπαϊκό πρωτάθλημα βόλεϊ (1995), το 13^ο πανευρωπαϊκό πρωτάθλημα ρυθμικής γυμναστικής (1997), το 11^ο νεανίδων και 4^ο γυναικών πανευρωπαϊκά πρωταθλήματα Τάε Κβο Ντο (1997), το Ευρωπαϊκό Πρωτάθλημα Γυμναστικής (1999), το Ευρωπαϊκό πρωτάθλημα μπάσκετ γυναικών (2003). (Holden Andrew, «Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις στο Τουρισμό»)

Αναρρίχηση: Πολλά είναι τα αναρριχητικά πεδία που προσφέρεται για αναρρίχηση με διαδρομές διαφόρων βαθμών δυσκολίας.

Αναρριχητικό πεδίο Αλεποχωρίου: απέχει 40χμ. από την Πάτρα, βρίσκεται στους πρόποδες του Ερυμάνθου και περιλαμβάνει πέντε αναρριχητικά πεδία με 60 διαδρομές συνολικά.

Αναρριχητικό πεδίο καλογριάς: απέχει 45χμ. από την Πάτρα, έχει νότιο προσανατολισμό και η καλύτερη περίοδος αναρρίχησης είναι Οκτώβριο με Απρίλιο.

Αναρριχητικό πεδίο Σπαρτιάς (Γρεβενού): απέχει από την Πάτρα γύρω στα 50χμ. μέσω Ερυμάνθειας, βρίσκεται στις παρυφές ενός εκτεταμένου ελατοδάσους στους δυτικούς πρόποδες του Ερύμανθου, λίγο ψηλότερα από το Αλεποχώρι, περιλαμβάνει δέκα διαδρομές.

Αναρριχητικό πεδίο Όρους Σκολίς (Σανταμέρι): βρίσκεται πάνω από τον κάμπο της Αχαΐας, 45χμ. από την Πάτρα. Υπάρχουν δυο συγκροτήματα σε αντίστοιχες πλευρές του βουνού Χατζούρι (Πόρτες) και Σανταμέρι.

Πεζοπορικές διαδρομές:

Όσον αφορά τις πεζοπορικές διαδρομές, στην περιοχή υπάρχουν πανέμορφα τοπία και οι διαδρομές είναι ποικίλες με βαθμό δυσκολίας από μέτριο έως δύσκολο.

(Τερζάκης Δ., «Αθλητικός Τουρισμός, Μια νέα έννοια - πρόκληση»)

Οι σημαντικότερες από αυτές, σύμφωνα με τα στοιχεία των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Αχαΐας είναι τα εξής (αναφέρονται μερικές από αυτές):

Διαδρομή	Καλέτζι – Προφήτης Ηλίας - Ερύμανθος
Υψόμετρο	Καλέτζι 900μ. – Προφήτης Ηλίας 2.124μ.
Δυσκολία	Δύσκολη διαδρομή

Διάρκεια	3,5 ώρες
----------	----------

Διαδρομή	Μετόχι Βλασίας – Καλλιφώνι
Υψόμετρο	900μ. – 1998μ.
Δυσκολία	Δύσκολη διαδρομή
Διάρκεια	5 ώρες

Διαδρομή	Χιονοδρομικό κέντρο – Ορειβατικό καταφύγιο – Νεροϊδοράχη – Ψηλή Κορυφή – Μαυρολίμνη – Ύδατα Στυγός
Υψόμετρο	Καταφύγιο 2100μ. – Νεροϊδοράχη 2341μ.
Δυσκολία	Δύσκολη διαδρομή
Διάρκεια	7 ώρες

Διαδρομή	Άνω Καστρίτσι – Πηγή Πασχαλιάνων – Δριτσέλο
Υψόμετρο	Πασχαλιάνοι 1300μ. – Δριτσέλο 1594μ.
Δυσκολία	Διαδρομή μέτριας δυσκολίας
Διάρκεια	4 ώρες

Διαδρομή	Κάτω Λουσοί – Ψηλή Κορυφή – Κάτω Κάμπος – Κεφαλόβρυσο – Ελατόφυτο – Πλανητέρο
Υψόμετρο	Κάτω Λουσοί 1000μ. – Ψηλή Κορυφή 2318μ.
Δυσκολία	Διαδρομή μέτριας δυσκολίας
Διάρκεια	9 ώρες

Διαδρομή	Μονοπάτι Παλαιών Πατρών Γερμανού: Αχαΐα Κλάους – Μοίρα – Ζουμπάτα – Λεόντιο – Λαπαναγοί – Ποτάμι Σελλινούντα – Μονή Μακελλαρίας – Δάσος Μποντιάς – Φλάμπουρα – Καλάβρυτα
Υψόμετρο	Ζουμπάτα 1100μ. – Καλάβρυτα 750μ.
Δυσκολία	Διαδρομή μέτριας δυσκολίας
Διάρκεια	2 ημέρες

Διαδρομή	Περιστέρα – Ύδατα Στυγός
Υψόμετρο	Περιστέρα 1000μ.
Δυσκολία	Διαδρομή μέτριας δυσκολίας
Διάρκεια	3,5 ώρες

Ιππασία: Ο Ιππικός όμιλος Πατρών που διαθέτει άρτια εξοπλισμένες εγκαταστάσεις και καταλαμβάνει έκταση 10 στρεμμάτων. Βρίσκεται στο 14χλμ. της Πατρών – Καλαβρύτων, στη θέση Κουρλάμπα.

Ανεμόπτερο Πλαγιάς: Στο Δήμο Ωλενίας στις πλαγιές του όρους Σκόλις από το Σανταμέρι.

Μηχανοκίνητο Αλεξίπτωτο Πλαγιάς: Αερολέσχη Αγίου Μέλους της Αεραθλητικής Ομοσπονδίας.

Καγιάκ – ράφτινγκ – ποδηλασία στο Λάδωνα: Ο ποταμός Λάδωνας θεωρείται ένας από τους δυσκολότερους ποταμούς στην Ελλάδα, προσφέρεται όμως και από αρχάριους. Σε συνδυασμό με το συναρπαστικό άγριο τοπίο η περιοχή είναι από τις πιο προνομιούχες για καγιάκ και ράφτινγκ. Οι περιοχές στο Λάδωνα προσφέρονται και για ποδηλασία.

Ορειβατικό ποδήλατο: Η ορεινή περιοχή των Καλαβρύτων, η περιοχή της Τριταίας (μεταξύ των χωριών Αλεποχώρι και Καλέντζι), ο Λάδωνας ποταμός, το όρος Μόβρη στη Δυτική Αχαΐα αποτελούν

θαυμάσιες διαδρομές μέσα στη φύση. Οι πιο ενδιαφέρουσες διαδρομές είναι: 1) Γύρος του όρου Λαμπεΐας και 2) Χωριό Ξηρόκαμπος, Σούβαρδο, λίμνη Τσιβλού.

Για να αναπτυχθεί ο τουρισμός περιπέτειας απαιτείται ένα συνολικό και ολοκληρωμένο σχέδιο ανάπτυξης τουρισμού περιπέτειας για τον Νομό, και συνδυασμένες παρεμβάσεις για την υλοποίησή του, που θα προέλθουν από τη συνεργασία της Πολιτείας, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των τοπικών φορέων. Χρειάζεται ακόμα ένα ξεκάθαρο θεσμικό πλαίσιο, καθώς και η αξιοποίηση των υφιστάμενων Ευρωπαϊκών κονδυλίων, με τα οποία μπορούν να υπάρξουν σημαντικά αποτελέσματα εφόσον διατεθούν σωστά. Τους παραπάνω στόχους υπηρετεί η επικείμενη ίδρυση του Οργανισμού Ελληνικού Τουρισμού Υπαίθρου, ο οποίος λειτουργεί ως το θεσμικό κέντρο σχεδιασμού που έλειπε από τη χώρα μας.

Η φυσιολογία της περιοχής που εξετάζουμε, ενισχύει ιδιαίτερα την ανάπτυξη του τουρισμού περιπέτειας, καθώς διαθέτει ποτάμια και πλήθος ορεινών περιοχών και μονοπατιών. (Τσάρτας Π., «Τουριστική Ανάπτυξη. Χαρακτηριστικά και Πρότυπα»)

Ο Νομός Αχαΐας, θα πρέπει να καταβάλει προσπάθεια να καθιερωθεί στην αγορά του τουρισμού περιπέτειας, καθώς αποτελεί μια ταχέως αναπτυσσόμενη αγορά.

5.1.1.2. Ορεινός Τουρισμός – Χειμερινά Σπορ

Χιονοδρομικό Κέντρο Καλαβρύτων (Χελμού): Η λειτουργία του Χιονοδρομικού Κέντρου αντέστρεψε τη φθίνουσα πορεία της περιοχής και την έθεσε σε ανιούσα αναπτυξιακή τροχιά.

Πλέον τα Καλάβρυτα έχουν εξελιχθεί σ' ένα Τουριστικό Κέντρο με δεκάδες ξενοδοχειακές μονάδες, ανάλογο αριθμό καταστημάτων αναψυχής (καφέ, ταβέρνες, μπαρ) και χιλιάδες επισκέπτες κάθε χρόνο.

Το Χιονοδρομικό Κέντρο βρίσκεται στη βόρεια πλευρά του Χελμού και σε υψόμετρο από 1.650 έως 2.340 μέτρα. Λειτουργούν επτά αναβατήρες (2 αρχαρίων, 2 τύπου καρέκλας και 3 συρόμενοι) με συνολική δυνατότητα μεταφοράς 5.000 ατόμων ανά ώρα, που εξυπηρετούν 12 πίστες όλων των επιπέδων συνολικού μήκους 20 χιλιομέτρων. Ακόμα διαθέτει πίστες cross country ski, μονοπάτια ορειβατικού σκι και μονοπάτια πορείας και

ορειβασίας. Υπάρχουν τρία κτίρια υποδοχής χιονοδρόμων και επισκεπτών για ξεκούραση, καφέ ή φαγητό.

Οι χώροι στάθμευσης είναι άνετοι, ενώ διαθέτει σταθμό Α' Βοηθειών, καταστήματα ενοικιάσεως εξοπλισμού και σχολή σκι.

Το Χιονοδρομικό Κέντρο λειτουργεί καθημερινά κατά τη χειμερινή περίοδο η οποία διαρκεί από τα μέσα Δεκεμβρίου έως τα τέλη Απριλίου. Οι επισκέπτες του κέντρου φθάνουν τους 100.000 κατά τη χειμερινή περίοδο και είναι στην πλειοψηφία τους νεαρής ηλικίας και όλων των επιπέδων γνώσης του σκι.

5.1.1.3. Θαλάσσιος Τουρισμός

Ο Νομός Αχαΐας είναι ένας από τους προικισμένους νομούς της χώρας μας καθώς συνδυάζει βουνό και θάλασσα. Βασική μορφή τουρισμού του νομού είναι ο θαλάσσιος τουρισμός. Διαθέτει μοναδικής ομορφιάς παραλίες με κρυστάλλινα νερά που έχουν τιμηθεί με την «Γαλάζια Σημαία».

Ιστιοπλοϊκός Όμιλος Πατρών:

προσφέρει υπηρεσίες στην

εκμάθηση και προώθηση ιστιοπλοΐας στην Πάτρα. Πρόκειται για έναν από τους μεγαλύτερους ιστιοπλοϊκούς ομίλους της Δυτικής Ελλάδας με μεγάλες προοπτικές ανάπτυξης, διαθέτει σχολή για την εκμάθηση της ιστιοπλοΐας.

Καταδύσεις: Η παραλία της Παναγοπούλας δεν είναι γνωστή μόνο για τα πεντακάθαρα νερά της, αλλά και ως τόπος συγκέντρωσης για όλους όσοι επιθυμούν να ανακαλύψουν τα μυστικά του βυθού της θάλασσας. Στην Πάτρα λειτουργούν πολλές σχολές για όσους θέλουν να μνηθούν στα μυστικά των καταδύσεων. (Τσάρτας Π., «Ανάπτυξη και Περιβάλλον στον Τουρισμό»)

5.1.1.4. Θρησκευτικός τουρισμός

Ο Νομός Αχαΐας διαθέτει αρκετές μονές και μοναστήρια, πολλά από τα οποία έχουν μεγάλη ιστορία. Τα πιο σημαντικά από αυτά είναι η Ιερή Μονή Μεγάλου Σπηλαίου και η

Ιερά Μονή της Αγίας Λαύρας. Και οι δυο αυτές μονές δέχονται κάθε χρόνο χιλιάδες επισκέπτες, αφού αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της ιστορίας της περιοχής.

Ιερή Μονή Μεγάλου Σπηλαίου: Ένα από τα πιο παλιά και ιστορικά Μοναστήρια της Ελλάδας, που βρίσκεται σε απόσταση 11χλμ. από την πόλη των Καλαβρύτων πάνω στην κατακόρυφη πλευρά του Χελμού. Διαθέτει μεγάλο πλούτο κειμηλίων και μια αξιοθαύμαστη βιβλιοθήκη. Πανηγυρίζει στις 15 Αυγούστου και πλήθος πιστών από όλη την Ελλάδα επισκέπτονται τη Μονή.

Ιερά Μονή Αγίας Λαύρας:

Βρίσκεται δυτικά των Καλαβρύτων σε απόσταση 6χλμ. και ιδρύθηκε το 961μ.Χ. Η Μονή έγινε το κέντρο της Εθνεγερσίας του 1821, με την ύψωση του λαβάρου από τον Παλαιών Πατρών Γερμανό. Η Μονή πανηγυρίζει 15 Αυγούστου.

Ιερά Μονή της Παναγίας

Γηροκομίτισσας: Μια από τις παλαιότερες Μονές της Ελλάδας βρίσκεται στην ανατολική περιοχή της Πάτρας στον οικισμό της Μεσσάτιδος.

Διαθέτει ανδρική Μονή, πλούσια βιβλιοθήκη και πανηγυρίζει στις 15 Αυγούστου.

Ιερός Ναός Αγίου Ανδρέα: Στο Παλιό Ναό φυλάσσονται τα άγια λείψανα και ο τίμιος σταυρός του πρωτόκλητου Ανδρέα, ενώ μπροστά στον κυρίως ναό βρίσκεται ο μαρμάρινος τάφος του Αποστόλου. Ο Νέος Ναός είναι μεγαλοπρεπέστατος ναός βυζαντινού ρυθμού και βρίσκεται δίπλα στον παλιό, ενώ είναι ο μεγαλύτερος και πιο καλλιτεχνικός των Βαλκανίων. Από το 1966 καθιερώθηκαν τα Πρωτοκλήτεια: Ιερός ναός Αγ. Ανδρέα καλλιτεχνικές εκδηλώσεις πριν την εορτή του Αγίου στις 30 Νοεμβρίου.

Στην περίπτωση του θρησκευτικού τουρισμού θα πρέπει να ενθαρρυνθούν προγράμματα επίσκεψης των θρησκευτικών μνημείων της περιοχής, μέσω ειδικών τουριστικών προγραμμάτων που αναφέρονται π.χ. στα βήματα του Απόστολου Ανδρέα, στις εορταστικές εκδηλώσεις της Αγίας Λαύρας. Θα πρέπει επίσης να υπάρξει διασύνδεση του πολιτιστικού και θρησκευτικού τουρισμού με παράλληλες δραστηριότητες στην ευρύτερη περιοχή. (Σφακιανάκης Μ., «Εναλλακτικές μορφές τουρισμού»)

5.1.1.5. Αρχαιολογικός τουρισμός – μορφωτικός – πολιτιστικός τουρισμός

Αρχαία Αιγείρα: Στα όρια του Νομού Αχαΐας και Κορινθίας στο χωριό Αιγές στο δήμο Αιγείρας βρίσκεται η ακρόπολη της μυκηναϊκής πόλης, που λεγόταν Υπερησία και οι κάτοικοι της οποίας έλαβαν μέρος στον Τρωϊκό πόλεμο. Παράλληλα, εκεί βρίσκονται τα ερείπια της κλασσικής – ελληνιστικής – ρωμαϊκής Αιγείρας της οποίας τα σπουδαιότερα μνημεία το θέατρο, δυο ναοί και το Γυμνάσιο.

Αρχαία Τριταία: Στο χωριό Αγία Μαρίνα του Δήμου Τριταίας υπάρχουν ίχνη της αρχαίας αχαϊκής πόλης Τριταίας την οποία είχε επισκεφτεί ο περιηγητής Πausανίας. Επίσης στο χωριό Σκιαδά του Δήμου Τριταίας στη δεξιά όχθη του ποταμού Πείρου και στην κορυφή ενός λόφου βρίσκεται το Σγάρτσικο, αρχαία ακρόπολη που χρησιμοποιήθηκε αργότερα από τους Βυζαντινούς και τους Φράγκους. Τα τείχη και τα ερείπια από τα οικοδομήματα σώζονται σε ικανοποιητικό βαθμό.

Ρωμαϊκό Ωδείο: Στα δυτικά της Ακρόπολης, κοντά στην πλατεία του Αγίου Γεωργίου στην οδό Γερμανού βρίσκεται το Αρχαίο Ωδείο της Πάτρας, το οποίο ανεγέρθηκε στα μέσα του 2^{ου} αιώνα μ.Χ. Διαθέτει όλα τα βασικά μέρη του θεάτρου, κοίλο, ορχήστρα, προσκήνιο, σκηνή και παρασκήνια. Η χωρητικότητά του ανέρχεται σε 2.500 θεατές.

Κάστρο Ρίου: Οχυρωματικό έργο του Σουλτάνου Βαγιαζήτ Β', το 1499, χτίστηκε απέναντι από το κάστρο του Αντιρρίου, ώστε έτσι να ελέγχεται το θαλάσσιο πέρασμα, από το Ιόνιο Πέλαγος στον Κορινθιακό Κόλπο, που λεγόταν «Κιουτσούκ Τσανάκ Καλέ», δηλαδή «Μικρά Δαρδανέλλια».

Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί μια μορφή τουριστικής ανάπτυξης που είναι ενταγμένη στο τοπικό αναπτυξιακό πλαίσιο. Επομένως οι συνέπειες που απορρέουν έχουν μεγάλο αντίκτυπο στην τοπική περιοχή.

Ο πολιτισμός έχει παίξει μεγάλη σημασία στο Νομό Αχαΐας. Τα αρχαιολογικά μνημεία του Νομού σε συνδυασμό με τα αρχαιολογικά μουσεία αποτελούν πόλο έλξης για τους τουρίστες.

Ο Νομός Αχαΐας είναι πλούσιος σε ιστορία και πολιτιστικά τουριστικά θέλγητρα καθώς και σε πολιτιστικές εκδηλώσεις. Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί τη βάση του ποιοτικού τουρισμού και η ανάπτυξη του και η προώθηση του εγγυάται μια ιδιαίτερη σημαντική διάσταση της αειφόρου ανάπτυξης. Δεν αντιστρατεύεται το μοντέλο τουρισμού ήλιος και θάλασσα αλλά αλληλοσυμπληρώνονται.

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού εκτιμάται ότι ο πολιτιστικός τουρισμός αναπτύσσεται με ρυθμό 15% το χρόνο και ότι το

37% όλων των διεθνών ταξιδιών περιλαμβάνουν ένα πολιτιστικό στοιχείο, ενώ αντίθετα ο μαζικός τουρισμός αναπτύσσεται μόνο κατά 8% το χρόνο.

Συνδυάζει την ποιότητα στους επισκέπτες, την ποιότητα στις παρεχόμενες υπηρεσίες, μια αρμονική ανάπτυξη προστασίας και ανάπλαση του περιβάλλοντος και των έργων υποδομής, με προβολή των μοναδικών πολιτιστικών στοιχείων της περιοχής του φυσικού κάλλους και των πνευματικών δράσεων.

Προσπάθειες θα πρέπει να καταβληθούν για την συνεργασία τομέων Τουρισμού και Πολιτισμού για την διαμόρφωση ενός στρατηγικού σχεδίου για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού.

Απαιτείται η συνεργασία του δημοσίου με τον ιδιωτικό τομέα σε τοπική βάση. Απαιτεί ένα οργανωμένο σχεδιασμό από την κοινότητα με την ενεργοποίηση όλων των τοπικών παραγόντων. Ο σχεδιασμός αυτός θα πρέπει να ενισχυθεί κεντρικά με κύριους φορείς τον ΕΟΤ και το Υπουργείο Πολιτισμού.

Θα πρέπει να εισέλθει αναβάθμιση των υπηρεσιών των μουσείων και των αρχαιολογικών χώρων εμπλουτίζοντας το προϊόν και εκσυγχρονίζοντας τις υποδομές τους με σύγχρονους τρόπος προώθησης και προβολής προϊόντων.

Τέλος, επιπλέον μέτρο ανάπτυξης είναι ο σχεδιασμός πακέτων με θεματικό πεδίο τον πολιτισμό, την κληρονομιά, την αρχαιότητα, τα μουσεία, τον λαϊκό πολιτισμό, τις σύγχρονες εικαστικές τέχνες. (Σφακιανάκης Μ., «Έναλλακτικές μορφές τουρισμού»)

5.1.1.6. Ιαματικός Τουρισμός

Ιαματική πηγή Σελιανίτικων – Αίγιο: Τα Σελιανίτικα είναι ένα πανέμορφο παραθαλάσσιο χωριό που βρίσκεται σε απόσταση 35χλμ από την Πάτρα. Ο οικισμός με περίπου χίλιους κατοίκους, αποτελεί σήμερα τουριστικό πόλο έλξης για τα ιαματικά λουτρά της περιοχής, καθώς και για την όμορφη καταγάλανη θάλασσά της.

Θερμοκρασία νερού: 26° C

Χαρακτηρισμός νερού: Αλιπηγή, βρωμιούχος, ασθενώς αλκαλική

Θεραπευτικές ιδιότητες: Ρευματικές, αρθρικές και δερματικές παθήσεις.

5.1.1.7. Οικολογικός Τουρισμός:

Ο Νομός Αχαΐας χαρακτηρίζεται από το ιδιαίτερα πλούσιο, φυσικό περιβάλλον του με οικοσυστήματα ιδιαίτερα σημαντικά. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι περιοχές της Περιφέρειας που έχουν ενταχθεί στο NATURA – 2000. Τρεις από αυτές (λιμνοθάλασσα Κοτύχι, λιμνοθάλασσες Μεσολογγίου – Αιτωλικού, λιμνοθάλασσα Αμβρακικού), έχουν ενταχθεί και προστατεύονται από την συνθήκη RAMSAR.

Πίνακας: Περιοχές NATURA – 2000

Λιμνοθάλασσα Καλογριάς, Δάσος Στροφιλιάς και Έλος Λάμιας
Όρος Χελμός και ύδατα Στίγος
Φαράγγι Βουραϊκού
Αισθητικό Δάσος Καλαβρύτων
Όροι Μάρμπας και Κλόκος, Φαράγγι Σελινούντα
Αλυκή Αιγίου

Όρος Παναχαϊκό
Όρος Ερύμανθος
Σπήλαιο Κάστριον

Εκτός των παραπάνω, ο Νομός διαθέτει πολλά μνημεία φυσικού κάλλους, αισθητικά δάση και άλλους σημαντικούς φυσικούς πόλους και ιαματικές πηγές.

Οι φορείς του Νομού Αχαΐας, πρέπει να προβούν σε ενέργειες για την προσέλκυση των επισκεπτών αλλά κυρίως για την προστασία του περιβάλλοντος και γενικότερα του οικοσυστήματος, όπως η χάραξη μονοπατιών, η δημιουργία παρατηρητηρίων για παρατήρηση πουλιών, η δημιουργία φυσικού πάρκου, η υιοθέτηση κανόνων δόμησης οικισμών.

Το ζητούμενο αποτέλεσμα είναι η αύξηση της ελκυστικότητας τέτοιων περιοχών ως τόπων προσέλκυσης ανάλογων επενδύσεων και άσκησης οικονομικών δραστηριοτήτων, λαμβάνοντας υπ' όψιν τις ανταγωνιστικές συνθήκες, τις προοπτικές και εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τις άλλες χώρες του άμεσου και ευρύτερου περιβάλλοντος.

Αυτό σημαίνει πως θα πρέπει να δοθεί προσοχή στην αξιοποίηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών, αλλά και έμφαση στο ρόλο των τοπικών κοινωνιών. Σύμβουλοι προς αυτή την κατεύθυνση μπορεί να είναι το Πανεπιστήμιο της Πάτρας, περιβαλλοντολόγοι, στελέχη ερευνητικών ινστιτούτων, επιχειρηματίες του τουριστικού κλάδου, οι οποίοι μπορούν να δραστηριοποιηθούν στο χώρο του οικολογικού τουρισμού.

Η διαφύλαξη του τοπίου, των παρθένων περιοχών και δασικών εκτάσεων, των περιβαλλοντικών ιδιαιτεροτήτων και των πολιτιστικών πόρων των

ορεινών περιοχών αποτελεί πρωταρχική προτεραιότητα χωροταξικής πολιτικής. Σε αυτό μπορεί να συμβάλει καθοριστικά η αξιοποίηση των υφιστάμενων και η δημιουργία νέων φορέων διαχείρισης σε εταιρική βάση με στόχο την περιβαλλοντική ολοκληρωμένη διαχείριση και ανάπτυξη των ορεινών περιοχών.

Στο πλαίσιο αυτό είναι σκόπιμο να μελετηθούν και να εφαρμοστούν πρότυπα προγράμματα ολοκληρωμένης ανάπτυξης σε επιλεγμένες περιοχές του ορεινού χώρου (π.χ. περιοχών με πολλαπλές δυνατότητες ανάπτυξης ήπιου τουρισμού, όπως χιονοδρομικού, αναρριχητικού και ορεινής περιήγησης, ιαματικού, αγροτουρισμού σε συνδυασμό με ανάπτυξη της γεωργίας – κτηνοτροφίας – δασών – ιχθυοκαλλιέργειας, βιοτεχνίας και χειροτεχνίας). (Τσάρτας Π., «Τουριστική Ανάπτυξη: Χαρακτηριστικά και Πρότυπα»)

Ειδικότερα για τον οικοτουρισμό / αγροτουρισμό μπορούν να προταθούν γενικές υποδομές όπως:

- Κέντρα πληροφόρησης
- Παραδοσιακά καταλύματα
- Κέντρα εστίασης
- Έντυπα και ηλεκτρονικά συστήματα επιτόπιας προβολής
- Αίθουσες πολιτιστικών εκδηλώσεων
- Σήμανση των διαδρομών και χάραξη μονοπατιών

Ο οικοτουρισμός έχει το πλεονέκτημα ότι μπορεί να προσελκύσει επισκέπτες για μεγάλη συγκριτικά με άλλες μορφές τουρισμού χρονική περίοδο. Υπολογίζεται ότι η χρονική περίοδος για οικοτουρισμό κυμαίνεται

μεταξύ 7 και 8 μήνες, ενώ οι εποχές που παρουσιάζεται σημαντική άνθηση του οικοτουρισμού είναι η άνοιξη και ο χειμώνας. Το καλοκαίρι παρουσιάζεται επίσης σημαντική προσέλευση τουριστών οικοτουρισμού, μικρότερου όμως βαθμού συγκριτικά με τις εποχές που προαναφέρθηκαν.

5.1.1.8. Συνεδριακός τουρισμός

Ο Νομός Αχαΐας πληροί πολλές από τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την ανάπτυξη του συνεδριακού και εκθεσιακού τουρισμού.

- Οι πλούσιες φυσικές ομορφιές, η ποικιλία αξιοθέατων, καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, αρχαιολογικών χώρων, μουσείων κ.α. στοιχεία που αφορούν την φυσική, πολιτιστική και ιστορική ταυτότητα του τόπου, στοιχεία που εκτιμούνται και υπολογίζονται από τον συνεδριακό τουρισμό.
- Ευνοϊκή γεωγραφική θέση.
- Έντονη επιχειρησιακή και εμπορική δραστηριότητα.
- Πανεπιστήμιο αναπτυσσόμενο.

Παράλληλα ο Νομός Αχαΐας αντιμετωπίζει πολλά θεμελιακά προβλήματα που αν δεν αντιμετωπιστούν δεν μπορεί να αναπτυχθεί ο συνεδριακός τουρισμός.

- Έλλειψη αυτόνομων συνεδριακών κέντρων.
- Έλλειψη γενικότερα συνεδριακής υποδομής.

- Ελλιπής αεροδρομική πρόσβαση.
- Υποβαθμισμένες υπηρεσίες επικοινωνιών και συγκοινωνιών.
- Έλλειψη ξενοδοχείων υψηλών προδιαγραφών με ανάλογες υπηρεσίες.

Αυτό στο οποίο θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη βαρύτητα είναι η δημιουργία αυτόνομου συνεδριακού κέντρου στην Πάτρα, στα πρότυπα του συνεδριακού κέντρου της Helixro στη Θεσσαλονίκη. Δηλαδή ενός πλήρους συνεδριακού κέντρου που να ανταποκρίνεται στα Ευρωπαϊκά και διεθνή δεδομένα, με τα απαραίτητα οπτικοακουστικά μέσα, βοηθητικούς χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων, ιατρείων, εστιατορίων, γραφείων, εκθετηρίων χώρων.

Απαιτείται να δοθούν επιπλέον κίνητρα για την ανάπτυξη συνεδριακού τουρισμού όπως:

- Επιδότηση επενδύσεων για την δημιουργία ειδικής συνεδριακής υποδομής από δημόσιους φορείς.
- Προβολή και διαφήμιση
- Το ανθρώπινο δυναμικό θα πρέπει να είναι εξειδικευμένο, να ειδικεύεται και να επιμορφώνεται από ειδικούς φορείς.

Ο συνεδριακός τουρισμός μπορεί να αποτελέσει για το Νομό Αχαΐας μια άριστη ευκαιρία για την επέκταση των τουριστικών της δραστηριοτήτων.

Δίνει την δυνατότητα επέκτασης της τουριστικής περιόδου, σταματώντας την ύπαρξη του εποχικού τουρισμού.

Επίσης, η μέση ημερήσια δαπάνη του συνεδριακού τουρίστα είναι υψηλότερη από αυτή του τουρίστα αναψυχής, ενεργοποιεί ένα σημαντικό αριθμό δευτερευόντων υπηρεσιών. (Κοκκώσης Χ., «Φορείς και μέσα άσκησης πολιτικής για τον τουρισμό»)

Τέλος, μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο ιδιαίτερης προβολής και διαφήμισης για τον Νομό.

Πίνακας: Συνεδριακοί χώροι του Νομού

ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΙ ΧΩΡΟΙ	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
Συνεδριακό και πολιτιστικό Κέντρο Πανεπιστημίου Πατρών	Πανεπιστήμιο Πατρών
Συνεδριακό Κέντρο ΤΕΙ Πάτρας	Κουκούλι Πατρών
Αίθουσα ΤΕΕ/ΤΔΕ	3 ^{ωv} Ναυάρχων 34
Επιμελητήριο Αχαΐας	Μιχαλακοπούλου 58
Εμπορικός Σύλλογος	Πλ. Γεωργίου 25
Ξενοδοχείο Αστήρ	Αγ. Ανδρέου
Ξενοδοχείο Porto - Rio	Ρίο
Crecotel Lacopetra Beach	Λακόπετρα
Παλαιά Σφαγεία Πατρών	Ακτή Δυμαίων
Millennium	Παρ. Ρήγα Φεραίου 58
Περί Τεχνών	Αράτου κ. Κανακάρη
Αρχαιολογικό Μουσείο Αιγίου	Αγ. Ανδρέου και Μιχαλακοπούλου
Αχαιός	Νιφορείκα

Ο Νομός Αχαΐας αποτελεί μεν λόγω της πόλης της Πάτρας βασική πύλη της χώρας μας προς την Ευρώπη, όμως η απαξίωση σημαντικού ποσοστού τουριστικών καταλυμάτων παρά την αργή αλλά σταθερή αναβάθμιση του ξενοδοχειακού δυναμικού της περιοχής, οι ελλείψεις σε βασικές υποδομές όπως οδικοί άξονες, σιδηρόδρομος, αεροδρόμιο, η έλλειψη ξεκάθαρης τουριστικής ταυτότητας για την περιοχή, περιορίζουν το μέγεθος του τουριστικού προϊόντος που διαμορφώνεται τοπικά.

Οι ευκαιρίες που υπάρχουν είναι σημαντικές και ο Νομός, κυρίως το παραλιακό του τμήμα, έχει τεράστιες δυνατότητες ανάπτυξης στην κατεύθυνση του τουρισμού.

Δυναμικά αναπτυσσόμενη τουριστικά περιοχή με περιθώρια ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού αποτελεί και το ορεινό τμήμα της Αχαΐας, το οποίο καλύπτει και το 60% της συνολικής έκτασης του Νομού.

Είναι σαφώς πως λόγω της μορφολογικής δομής της Αχαΐας η στρατηγική ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος θα πρέπει να περιλαμβάνει ένα μίγμα πολιτικών που να καλύπτουν και τις δυο δομές του νομού (παραθαλάσσιο και ορεινό) και παράλληλα να αναδεικνύει και την ταυτότητά του. (Μαυρίδου Μ., Μαντουβάλου Μ., «Ιστορία και Θεωρία. Θεωρίες για την σύγχρονη πόλη»)

- Ανάπτυξη των υποδομών, των υπηρεσιών, των δικτύων και δημιουργία αξόνων ανάπτυξης.

- Ενίσχυση των παραγωγικών δυνατοτήτων και ανάδειξη των δυναμικών κλάδων με έμφαση στην καινοτομία και τις νέες τεχνολογίες.
- Κοινωνικές υποδομές και υπηρεσίες.
- Πολιτισμός (ενίσχυση βασικών πολιτιστικών υποδομών, προστασία και ανάδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς).
- Έργα προσπελασιμότητας και περιβάλλοντος.
- Δράσεις ενίσχυσης ορεινών, μειονεκτικών περιοχών.
- Δράσεις επιχειρηματικότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Διαδίκτυο

www.wikipedia.gr, Νομός Αχαΐας: Δήμος Πατρέων

www.aigio.gr, municipality of aigio: Ελληνιστικοί και Ρωμαϊκοί χρόνοι

www.kalavrita.gov.gr, Τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης 1821

www.kalavrita.gov.gr, Γεγονότα 1943

www.e-patras.gr/portal/web/common/388

www.citypress.gr, «Η αποβιομηχάνιση στην Ελλάδα», 28/12/2009

<http://syn-achaias.pblogs.gr/2008>: Συνέντευξη του κ. Τσούκαλη, Βουλευτή Αχαΐας του ΣΥΡΙΖΑ, 10/09/08, «Για τα επικίνδυνα απόβλητα της AMIANTIT»

www.koel.gr, «Η Πάτρα δεν αντέχει άλλη ανεργία», 11/3/2010

www.ru5.cti.gr, «Προβλήματα του κλάδου», 12/1/2010

www.plantmanagement.gr, «Ενίσχυση του παραγωγικού δυναμικού της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος», 20/2/2010

Βιβλία

Ανδρικοπούλου Ε., «Βιομηχανικές δομές και τάσεις αναδιάρθρωσης στη δεκαετία του '80, Τόπος επιθεώρησης αστικών και περιφερειακών μελετών», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 1990, σελ. 1-90.

Βλάχος Γ., «Διεθνής Ναυτιλιακή Πολιτική», Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε, Αθήνα 2007, σελ. 18-45

Βλάχος Γ., «Προβλήματα και προοπτικές της Ελληνικής Ναυπηγικής και Επισκευαστικής Βιομηχανίας», Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., Αθήνα 1996, σελ. 52-74

- Ευσταθίου Α., «Βιομηχανία, Έρευνα και Ανάπτυξη», Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 2007, σελ. 16-31
- Καρβούνης Σ., «Βιομηχανική Παραγωγή», Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα 1998, σελ. 199-214
- Κατσορίδας Δ., «Μια «Οικονομία που υποβαθμίζεται», Τεύχος 52, περίοδος: Ιούλιος – Σεπτέμβριος 1995.
- Κατσορίδας Δ., «Παρατηρήσεις για την αποβιομηχάνιση», Αθήνα 1995, σελ. 63-76
- Κολοβός Γ., «Υποδομές των μεταφορών του Νομού Αχαΐας», Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών, Κατ: Μελέτες και Έρευνες
- Κομνηνός Ν., «Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά και Χωροταξική Αναδιάρθρωση της Ελληνικής Ανάπτυξης», Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα 2001, σελ. 90-106
- Μαυρίδου Μ., Μαντουβάλου Μ., «Ιστορία και Θεωρία. Θεωρίες για την σύγχρονη πόλη», Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα 2006, σελ. 3-17
- Πιτέλης Χρ., Αντωνάκης Ν., (1998), «Διεθνής ανταγωνιστικότητα και Βιομηχανική Στρατηγική», Εκδόσεις Τηπωθητο – Δάρδανος, Αθήνα 1998, σελ. 26-81.
- Walker D. Charman, «Χωροθέτηση της Βιομηχανίας», Εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ, Αθήνα 1992, σελ. 51-79.